

T.C.
KASTAMONU ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
BİLGİ VE BELGE YÖNETİMİ ANA BİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ÇİN'DE HALK KÜTÜPHANELERİ

ALİ ALİM BAYKARA

Danışman : Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Kemal SEVGİSUNAR
Jüri Üyesi : Prof. Dr. Hasan Sacit KESEROĞLU
Jüri Üyesi : Dr. Öğr. Üyesi Burcu AYDEMİR ŞENAY

KASTAMONU-2025

TAAHHÜTNAME

Bu tezin tasarımı, hazırlanması, yürütülmesi, araştırmalarının yapılması ve bulgularının analizlerinde bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu; ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada bana ait olmayan her türlü ifade ve bilginin kaynağına eksiksiz atıf yapıldığını, bilimsel etiğe uygun olarak kaynak gösterildiğini bildirir ve taahhüt ederim.

Ali Alim BAYKARA

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ÇİN'DE HALK KÜTÜPHANELERİ

ALİ ALİM BAYKARA

KASTAMONU ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
BİLGİ VE BELGE YÖNETİMİ ANA BİLİM DALI
DANIŞMAN: DR. ÖĞR. ÜYESİ MEHMET KEMAL SEVGİSUNAR

Çin, köklü bir kütüphane geleneğine ve zengin bir kültürel mirasa sahip bir ülke olup, hanedanlık arşivlerinden akademik öğrenim salonlarına, özel koleksiyon kütüphanelerinden modern dijital bilgi merkezlerine kadar farklı kütüphane türlerini ve arşivleri içinde barındırmaktadır. Ancak bu çalışmada, söz konusu çeşitlilik içerisinde yalnızca halk kütüphanelerinin 19. yüzyıldan günümüze kadar geçirdiği tarihsel gelişim süreci incelenmiştir. Bu süreçte; Qing Hanedanlığı dönemindeki ilk halk kütüphane girişimlerinden Modernleşme dönemine, Milliyetçi Hükümet dönemi deneyimlerinden Çin Halk Cumhuriyeti'nin ilanı ile birlikte gelen Sosyalist Yapılanma ve Kurumsallaşma sürecine, Kültür Devrimi'nin yarattığı kurumsal tahribatlardan Büyük Reform ve Yeniden Yapılanma Süreci dönemindeki Modernizasyon adımları ve Dijitalleşme Çağının beraberinde getirdiği yapısal dönüşümler bağlamında halk kütüphanelerinin kurumsal, teknik ve toplumsal gelişimini inceleyip ortaya koymaktadır.

Özellikle 2000'li yıllardan itibaren devletin ardışık Beş Yıllık Kalkınma Planları doğrultusunda dijital hizmet alt yapılarının kurulması, bilgiye erişimde eşitliği odak noktasına koyan kamu hizmetlerinin güçlendirilmesi gibi vizyonların hayata geçirilmesiyle birlikte halk kütüphaneleri, sadece bilgiye erişim sağlayan kurumlar olmanın ötesine geçerek kültürel sürekliliğin taşıyıcısı, sosyal kapsayıcılığın aracı ve uluslararası etkileşim alanlarının bir parçası haline gelmiştir. 2024 yılında Beijing halk kütüphanesinin IFLA tarafından "Yılın Halk Kütüphanesi" olarak seçilmesi de Çin halk kütüphanelerinin politika ve uygulamalarının küresel standartlara uyumlu hale geldiğini desteklemekte ve uluslararası alanda da tanındığını göstermektedir. Aynı zamanda çalışmanın "Çin'de halk kütüphaneleri tarafından gerçekleştirilen modernleşme çabaları, reformlar, politikalar, kalkınma planları ve dijitalleşme politikaları doğrultusunda halk kütüphanelerinin kendini yeniden yapılandırması, bu kurumların yalnızca ulusal ölçekte değil, uluslararası düzeyde de tanınırlığını ve etkililiğini artırmıştır." biçiminde belirlenen varsayımını da doğrulamaktadır.

ANAHTAR KELİMELEER: Çin, Halk Kütüphaneleri, Tarihsel Gelişim, Modernleşme, Kültürel Politika, Kültür Devrimi, Kalkınma Planı.

Haziran 2025, 107 Sayfa

ABSTRACT

MSC THESIS

PUBLIC LIBRARIES IN CHINA

ALİ ALİM BAYKARA

**KASTAMONU UNIVERSITY INSTITUTE OF SOCIAL SCIENCE
DEPARTMENT OF INFORMATION AND DOCUMENT MANAGEMENT
SUPERVISOR: ASSIST. PROF. DR. MEHMET KEMAL SEVGİSUNAR**

China has a long history of libraries and a rich cultural heritage. These include many types of libraries, such as old dynastic archives, academic halls, special collections, and modern digital centers. This study focuses solely on the history of public libraries from the 19th century to today.

It examines how public libraries have developed institutionally, technically, and socially. The study begins with the first public library efforts during the Qing Dynasty, then covers changes during the Nationalist Government period, the socialist reforms after the founding of the People's Republic of China, the damage caused by the Cultural Revolution, the modernization during the Great Reform period, and the changes brought by the Digital Age.

Since the 2000s, the government has supported the building of digital services and the promotion of equal access to information through its Five-Year Plans. Because of this, public libraries have become more than just places to get information. They now help keep culture alive, support social inclusion, and encourage international cooperation. For example, in 2024, the Beijing Public Library was named "Public Library of the Year" by IFLA. This recognition shows that Chinese public libraries meet global standards and are acknowledged both in China and internationally.

KEYWORDS: China, Public Libraries, Historical Development, Modernization, Cultural Policy, Cultural Revolution, Development Plan, Reform, Digitalization.

June 2025, 107 Page

TEŞEKKÜR

Bu çalışmanın ortaya çıkmasında yardımını ve desteğini gördüğüm birçok kişiye teşekkür borçluyum. Öncelikli olarak çalışmanın çevirisinde ve her aşamasında bana manevi güç veren, zor süreçlerde desteğini daima hissettiren, sabrı ve anlayışı ile bilgisini hiç esirgemeyen, elinden gelenin çok daha fazlasını yaparak zor zamanlarımda hep yanımda olan ve hayatım boyunca yanımda olacağına inandığım ve bunu canıgönülden istediğim sevgili Eşime en derin şükranlarımı sunarım. Onun varlığı, bu hayat yolculuğumun en kıymetli dayanağı olmuştur.

Çalışma ve üniversite hayatım boyunca akademik rehberliği, yönlendirici eleştirileri ve desteğiyle her aşamada yolumu aydınlatan, araştırma sürecinde beni ilhamla besleyen, her zaman daha iyisini yapabileceğime beni inandıran, çalışmanın her aşamasında zaman ayıran, fikir veren, düşündüren çok değerli tez danışmanım Dr. Öğretim Üyesi Mehmet Kemal SEVGİSUNAR'a sonsuz teşekkür borçluyum. Onun katkıları, yalnızca bu çalışmanın niteliğini değil, akademik bakış açımı da derinden etkilemiştir.

Tez konumun önerisinde bulunması ve belirlenmesindeki katkılarından dolayı Kastamonu Üniversitesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölüm Başkanı değerli hocam Prof. Dr. Hasan Sacit KESEROĞLU'na çok teşekkür ediyorum. Akademik eğitim hayatım boyunca bilgi ve tecrübeleriyle bana katkı sağlayan Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü tüm hocalarıma; Prof. Dr. Hasan Sacit KESEROĞLU, Doç. Dr. Güler DEMİR, Doç. Dr. Hamid DERVİŞ, Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Kemal SEVGİSUNAR, Dr. Öğr. Üyesi Ömer DALKIRAN, Dr. Öğr. Üyesi Ayşenur AKBULUT, Arş. Gör. Dr. İlker ÇAKMAKKAYA'ya ayrıca teşekkür ederim

Çalışma için gerekli olan farklı literatürdeki yabancı kaynaklara erişim/ulaşım konusunda ve bunların temin edilmesinde beni yönlendiren ve yardımını gördüğüm herkese ayrıca teşekkür ediyorum.

Ali Alim BAYKARA

Kastamonu, 2025

İÇİNDEKİLER

Sayfa

TEZ ONAYI	ii
TAAHHÜTNAME	iii
ÖZET.....	iv
ABSTRACT	v
TEŞEKKÜR	vi
İÇİNDEKİLER	vii
ŞEKİLLER VE GÖRSELLER DİZİNİ.....	ix
TABLolar DİZİNİ	x
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ	xi
1. GİRİŞ.....	1
1.1 Araştırmanın Önemi	2
1.2 Araştırmanın Amacı	4
1.3 Araştırmanın Problemi	5
1.4 Araştırmanın Varsayımı ve Soruları.....	6
1.5 Araştırma Yöntemi	8
1.6 Araştırma Deseni	8
1.7 Veri Toplama Yöntemi ve Teknikleri	9
1.8 Araştırmanın Kapsamı ve Sınırlılıkları	10
1.9 Araştırmanın Düzeni	12
1.10 Kaynaklar	13
2. KAVRAMSAL VE KURUMSAL ÇERÇEVE BAĞLAMINDA HALK KÜTÜPHANELERİ.....	17
2.1 Halk Kütüphanesi Kavramı	17
2.2 Halk Kütüphanelerinin Toplumsal İşlevleri	20
2.3 Kamu Hizmeti Olarak Kütüphaneler	20
2.4 Halk Kütüphanelerinin Görev ve Amaçları.....	23
2.5 Kültürel Politika ve Bilgi Toplumu Bağlamında Halk Kütüphaneleri.....	25
2.6 Çin’de Bilgi Politikaları Üzerine Literatür Değerlendirmesi	26
3. ÇİN HALK KÜTÜPHANELERİNİN TARİHSEL GELİŞİMİ:	
MODERNLEŞME DÖNEMİNDE ÇİN HALK KÜTÜPHANELERİ	29
3.1 Erken Dönem: Geleneksel Bilgi Kurumları	30
3.2 Modern Kütüphanelerin Doğuşu (1840-1912)	33
3.3 Modernleşme ve Cumhuriyet Döneminde Halk Kütüphaneleri.....	34
3.4 Cumhuriyet Dönemi ve Halk Kütüphanelerinin Yükselişi	37
3.5 4 Mayıs Harekâtı ve Bilgiye Erişimin Demokratikleşmesi	38
3.6 Halk Kütüphanelerinde Gençlik Hizmetlerinin Gelişimi	42
3.7 Sessiz Okuma Salonlarından Siyasi Sahnelere: Mao’un Kütüphanecilik Deneyimi ve Üniversite Kütüphaneleri	46
3.8 Çin’de Kütüphanecilik Eğitimi	49
4. ÇİN HALK CUMHURİYETİ DÖNEMİNDE HALK KÜTÜPHANELERİNİN GELİŞİMİ	54
4.1 Teknik Gelişim: Sınıflama ve Kataloglama Sistemleri	58
4.2 Kültür Devrimi Dönemi: Tahribatlar ve Kurumsal Gerileme	67
4.3 Kütüphanelerin İdeolojik Hedef Haline Gelmesi	68

4.4	Fiziksel Tahribat ve Koleksiyonların Yok Edilişı	69
4.5	Kurumsal Gerileme: Eğitim, Hizmet ve Koordinasyon Kayıpları	70
4.6	Büyük Reform ve Yeniden Yapılanma Süreci (1978-1999)	73
5.	GÜNCEL DURUM.....	78
5.1	Çin Halk Kütüphanelerinde Sayısal Değişim ve Gelişmeler	79
5.2	Çin Halk Kütüphanelerinde Dijital Dönüşüm	82
5.3	Çin Halk Kütüphanelerinde Politikalar ve Stratejik Planlama	83
5.4	Çin Halk Kütüphanelerinde Yerel Politikaların Yayılımı ve Stratejik Uyarılama: Berry Modeli Yaklaşımı	85
5.5	Çin Halk Kütüphanelerinde Hizmet Kapsamı ve Yaratıcı Faaliyetler	86
6.	SONUÇ VE ÖNERİLER	91
	KAYNAKLAR	95

ŞEKİLLER VE GÖRSELLER DİZİNİ

Sayfa

Şekil 2.1 Çin geneli ve Sincan bölgesindeki kültürel tesisler	23
Şekil 3.1 Milliyetçi hükümet dönemindeki kütüphanelerin gelişimi 1925-1935.....	39
Şekil 3.2 Dört katlı çocuk kitaplığı	45
Şekil 3.3 Yedi katlı çocuk kitaplığı.....	45
Şekil 3.4 Açık raf ve genel kitaplık.....	45
Şekil 3.5 Pekin üniversite kütüphanesi okuma salonu	49
Şekil 4.1 CLC'nin zaman içindeki gelişim çizelgesi	60
Şekil 4.3 Çin kütüphane sınıflandırma sisteminden bir kesit.....	62
Şekil 5.1 Çin halk kütüphanelerinin 2000-2020 yılları arasındaki sayısal gelişimi	80
Şekil 5.2 2010 yılında halk kütüphanelerine ayrılan bütçeler (Milyon Yuan).....	81
Şekil 5.3 Pekin halk kütüphanesi dış görünüm	88
Şekil 5.4 Pekin halk kütüphanesi içindeki vadi ve tepeler.....	89

TABLÖLAR DİZİNİ

Sayfa

Tablo 3.1 Antik Çin kütüphane koleksiyonlarının temel özellikleri.....	32
Tablo 3.2 Halk kütüphaneleri ve ücretsiz halk kütüphaneleri.....	42
Tablo 3.3 Çocukların kitap okuma ilgileri	43
Tablo 3.4 1920 yılındaki Çin üniversite kütüphanelerindeki kaynakların sayısal durumu	47
Tablo 4.1 Çin kütüphane sınıflandırması (CLC)'nin temel yapısı.....	61
Tablo 4.2 1980'lerde Çin'deki kütüphane bilimi bölümleri	76

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

Kısaltmalar

AACR	: Anglo-American Cataloguing
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
CADLIS	: China Academic Digital Library Information System
CBDC	: Chinese Book and Document Classification
CEPIEC	: Çin Eğitim Yayınları ithalat ve ihracat şirketi
CLC	: Chinese Library Classification
CNMARC	: China Machine Readable Cataloging
CSLS	: Chinese Library Science Society
ÇHC	: Çin Halk Cumhuriyeti
ÇKB	: Çin Kültür Bakanlığı
ÇKBD	: Çin Kütüphane Bilimi Derneği
ÇKP	: Çin Komünist Partisi
DLPP	: Digital Library Promotion Project
ERRP	: Electronic Reading Room Program
IFLA	: International Federation of Library Associations and Institutions
LC	: Library of Congress
MARC	: Machine Readable Cataloging
MSLC	: Medium and Small Library Classification
NCIRSP	: National Cultural Information Resources Sharing Project
NLC	: National Library China
OPAC	: Online Public Access Catalog
OPAC	: Online Public Access Catalog
SSCB	: Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
TKD	: Türk Kütüphaneciler Derneği
UNESCO	: United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization
YY	: Yüzyıl
PRC	: Peoples's Republic of China

1. GİRİŞ

Kütüphaneler, insanlık tarihinin başlangıcından itibaren bilginin korunması, aktarılması ve yaygınlaştırılması gibi misyonları üstlenmiş kadimden beri var olan kurumlardır. Bir toplumun kültürel belleğini, entelektüel birikimini ve gelişim düzeyini yansıtan bu yapılar, medeniyetlerin inşasında ve aynı zamanda sürdürülmesinde önemli roller üstlenmiştir. Dünya coğrafyasının en eski ve köklü medeniyetlerinden biri olan Çin, kütüphanecilik geleneği açısından da benzersiz bir tarihe sahiptir. Binlerce yıllık kesintisiz devam eden kültürel mirası, zengin yazılı geleneği ve bilgiye verdiği değerlerle Çin kütüphanelerinin özel bir konuma sahip olmasını sağlamıştır.

Çin iki bin yıldan fazla bir geçmişe sahip ülkedir. Çin'in kütüphane tarihine baktığımızda antik kütüphanelerin varlığı M.Ö. altıncı yüzyıla kadar dayanmaktadır. Çin'in Anyang kentinde arkeolojik kazılar sonucu keşfedilen Kehanet kemiği/kaplumbağa kabuğu üzerine yazılan yazıtlara göre Shang hanedanının (MÖ 1600-1046) ataları olan Xia hanedanlığı (yaklaşık Babil dönemleri)'nin nasıl yönetildiğini kaydeden "Ce Dian" adlı bir kitaba ulaşılmıştır. Bununla birlikte keşfedilen 4000'den fazla Çin'ce karakter içeren kehanet kemiklerinin malzemelerini saklamaya yönelik olgun bir sistem ve yöntem geliştirdikleri ortaya çıkmıştır. Bu da Çin'deki kitap, kütüphane ve Arşivlerin 3.000 yıl öncesi (Shang hanedanlığı dönemi) ne, hatta 4.000 yıl öncesine kadar uzandığını göstermektedir (You, 2010). Ancak Çin'in genel kütüphane tarihine baktığımızda, kütüphaneler genel olarak Shang hanedanlığı ile ortaya çıkmış, üç hanedanlık dönemi ve sonrasında gelişim sürecine girmiş, Tang, Song ve Ming hanedanlığı dönemlerinde en gelişmiş dönemlerini yaşamıştır. Bu dönemlerde dört çeşit kütüphane türü yaygın olarak işlev görmüştür. Bu kütüphaneler: Hanedanlık Kütüphaneleri, Akademik Kütüphaneler, Soylu Ailelerin Özel Kütüphaneleri, Tapınak ve Manastır Kütüphaneleridir. Hanedanlık Kütüphaneleri; Devletin yönetimi, klasiklerin korunması ve entelektüel geleneklerin devam ettirilmesi amacıyla kullanılmıştır. Örneğin: Han Hanedanlığı dönemindeki "Taishi Ling" (太史令) yani resmi tarih kurumu içinde oluşturulan arşivler, Tang Hanedanlığı dönemindeki "Hongwen Guan" (弘文館) gibi akademik-kütüphane

birimleri, Song Hanedanlığı dönemindeki çok önemli bir devlet kütüphanesi olan “Chongwenyuan” (崇文院), Qing Hanedanlığındaki “Siku Quanshu” (四库全书) arşiv projeleri gibi kurumlar dönemin hanedanlık desteğiyle kurulmuştur. Akademik kütüphaneler; özellikle Song ve Ming hanedanlığı döneminde büyük gelişim göstermiştir. Bu tür kütüphanelerin amacı Konfüçyüsçü klasiklerin okunması, sınav sistemine hazırlık, öğrenciler ve âlimler için bilgi merkezi oluşturmak olmuştur. Soylu Ailelerin Özel Kütüphaneleri; kişisel bilgi edinme, edebi birikim oluşturma ve sosyal statü göstergesi amacıyla kurulmuştur. Tapınak ve Manastır Kütüphaneleri; Budist ve Taoist metinlerinin korunması amacıyla kurulmuş ve dini metinlerin kopyalanması, yorumlanması ve saklanması gibi işlevselliğiyle ön plana çıkmıştır (Luo, 2015). Ancak 19. Yüzyıla kadar neredeyse Çin kütüphanecilik tarihinde halk kütüphanelerine rastlanılmamaktadır. Diao, (2017)’de çalışmasında Hanedanlık döneminde halk kütüphanelerinin bulunmadığına, ayrıca halk kütüphanelerinin Çin’de kendiliğinden ortaya çıkmadığına ve Batı’dan örnekle gündeme geldiğine vurgu yapmıştır (Diao, 2017). Dolayısıyla bu araştırma 20. yüzyılın başlarındaki reformlarla birlikte ortaya çıkan halk kütüphanelerinin günümüze kadar geçen süre içerisindeki tarihsel gelişim süreçlerini genel durumu ve dönemin beraberinde getirdiği koşullarla birlikte ele almaktadır.

Ayrıca Türkiye’de Çin’deki halk kütüphanelerine yönelik akademik çalışmaların sayıca oldukça sınırlı olduğu görülmektedir. Mevcut literatür, genellikle Çin’in genel eğitim sistemi, bilgi politikaları ya da kültürel dönüşüm süreçleri üzerine yoğunlaşmakta, kütüphanecilik özelinde ise daha çok Batı ülkeleri üzerine odaklanılmaktadır. Bu durum Çin’in halk kütüphaneleri gibi özgün bir kurumsal yapısının Türkiye akademisinde yeterince incelenmediğini ve bu çalışmanın bu anlamda bir boşluğu doldurma niteliği taşıdığını göstermektedir.

1.1 Araştırmanın Önemi

Çin halk kütüphanelerinin tarihsel gelişimini incelemek, sadece bir ülkenin kütüphanecilik serüvenini anlamaktan çok daha fazlasını ifade etmektedir. Dolayısıyla bu konu birçok açıdan büyük önem taşımaktadır. Örneğin Çin, dünyanın en eski ve en zengin medeniyetlerinden biridir. Yazılı kültürü binlerce yıla kadar uzanır ve bu süre

zarfında çok sayıda bilimsel, felsefi, edebi ve sanatsal eserler ortaya koymuştur. Kütüphaneler ise, bu kültürel mirasın korunması, düzenlenmesi ve gelecek nesillere aktarılmasında hayati bir rol oynamıştır. Ayrıca toplumsal gelişim ve bilginin rolü açısından kütüphaneler, bir toplumun bilgiye erişimini, eğitim seviyesini ve entelektüel gelişimini doğrudan etkileyen kurumlardır. Çin halk kütüphanelerinin tarihsel seyri, farklı siyasi rejimler ve toplumsal dönüşümler altında bilginin nasıl kullanıldığını, yayıldığını ve bazen de nasıl kontrol edildiğini anlamamız açısından önem arz etmektedir. Ayrıca bu durum, bilginin bir toplumun ilerlemesindeki kritik rolünü ve iktidar-bilgi ilişkisini anlamak açısından da önemli bakış açısı sunmaktadır.

Çin kütüphanecilik tarihine baktığımızda, Çin'in kütüphanecilik bilimi ve uygulamalarına da katkı sunduğunu görmekteyiz. Bunlar arasında kâğıt, matbaa ve mürekkep gibi kütüphanecilik için temel teknolojiler yer almaktadır. Ancak burada önemli bir hususa değinmek gerekmektedir. Matbaacılık her ne kadar Gutenberg zamanında Avrupa'da başlamış olsa da kurucusu Gutenberg değildir. Matbaanın ve Matbaacılığın çok eskilere uzanan tarihi Orta Asya'ya ve Orta Asya'daki Türklere kadar uzanmaktadır. Matbaanın önce Orta Asya'da tatbik edildiğı ve bu arada Çin ve Kore'de de denendiğı bilimsel bilgi ve belge ışığında kesin olarak bilinmektedir. Ancak bu topraklar üzerinde doğan ve gelişen Matbaa fikrinin Uygur Türklerine mi yoksa Çinlilere mi ait olduğı zamanımıza kadar uzanan ilmi bir tartışma konusudur. Konu ile ilgili olarak yakın zamanda yapılmış olan yeni çalışmalar ışığında tekrar bir bilim ve mantık süzgecinden geçirilirse Matbaanın ilk şeklinin Uygurlar tarafından bulunduğı ve kullanıldığı tezinin bugün daha akla yatkın olduğı görülecektir.

Şahin (2020) ve diğerkleri, çalışmalarında Çin'in Dunhuang bölgesinde gerçekleştirilen kazılar sonucu elde edilen bulgular ışığında, Türklerin özgün kâğıt ve baskı tekniklerine dair bilgiler sunmaktadır; Bulgular, özellikle Uygur dönemine ait kâğıt ve baskı parçalarının Çin kaynaklarında belirtilen tarihlerden daha erken bir döneme ait olduğunu ortaya koymakta ve aynı zamanda sadece kâğıt üretimiyle sınırlı kalmayıp hareketli baskı tekniklerine de öncülük ettiğine işaret etmektedir (Binark, 1968; Begtimur, 2018; Şahin, 2020; Yunusoğlu 2024). Diğerk bilimsel çalışmalar da bu bulguları desteklemektedir.

Ayrıca Sevgisunar (2024)'ın Dr. Stummvoll'un Türkiye'deki kütüphanecilik faaliyetlerini ele aldığı çalışmasında da çok ilginç bilgiler yer almaktadır; Sevgisunar, çalışmasında Dr. Stummvoll'un 1930'larda Ankara'da verdiği konferansta Kâğıdın İcadı ve İlk Matbaa konularına değindiğini, ancak Türk arkeolog ve bilim insanı Dr. Hamit Z. Koşay'ın bu konferanstaki bilgileri eleştirdiğini dile getirmiştir. Koşay, matbaanın mucidi olarak sadece Gutenberg'in ele alınmasının doğru olmadığını, özellikle Uygur Türklerinin ve sonrasında Çinlilerin de matbaacılıktaki katkılarının göz ardı edilmemesi gerektiğini ve bu konuya ilişkin olarak Batı kaynaklarının eleştirel sorgulanmadığını belirtmiştir (Sevgisunar, 2024, s. 164-167).

Çin'deki kütüphanecilik uygulamaları kâğıt, matbaa ve mürekkep gibi temel teknolojilerin getirdiği olanaklarla koleksiyon yönetimi, kataloglama sistemleri ve yöntemleri ile kendine özgü sistemler geliştirmiştir. Ancak bu sistemler 19. yüzyılın sonu ve 20. yüzyılın başlarındaki modernleşme çabaları ve modern teknoloji ile büyük bir modernizasyon sürecinden geçmiş ve bu sürece entegre olmaya çalışmıştır. Bu entegrasyon sayesinde dijitalleşme, otomasyon ve gelişmiş bilgi teknolojilerinin kütüphanelere entegrasyonu ile Çin Halk Kütüphaneleri, dünyanın önde gelen bilgi merkezleri haline gelmiştir. Çin kütüphanelerinin son yüz yıldaki hızlı gelişimi, Çin'in Dünya'ya açılması ve kültürel alışverişlerinin artmasıyla da yakından ilişkilidir. Bu çalışmada sadece Çin halk kütüphanelerinin tarihsel gelişimine odaklanmaktadır. Ancak, Çin kütüphanelerinin tarihi, bir de uluslararası işbirlikleri ve kültürel diplomasi açısından da ayrıca araştırılması gereken önemli bir konudur. Zira farklı kültürler arasındaki anlayışı ve bilginin sınır ötesindeki akışını teşvik etme potansiyelini ortaya koyacaktır. Dolayısıyla bu araştırma, Çin halk kütüphanelerinin tarihsel gelişimini literatüre kazandırması ve okuyucu-araştırmacılarla buluşturulması bakımından büyük önem taşımakla birlikte daha sonra bu alanda yapılacak olan çalışmalar içinde ön bilgi/kaynak niteliği taşımaktadır.

1.2 Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın temel amacı, Türkçe literatüre Çin'deki halk kütüphanelerinin tarihsel gelişimini kapsamlı bir şekilde inceleyerek, bu kurumların Çin'in kültürel, entelektüel ve toplumsal tarihinde üstlendiği rolü hakkında genel ama kapsamlı bir

çalışma kazandırmaktır. Zira Türkçe literatürü incelediğimde Çin'in tarihi, felsefesi, ekonomisi, coğrafyası, politikası siyasi düşünce sistemi, halkçılığı, genel kültürü ve sosyal hayat yapısı gibi neredeyse hemen her konu ele alınmıştır. Ancak bir toplumun hafızası olan, ülkenin sanayisinden ekonomisine ve politikasına, geçmişinden geleceğine kadar her alanı doğrudan ya da dolaylı olarak etkileyen, gelişimini destekleyen kütüphaneler ve onların tarihi serüveni hakkında yeterli çalışma bulunmamaktadır. Bu durum Türk kütüphanecileri ve Türkçe okuryazarlar için bir eksiklik, yeri doldurulması gereken bir boşluktur. Dolayısıyla bu araştırma, Çin'deki halk kütüphanelerinin ilk ortaya çıkışından günümüze kadar geçen süre içerisindeki gelişimini tarihsel kronoloji çerçevesinde ve dönemsel gelişmeler bağlamında inceleyip araştırmayı amaçlamaktadır.

Bu genel amaç doğrultusunda aşağıdaki alt amaçlar şu şekilde başlıklandırılmıştır:

- Çin'deki ilk halk kütüphanelerinin kökeni, yapısı ve işlevlerini araştırmak.
- Modernleşme çerçevesinde 19. yüzyılın sonu ve 20. yüzyılın ortasına kadar geçen süre zarfında Batı kütüphaneciliğinin Çin kütüphaneciliği üzerine etkisi, halk kütüphane hareketinin başlaması ve Cumhuriyet dönemi Çin kütüphaneciliğini değerlendirmek.
- ÇHC sonrasında özellikle sosyalist yapılanma, Kültür Devrimi'nin etkileri, Büyük Reform ve yeniden yapılanma sürecindeki politikaların halk kütüphaneleri üzerindeki etkilerini incelemek.
- Dijitalleşme, ağ teknolojileri, yapay zekâ gibi unsurların günümüz Çin Halk Kütüphanelerine entegrasyonu ve kütüphanelerin geleceğe yönelik potansiyelini ortaya koymak.

1.3 Araştırmanın Problemi

Çin, binlerce yıllık tarihi boyunca zengin yazılı kültüre ve bilgi birikimine sahip olmuştur. Bu birikimlerin korunması ve aktarılması konusunda merkezi bir rol oynayan kütüphaneler, hanedanlık dönemindeki imparatorluk ve özel

koleksiyonlardan, 20. yüzyıldaki köklü toplumsal ve siyasi dönüşümlere, günümüzdeki modern bilgi çağına kadar karmaşık ve çok katmanlı bir gelişim sürecinden geçmiştir. Bu süreçte kütüphaneler, hem bilginin depolandığı ve yayıldığı merkezler olmuş hem de siyasi düşünce temelli toplumsal hareketlerin ve teknolojik ilerlemenin etkisi altında yeniden şekillenmiştir.

Bu bağlamda, bu araştırmanın temel problemleri şu sorular etrafında şekillenmektedir:

- 20. yüzyılda yaşanan siyasi (Monarşinin sona ermesi, Çin Halk Cumhuriyeti'nin Kurulması, Kültür Devrimi'nin felaketi) ve toplumsal (Okuryazarlık kampanyaları) değişimler, Çin Halk Kütüphanelerinin yapısını, işlevlerini ve gelişimini ne şekilde etkilemiştir?
- Büyük Reform ve Yeniden Yapılanma, Dışa Açılma politikaları sonrası dönemde (özellikle son 30-40 yılda), Çin halk kütüphaneleri dijitalleşme, otomasyon ve uluslararası işbirlikleri açısından ne gibi gelişmeler kaydetmiştir?
- Günümüz Çin halk kütüphanelerinin temel özellikleri nelerdir ve bu kütüphaneler, modern bilgi toplumunun ihtiyaçlarına nasıl yanıt vermektedir?

1.4 Araştırmanın Varsayımı ve Soruları

Bu araştırma, sayısal veri ya da ölçülebilir göstergeler üretmeyi amaçlamamaktadır. Varsayımlar, literatür ve belge incelemeleri yoluyla yorumlayıcı biçimde sınanacak ve tarihsel bağlam içerisinde anlamlandırılmaya çalışılacaktır.

Temel varsayımı: “Çin’de halk kütüphaneleri tarafından gerçekleştirilen modernleşme çabaları, reformlar, politikalar, kalkınma planları ve dijitalleştirme politikaları doğrultusunda halk kütüphanelerinin yeniden yapılandırılması, bu kurumların yalnızca ulusal ölçekte değil, uluslararası düzeyde de tanınırlığını ve etkililiğini artırmıştır” biçiminde oluşturulmuştur.

Alt varsayım: “Çin halk kütüphanelerinin modern teknolojiye, özellikle de dijitalleştirme ve ağ altyapısına yaptığı yoğun yatırım ve uluslararası standartlara

uyum çabaları, 21. yüzyılda küresel kütüphanecilik arenasında önemli bir aktör olarak konumlanmasına ve uluslararası akademik iş birliklerinin artmasına katkıda bulunmuştur” şeklinde oluşturulmuştur.

Bu temel ve alt varsayımlar, araştırmanın odak noktasını ve sınırlarını belirleyerek, toplanacak verilerin ve yapılacak niteliksel, yoruma dayalı ve bağlamsal analizlerin yönünü netleştirecektir.

Geliştirilen varsayımlar doğrultusunda araştırmada yanıt aranan sorular şunlardır:

- Çin Halk Cumhuriyeti’nin kuruluşundan sonraki dönemde (özellikle Büyük Reform ve Yeniden Yapılanma dönemi) kütüphanecilik alanında uygulamaya konulan temel politikalar ve kalkınma planları nelerdir?
- Büyük Reform ve Yeniden Yapılanma döneminde Çin halk kütüphanelerinin içyapısında gerçekleştirilen reformlar (yönetim modelleri, hizmet çeşitliliği, personel eğitimi) nelerdir? Bu reformlar, kütüphanelerin verimliliğini hangi plan ve politika ile şekillendirmiştir?
- Çin halk kütüphaneleri, dijitalleştirme ve bilgi teknolojileri entegrasyonu konusunda hangi stratejileri benimsemiştir?
- Bahsedilen reformlar, politikalar ve dijitalleşme çabaları, Çin halk kütüphanelerinin ülke içindeki rolünü ve vatandaşlar nezdindeki etkililiğini nasıl artırmıştır?
- Çin halk kütüphanelerinin uluslararası alandaki tanınırlığı ve etkililiği, özellikle son yıllarda uluslararası kütüphanecilik kuruluşlarıyla iş birlikleri faaliyetleri ve yabancı dildeki koleksiyonların geliştirilmesi bu sürece nasıl katkı sağlamıştır?

Biçimindeki araştırma sorularına çalışma boyunca yanıt ararken yukarıdaki temel varsayım ve onu destekleyen alt varsayım, nicel verilerle doğrudan test edilmemekte; yalnızca akademik ve resmi belgelere dayalı içerik ve tematik analiz yoluyla değerlendirilmektedir.

1.5 Araştırma Yöntemi

Bu araştırma, nitel araştırma yöntemine dayalı olarak yürütülmektedir. Nitel Araştırma Yöntemi; incelenen konuyu derinlemesine anlamayı, karmaşık süreçleri yorumlamayı ve olguların bağlamını kavramayı hedeflemektedir. Araştırma sürecinde herhangi bir nicel ölçüm ya da istatistiksel veri kullanılmamış; yalnızca yazılı ve açık erişimli belgelere dayalı olarak nitel veriler analiz edilmiştir. Zira Çin halk kütüphanelerinin tarihsel gelişimini, çok boyutlu etkileşimleri ve kültürel dönüşümleriyle birlikte ele almak, nicel bir araştırma yönteminden ziyade nitel araştırmayı zorunlu kılmaktadır. Yıldırım ve Şimşek'e göre nitel araştırma yöntemi: Yapılandırılmış gözlem, yapılandırılmamış görüşme ve doküman inceleme gibi nitel veri toplama tekniklerinin kullanıldığı olgu ve olayların kendi doğal ortamları içinde gerçekçi ve bütüncül bir şekilde ortaya konulmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırmalardır (Yıldırım, 2018).

Araştırmanın temel amacı, Çin Halk Kütüphaneleri konu başlığı üzerinden Çin'deki halk kütüphanelerinin ortaya çıkışı, modernleşme süreci, geçirdiği reformlar, politikalar, kalkınma planları ve kurumsallaşma süreci, kültür devrimi dönemi tahribatları, yeniden reform süreci ve dijitalleşme çağının beraberinde getirdiği yapısal dönüşümleri ve özelliklerini, toplumsal etkileri ile birlikte ortaya koymaya yöneliktir. Bu yönüyle bu araştırma aynı zamanda betimsel özellik taşımakta; belirli halk kütüphaneleri üzerinden mevcut durumun tanımlanmasına ve belgeler aracılığıyla açıklanmasına olanak sunmaktadır. Karasar (2012)'a göre betimleme yöntemi: Geçmişte ya da halen var olan bir durumu, olduğu gibi betimlemeye yönelik bu araştırmalarda olaylar, nesneler, kurumlar, gruplar, çeşitli alanlar ve bunlara ilişkin ilişkiler, kendi koşulları içinde müdahale etmeksizin var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımıdır (Karasar, 2012, s. 77).

1.6 Araştırma Deseni

Bu araştırmada durum çalışması (case study) deseni benimsenmiştir. Durum çalışması, Aytaçlı, (2012)'ya göre: Belirli bir durumu, olayı, süreci veya bireyi derinlemesine çok boyutlu ve ayrıntılı bir şekilde incelemeyi amaçlayan nitel bir araştırma desendir.

Araştırmacı doğal ortamda verileri toplar ve elde edilen verileri bağlamı içinde anlamaya çalışır (Aytaçlı, 2012)

Araştırma deseni, aynı zamanda Çin'deki halk kütüphanelerinin tarihsel gelişimi, toplumsal işlevleri, reform süreçleri, dijitalleşme ve günümüz güncel durumunun belgeler üzerinden analiz edilmesini amaçlamaktadır. Bu doğrultuda desen, tarihsel çözümleme, belgesel tarama ve nitel doküman inceleme ve değerlendirme tekniklerini bir araya getirerek yapılandırılmıştır.

1.7 Veri Toplama Yöntemi ve Teknikleri

Araştırmada, veri toplama yöntemi olarak, belgesel tarama ve nitel doküman inceleme yöntemi kullanılmıştır. Çalışmanın doğası gereği geçmişe yönelik bir inceleme olduğundan, doğrudan herhangi bir saha çalışması, gözlem, görüşme, anket veya mülakat gibi veri toplama yöntemleri kullanılmamış; yalnızca kamuya açık nitelikteki birincil belgeler, raporlar ve akademik kaynaklar üzerinden analiz yapılmıştır. Ayrıca bu araştırmada kullanılan kaynakların çoğu orijinal olarak Çince ve İngilizce dillerinde yayımlanmıştır. Bu kaynaklar ilgili dillere hakim kişiden alınan destekle Türkçeye kazandırılmıştır. Çeviri sürecinde anlam bütünlüğünün korunmasına ayrıca özen gösterilmiştir.

Bu kapsamda:

- **Bilimsel Yayınlar:** Kütüphanecilik, tarih, sinoloji, sosyoloji alanlarında yayımlanmış kitaplar, makaleler, tezler ve konferans bildirileri taranmıştır. Özellikle Çin kütüphaneciliği ve halk kütüphaneleri üzerine yapılan akademik çalışmalar, araştırmanın temel bilgi kaynağını oluşturmaktadır.
- **Resmi Raporlar ve Belgeler:** Çin Halk Cumhuriyeti'nin ve ilgili bakanlıklarının, kütüphane dernekleri ve kültürel kurumların yayımladığı raporlar, istatistikler, Çin'in kalkınma planları ve politikalar incelenmiştir. Bu belgeler, kütüphanecilik alanındaki resmi stratejileri ve uygulamaları anlamak açısından da kritik önem taşımaktadır.

- Tarihi Kaynaklar: Antik ve modern Çin tarihiyle ilgili birincil ve ikincil tarihi kaynaklar taranarak, kütüphane kurumlarının evrimi, imparatorluk koleksiyonları ve bilginin toplumdaki yeri hakkında bilgiler edinilmiştir.
- Dijital Arşivler ve Veritabanları: Uluslararası ve ulusal kütüphane ve bilgi bilimleri veritabanları, dijitalleştirilmiş koleksiyonlar ve çevrimiçi arşivler, konuya ilişkin geniş ölçekte literatür taraması yapılmıştır.

Bu kapsamlı tarama yöntemi, farklı dönemlere ve bölgelere ait bilgilerin bir araya getirilmesini, halk kütüphanelerinin gelişimindeki dönüm noktalarının belirlenmesini ve varsayımın test edilmesi için gerekli olan teorik ve ampirik temelin oluşturulmasını sağlamıştır.

1.8 Araştırmanın Kapsamı ve Sınırlılıkları

Bu araştırma, Çin halk kütüphanelerinin tarihsel gelişimini kronolojik bir çerçevede incelemektedir. Dolayısıyla bu araştırmanın kapsamı çerçevesinde, Çin'deki ilk halk kütüphane ve benzeri yapıların ortaya çıkışı ve 20. yüzyılın başlarındaki modernleşme döneminden günümüze kadar geçen süreci, siyasi ve sosyal değişimlerin kütüphaneler üzerindeki etkileri ayrıntılı bir şekilde ele alınmıştır.

Araştırma, Çin halk kütüphanelerinin yapısal dönüşümlerini, uygulanan politika ve kalkınma planlarını, dijitalleşme süreçlerini ve bu unsurların ulusal ve uluslararası düzeydeki etkilerini analiz etmektedir. Konu, sadece kurumsal bir tarih anlatısı ya da sadece politika anlatısı olmaktan öte halk kütüphanelerinin kültürel, teknolojik ve sosyo-politik dinamiklerini de içerecek şekilde geniş bir perspektifle incelenmiştir.

Bu tez araştırmasının coğrafi kapsamını Çin Halk Cumhuriyeti içerisinde yer alan halk kütüphaneleri oluşturmaktadır. Tarihsel kapsamı ise Çin'de halk kütüphanelerinin ilk örneklerinden başlayarak günümüz halk kütüphanelerine kadar olan süreci kapsamaktadır. Ayrıca bu çalışmada Çin halk kütüphaneleri üzerine yapılmış olan teorik çerçeveden faydalanılacaktır. Bu çerçeve kapsamında Çin'deki halk kütüphaneler birkaç ana konu başlığı çerçevesinde ele alınmıştır.

Bu araştırmada kullanılacak olan kaynakların kapsamını Çin’de veya yurt dışında Çin halk kütüphaneleri üzerine yapılmış olan Çin’ce ve İngilizce dillerindeki bilimsel yayınlar, resmi raporlar, tarihi kaynaklar, dijital arşivler ve veritabanları oluşturmaktadır. Bu kaynakların çevirisi, ilgili dillerde yetkinliği bulunan gönüllü kişinin katkısıyla gerçekleştirilmiştir. Ayrıca bu araştırmanın kapsamı dışında bırakılan konular da bulunmaktadır. Bu araştırma sadece Çin’deki halk kütüphaneleri ve onların tarihsel gelişimi, döneminin beraberinde getirdiği kütüphaneleri ilgilendiren toplumsal olayları ve etkilerini ele almakta olup, diğer ekonomik veya tamamen siyasi olaylar, ya da diğer Asya ülkelerinin kütüphanecilik alanına yönelik karşılaştırılmalı analizini içermemektedir. Ayrıca Çin’deki halk kütüphanelerinin ekonomik yönleri ya da finansman modelleri bu araştırmanın kapsamı dışında tutulmuştur.

Bu araştırmanın kapsamının yanı sıra Sınırlılıkları da bulunmaktadır. Bu sınırlamalar, araştırmanın yöntemsel kısıtlamaları, veri kaynakları, zamansal ve coğrafi sınırlılıkları içermektedir. Coğrafi açıdan bu araştırma yalnızca Çin’deki halk kütüphanelerine odaklanmıştır. Diğer Asya ülkeleri ya da dünya genelindeki kütüphanecilik alanı bu çalışmanın sınırları dışında bırakılmıştır. Bu durum Çin’deki halk kütüphanelerinin küresel halk kütüphaneler ile karşılaştırılmalı analizini sınırlı kılmaktadır. Çalışmanın bulguları, sadece Çin halk kütüphanelerine özgü olup, diğer kütüphane türleri hakkında belirli sonuçlar ortaya koymamaktadır.

Bir diğer sınırlılık ise Çin’deki kütüphanecilik literatürüne doğrudan erişimin kısıtlı olmasından ötürü Çin’ce kaynaklara erişim sınırlı kalmıştır. Bu durum bazı özel veya yerel bilgilere ulaşmada kısıtlılık yaratmıştır. Ayrıca bu araştırma tamamen birincil verilere dayanmaktadır. Saha alışması, gözlem, mülakat vb. alışmalar yapılmamıştır. Bu durum, yerel kütüphanelerdeki güncel uygulamalar ve kullanıcı deneyimleri hakkında doğrudan bilgi toplama imkânını sınırlamıştır. Ayrıca Çin gibi binlerce yıllık kütüphanecilik geçmişine ve geniş bir coğrafyaya sahip bir ülkenin kütüphanecilik gelişimini tüm detaylarıyla ele almak, tek bir çalışma için oldukça kapsamlıdır. Bu nedenle sadece halk kütüphanelerinin genel eğilimleri ve dönüm noktalarına odaklanılmış, bazı spesifik bölgesel veya yerel kütüphane uygulamaları detaylandırılmamıştır.

Çin'in siyasi yapısı ve bilgi kontrol politikaları, bazı bilgilerin erişilebilirliğini veya yorumlanma biçimini sınırlandırmaktadır. Araştırma mümkün olduğunca mevcut literatürdeki tarafsız ve akademik yaklaşımları temel almıştır. Bu sınırlılıklara rağmen bu araştırma, mevcut birincil kaynaklardan elde edilen en güncel ve kapsamlı bilgileri kullanarak Çin halk kütüphanelerinin gelişimine dair değerli bir perspektif sunmayı amaçlamaktadır.

1.9 Araştırmanın Düzeni

Bu araştırma altı ana başlık ve her başlığın beraberinde getirdiği alt başlıklardan oluşmaktadır. Bu başlıklarda yer alan bilgiler tarihsel kronoloji, belirli düzen, sıralama ve aşama içerisinde paylaşılmaktadır. Paylaşılan bilgiler aşağıdaki düzendedir.

Birinci Konu Başlığı: Giriş, araştırmanın önemi, araştırmanın amacı, araştırmanın problemi, araştırmanın varsayımı ve soruları, araştırma yöntemleri ve teknikleri, araştırmanın kapsamı ve sınırlılıkları, araştırmanın düzeni ve bu araştırmada kullanılan kaynaklara ilişkin bilgiler yer almaktadır.

İkinci Konu Başlığı: Halk kütüphaneleri kavramı, tanımı, amacı ve görevi ile ilgili genel kavramsal bilgiler yer almaktadır.

Üçüncü Konu Başlığı: Çin'deki halk kütüphanelerinin tarihsel gelişimi ana başlık çerçevesinde halk kütüphanelerinin ortaya çıkışından Çin Halk Cumhuriyeti'ne kadar geçen dönem ve o dönemin beraberinde getirdiği sosyal ve kültürel koşullar, alt başlıklara ayrılarak ele alınmıştır.

Dördüncü Konu Başlığı: Çin Halk Cumhuriyeti Döneminde Halk Kütüphanelerinin Gelişimi ve beraberinde yaşanan sosyal, kültürel, politik ve siyasi olaylar alt başlıklarla ele alınmıştır.

Beşinci Konu Başlığı: Güncel Durum. Bu konu başlığında 2000'li yıllardan itibaren günümüze kadar Çin halk kütüphanelerinde yaşanan güncel olaylar ve onların gelişimi hakkındaki bilgiler yer almaktadır.

Altıncı Konu Başlığı: Sonuç ve Öneriler. Bu bölümde, araştırmanın başından beri belirlenen amaçlara ulaşp ulaşamadığı, araştırma sorularına yanıt bulunup bulunamadığına ve varsayımların doğrulanıp doğrulanamadığı, bulgular, öneriler ve araştırmanın literatüre katısı gibi konular yer almaktadır.

1.10 Kaynaklar

Bu araştırma konusu ve arka planları ile ilgili çeşitli bilgilerin ortaya konulması adına çeşitli kaynaklardan ve veri tabanlarından sıklıkla faydalanılmıştır. Özellikle Çin halk kütüphanelerinin geçmişinin ele alınması noktasında Çince ve diğer yabancı dillerdeki literatürde yer almakta olan Çin halk kütüphanelerine dair bilimsel yayınlar, resmi raporlar, belgeler, tarihi kaynaklar, dijital arşivler ve veritabanları; dijital makalelerden, dergilerden, tezlerden, bildirilerden, kitaplardan, yararlanılmıştır. Ayrıca bu araştırma, aşağıda yer alan ulusal ve uluslararası dijital yayınlar ve veritabanları ile desteklenmiştir:

- Academic Search Complete
- ACM Digital Library
- American Libraries
- American Library Association (ALA)
- Asian Libraries
- Beijing Library Press
- Bulletin of the American Society for Information Science
- Cambridge Books Online
- Columbia University Press

- Directory of Open Access Journals (DOAJ)
- Ebrary
- EBSCOHost-Library
- ERIC
- Google Akademik
- Harvard University Asia Center
- Information Development
- Information Technology and Libraries,
- International Federation of Library Association (IFLA)
- International Journal of Communication
- Journal of Library Modern Chinese History
- Journal of Boone Library School
- Journal of Chinese Philosophy
- Journal of Documentation
- Journal of East Asian Libraries
- Journal of Library and Information Sciences in Agriculture
- Journal of Library Education for Librarianship

- Journal of Library History
- Journal of Library Science
- Journal of the Royal Institute of International Affairs
- JSTOR
- Lecture Notes in Computer Science
- Libraries and Culture
- Library and Information Science Abstracts
- Library and Information Service
- Library and Information Science Research
- Library And Information Science Research Electronic Journal (LIBRES)
- Library History
- Library Information Science and Technology Abstracts (LISTA)
- Library Magazine
- Library Management
- Library Society Of China
- Library Trends
- Modern China

- Modern Chinese History Review
- National Science Library
- New Library World.
- ResearchGate,
- Sci Tech Information Development and Economy
- Shanghai Commerical Press
- Si Chuan Library Journal
- Stanford University Press
- The electronic Library
- The Librray Quarterly
- Türk Kütüphaneciliği
- UMI ProQuest Digital Dissertations

2. KAVRAMSAL VE KURUMSAL ÇERÇEVE BAĞLAMINDA HALK KÜTÜPHANELERİ

Toplumların kalkınmaları ve bu kalkınmaların sürdürülebilirliğinde belirleyici role sahip olan bellek kurumlardan biri de şüphesiz ki halk kütüphaneleridir. Halk kütüphaneleri, toplumun her kesimine açıklığı, erişilebilirliği, sürekliliği, çeşitliliği ve karşılıksız hizmet vermesiyle toplumun eğitim seviyesini ve refahını yükselten önemli kurumlar olarak aydınlanma idealleri ile ortaya çıkmış ve 19. yüzyılda Batı'daki sanayileşme sürecinin etkisiyle birlikte günümüz modern halk kütüphanelerinin temelleri atılmış ve hızlı gelişmeye başlamıştır. Halk kütüphaneleri, yerel, bölgesel, ulusal, hükümet ve sivil toplum kuruluşları tarafından kurulan, desteklenen ve finanse edilen ve dünya çapında tüm toplumlar tarafından bilinen kurumlardır (Yıldızeli, 2004). Bu bölümde, çalışmanın temel aldığı kavramlar açıklanmakta ve araştırmanın kuramsal temeli ortaya konulmaktadır. Halk Kütüphanesi kavramının işlevsel ve tarihsel bağlamdaki anlamı ele alınarak kütüphanelerin toplumsal rolü, kamu hizmeti niteliği, bilgi toplumu içindeki yeri ve Çin'in Kültürel politikalarıyla ilişkisi tartışılacaktır. Ayrıca çalışmanın kuramsal dayanakları çerçevesinde halk kütüphanelerinin tarihsel gelişimi anlamlandırılmaya yönelik çeşitli yaklaşım ve modeller değerlendirilecektir.

2.1 Halk Kütüphanesi Kavramı

Halk kütüphanelerinin tek bir tanımı olmamakla birlikte, bulunduğu ülkenin ve toplumun sosyal ve bilimsel gelişmişlik düzeyine paralel bir şekilde, kütüphanelerin amaçları, görevleri, önemi ve toplumla kurduğu bütünleştirdiği bağları göz önüne alınarak kurumlar veya kişiler tarafından farklı tanımlamalar yapılmaktadır. UNESCO'nun 1994 tarihli "Halk Kütüphanesi Manifestosu", halk kütüphanelerini "herkes için bilgiye ve düşünce özgürlüğüne açık, özgür, eşit, ücretsiz hizmet sunan demokratik kurumlar" şeklinde tanımlamıştır (UNESCO ve IFLA, 1994). Bu tanımlamalar halk kütüphanelerinin yalnızca kitap ödünç verilen fiziksel mekânların çok daha ötesinde, çok boyutlu işlevlere sahip olduğunu ortaya koymaktadır. Halk kütüphaneleri eğitim, kültür, sosyalleşme ve aynı zamanda toplumsal bütünleşme,

kültürel aktarım, demokratik katılım ve bireysel gelişimin desteklendiği kamusal alanlardır (Buschman, 2003; Audunson, 2005).

IFLA (Uluslararası Kütüphane Dernekleri ve Kurumları Federasyonu) ‘nın halk kütüphaneleri tanımında halk kütüphanelerini, toplumun bilgiye geçişindeki bir kapı olarak nitelendirmektedir. Ayrıca halk kütüphanelerinin, bireylerin bağımsız karar verme, bireylerin ve toplumun, toplumsal ve kültürel gelişimi için en temel ortam sağlayacağını da vurgulamaktadır (Tonta, 1994). IFLA yayınladığı diğer bir bildirgesinde halk kütüphanelerini, her türlü bilgi belge ve enformasyonu derleyen, toplayan, kataloglayan ve kullanıcı araştırmacılar için hazır hale getiren yerel bilgi merkezleri olarak tanımlamıştır (IFLA, 2022, s. 388-390). Keseroğlu, (1989)’da çalışmasında halk kütüphanelerini, her yaştan insanın hiçbir ayırım gözetilmeden bilgiye ulaşmasını ve boş zamanını değerlendirmesini sağlayan kurumlar olarak tanımlamaktadır (Keseroğlu, 1989).

Literatürde halk kütüphanelerinin bazı temel özellikleri şu şekilde sıralanmıştır:

- Kamuya açık ve ücretsizdir. (Kullanıcılarından doğrudan hizmet ücreti alınmaz).
- Eşitlikçidir. (Tüm bireylerin bilgiye erişim hizmetinde eşitliği garanti eder).
- Eğitim ve kültür odaklıdır. (Özellikle formel eğitim dışında kalan bireyler için yaşam boyu öğrenme imkanı sağlar).
- Yerel toplumla bütünleşmiştir. (Topluluğun ihtiyaçlarına göre özelleştirilmiş hizmetler sunar).
- Demokratik işleyişe katkı sunar. (Kamusal tartışma ve eleştirel düşünce ortamları yaratır (Goulding, 2006)).

Çin bağlamında halk kütüphanesi kavramının gelişimi, Batı’daki tarihsel gelişim sürecine kıyasla daha geç kurumsallaşmış ve kendine özgü, kültürel ve siyasi düşünce temelli koşullar çerçevesinde şekillenmiştir. Batı’da 19. Yüzyılın başlarında sanayileşme, kentleşme ve demokratikleşme süreçlerinin bir uzantısı olarak halk

kütüphaneleri gelişirken, Çin’de bu kurumlar 20. yüzyılın başlarında modernleşme arayışlarının ve ulus inşa sürecinin bir parçası olarak gündeme gelmiştir (Cheng, 1995).

Çin’de ilk halk kütüphaneleri, Qing hanedanlığının son dönemlerinde kurulan özel koleksiyon kütüphanelerine kadar dayanmaktadır. Ancak gerçek anlamda kurumsallaşma süreci 1911 devrimi sonrasındaki Yeni Kültür Hareketi ile birlikte başlamıştır. Bu dönemde kütüphaneler yalnızca bilgiye erişim değil, aynı zamanda halkı “aydınlatma” ve “modern yurttaş” yetiştirme işlevi görmüştür (Du, 2002). Aynı zamanda kütüphaneler gençlik eğitimi, milli dilin yaygınlaştırılması ve okuryazarlık oranının artırılması gibi reformist ideallerin taşıyıcısı olmuştur. 1949 yılında Çin Halk Cumhuriyeti’nin ilanı ile birlikte halk kütüphaneleri, sosyalist düşünce sisteminin toplumun tüm katmanlarına yayılmasını hedefleyen hükümet’in siyasi düşünce aygıtları olarak yeniden yapılandırılmıştır. Bu dönemde halk kütüphaneleri, merkezi planlamayla yönetilmiş, koleksiyon politikaları ve hizmet anlayışı tamamen devletin siyasi düşünce çizgisine göre şekillendirilmiştir (Liu, ve Xia, 1996). Dolayısıyla bu yönünden ötürü Çin halk kütüphaneleri bu dönemde, Batı’daki siyasetten “tarafsız hizmet üreten bilgi merkezleri” anlayışından büyük ölçüde sapmıştır.

2000’li yıllara gelindiğinde Çin halk kütüphaneleri, dijitalleştirme, kullanıcı merkezli hizmet anlayışı ve uluslararası standartlarla uyum arayışları çerçevesinde kendini yeniden tanımlamaktadır. Bu tanımlamalar devletin “bilgi toplumu” politikaları doğrultusunda sadece siyasi düşünce temelli eğitim alanı olmaktan çıkmış, aynı zamanda yenilikçi, teknolojik ve eğitsel hizmetlerin sunulduğu çok işlevli bilgi merkezleri olarak kendini yeniden tanımlamış ve konumlandırmıştır (Zhou ve Hu, 2012). Çin’in bilgi toplumu politikaları doğrultusundaki dönüşümü ile birlikte eskiden genel olarak siyasi düşünce temelli kaynaklarla sınırlı olan kütüphanelerdeki koleksiyonlar çeşitlendirilmiş, gençlik, çocuk, yaşlı gibi kullanıcı gruplarına hitap eden özel hizmetler yaygınlaştırılmıştır. Ayrıca dijital içerik ve uzaktan erişim gibi bilgi hizmetleri olanakları da geliştirilmiştir. Bunun yanı sıra halk kütüphanelerinin büyük ölçüde devlet destekli, planlı ve merkeziyetçi bir yapıda devam ettiği görülmektedir. Yine bu dönemde kamusal hizmet vurgusu sürmekle birlikte, kurumsal

özerklik ve bireysel bilgi edinme özgürlüğü gibi Batı literatüründe yer alan ve öne çıkan bazı ilkeler sınırlı düzeyde uygulanmaktadır (Xu, 2019).

2.2 Halk Kütüphanelerinin Toplumsal İşlevleri

Halk kütüphaneleri, yalnızca bilgiye erişim sağlamakla kalmaz, aynı zamanda sosyal bütünleşmeyi ve kültürel etkileşimi destekleyen, kültürel kimliği şekillendiren, kamusal etkileşimi teşvik eden çok yönlü toplumsal kurumlar olarak da bilinmektedir. Bu yönleriyle topluma dönük işlevlerini sürdüren halk kütüphaneleri, her ülkenin tarihsel, siyasal ve kültürel bağlamında farklı biçimlerde gelişmiştir. Çin halk kütüphanelerinin toplumsal işlevleri de bu bağlamda kendine özgü olarak zaman içerisinde dönüşmüş, gelişmiş ve çeşitlenmiştir.

Çin’de halk kütüphaneleri, 20. yüzyılın başlarında Batı’dan esinlenen modernleşme hareketiyle birlikte ortaya çıkmıştır. Bu dönemde halk kütüphaneleri, feodal yapıya ve geleneksel eğitim sistemine karşı geliştirilen reformcu bir araç olarak değerlendirilmektedir (Cheng, 1995). Kütüphaneler, “Halkı Aydınlatma” ve “Bilimsel Düşünceyi Yayma” göreviyle ön plana çıkmış, özellikle genç nüfusun eğitimi ve toplumsal dönüşümünde aktif rol oynaması hedeflenmiştir. Bu hedefler doğrultusunda Liu ve Xia, Hu Shi’den şunları aktarmıştır; “Kütüphaneler, halkın zihinsel yapısını dönüştürerek ulusun kurtuluşuna katkı sağlayacak yeni yurttaşlar yetiştirmelidir” (Liu, ve Xia, 1996) diyerek kütüphanelere eğitim görevi de kazandırmıştır.

1949’da Çin Halk Cumhuriyeti’nin kurulmasıyla birlikte halk kütüphanelerinin toplumsal işlevleri tamamen devletin siyasi düşünce sistemi (ideoloji) doğrultusunda yeniden tanımlanmıştır. Mao Zedong’un “Kültürel Seferberlik Politikası” çerçevesinde kütüphaneler, sosyalist düşüncenin yayılması, sınıf bilincinin geliştirilmesi ve “doğru” bilgiye erişimin sağlanmasıyla yeniden yapılandırılmıştır (Gao, 2001).

2.3 Kamu Hizmeti Olarak Kütüphaneler

Kütüphaneler, bireylerin bilgiye, eğitime ve kültürel yaşama katılımını sağlayan temel kamusal kurumlardan biridir. Bu nedenle halk kütüphaneleri, sadece bilgi depolayan

yapılar olmanın da ötesinde toplumsal eşitliği güçlendiren, kültürel farklılıkları kapsayan ve bireylerin yaşam kalitesini artıran birer kamu hizmeti aktörü olarak değerlendirilmektedir. Dolayısıyla kamu hizmeti, genel olarak toplumun ortak yararını gözeten, devlete ya da yerel yönetimlere bağlı olarak yürütülen hizmetlerin bütünüdür. UNESCO'ya göre halk kütüphaneleri, “bireylerin entelektüel ve kültürel gelişimini destekleyen, herkese açık ve ücretsiz bilgi hizmeti sunan kamu kuruluşlarıdır” (UNESCO ve IFLA, 1994). Bu tanım, kütüphanelerin bilgiye erişim hakkını gözetten demokratik bir hizmet birimi olduğunu açıkça ortaya koymaktadır. Günümüzde kamu hizmeti anlayışı, yalnızca fiziksel alt yapının sağlanmasından öteye geçerek erişilebilirlik, kapsayıcılık, katılım ve nitelikli bilgi hizmeti ilkelerini içermektedir. Bu çerçevede halk kütüphanelerinin yalnızca içerik sunan değil, aynı zamanda kamusal alan üreticisi olduğu da kabul edilmektedir (Buschman, 2005).

Çin’de halk kütüphanelerinin kamu hizmetindeki rolü özellikle 2000’li yıllardan itibaren açıkça vurgulanmış ve bu doğrultudaki yasal düzenlemeler yapılarak gerçekleştirilmiştir. 2008 yılında kabul edilen “Public Cultural Service System Development Plan” ve 2017’de yürürlüğe giren “Halk Kültür Hizmetleri Kanunu (Public Cultural Services Guarantee Law) ile halk kütüphaneleri, devletin temel kültürel kamu hizmeti alanlarından biri olarak resmen tanınmıştır (China, 2023).

Bu yasal düzenlemeler ile birlikte halk kütüphaneleri, merkezi ve yerel yönetimler tarafından finanse edilmesi gereken kamusal hizmetler haline gelmiş; kırsal-kentsel bölgelerde ayrımcılık gözetilmeksizin temel bilgi erişimi, okuryazarlık, yaşam boyu öğrenme ve kültürel etkinlik gibi hizmetleri sunma yükümlülüğü altına girmiştir (Wang ve Li, 2021). Özellikle 2015 yılının sonunda başlatılan “Ulusal Dijital Kütüphane Ağı” (National Digital Library Project) ve Kırsal Kültürel Hizmetlerin Yaygınlaştırılması Programı çerçevesinde, halk kütüphanelerinin dijital hizmet sunumu kamu hizmeti yükümlülüğünün bir parçası haline gelmiştir (Zhang ve Zhao, 2020). Halk kütüphanelerinin toplumsal ve kültürel önemine dikkat çeken Liu (2018), “Halk kütüphaneleri, sadece bilgi sağlayan kurumlar değil, aynı zamanda kültürel adaleti sağlayan kamusal alanlardır” (Liu, 2018) ifadelerini kullanmıştır.

Ancak her ne kadar halk kütüphaneleri kamu hizmeti olarak tanımlanmış olsa da, araştırmanın konusu Çin ülkesinde bu hizmetlerin siyasi düşünce temelli bir sistem çerçevesinde şekillenmesi, bazı sınırlamalara yol açabilmektedir. Kütüphanelerin sunabileceği bilgi içeriği, kimi zaman devletin belirlediği normlar ve sansür politikalarıyla sınırlandırılabilir (Xu, 2019). Dolayısıyla bu durum, halk kütüphanelerinin kamusal özgürlük alanı olma özelliğini ve işlevini sınırlandıran bir unsur olarak bilinmektedir.

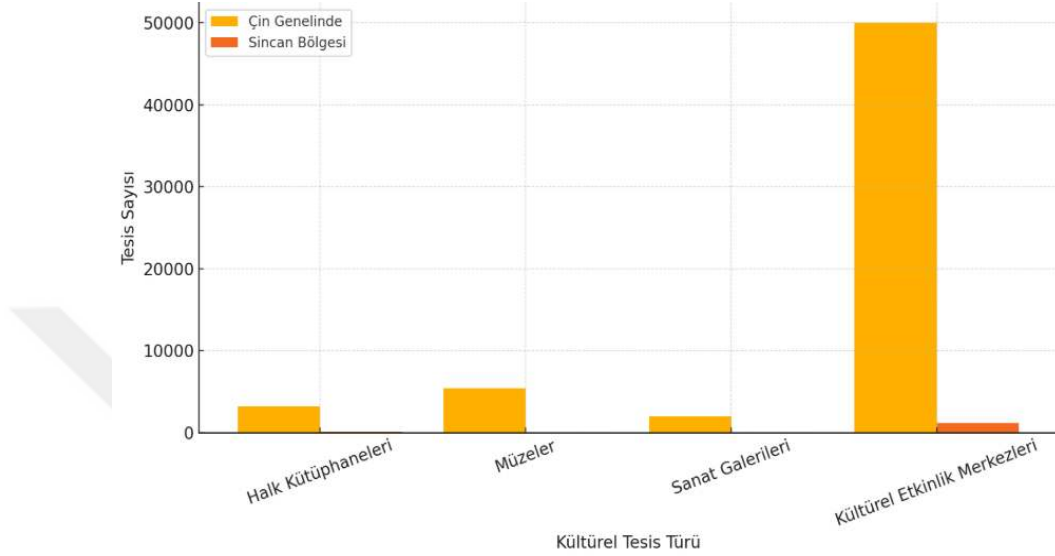
Ayrıca bölgesel farklılıklar açısından da Çin'deki halk kütüphaneleri bazı sınırlamalara yol açmaktadır. Bu bağlamda sözde özerk bölge olarak bilinen Tibet, Doğu Türkistan (Sincan) ve İç Moğolistan bölgelerindeki halk kütüphaneleri, yerel halkın bilgiye erişiminde önemli bir araç olarak görülse de, bu bölgelerin kültürel, dilsel ve politik özgünlükleri kütüphane hizmetlerine doğrudan yansıtılmamaktadır. Özellikle dil kısıtlılığı, politik denetim ve kaynakların adaletsizliği, IFLA'nın tanımladığı halk kütüphanelerinin kapsayıcı ve kamusal özgürlük alanı olma özelliklerini engelleyen başlıca etmenler arasında yer almaktadır.

Byler (2019), bu durumun özellikle dünya uygarlığına katkı sağlayan, köklü bir geçmişe sahip, tarihsel, kültürel, sosyal ve ekonomik dinamikleriyle dikkat çekici bir konumda yer alan Doğu Türkistan (Sincan Uygur Özerk Bölgesi)'de daha belirgin olarak yaşandığını gündeme getirmiştir (Byler, 2019). Örneğin, Urumçi'de yapılan bir araştırmada, kamu hizmeti tesislerinin mekânsal dağılımında dengesizliklerin olduğu ve bu durumun kamu hizmetindeki eşitliği olumsuz yönde etkilediği ortaya çıkmıştır.

Çin hükümeti, zaman zaman Sincan bölgesinde kültürel hizmetlerin geliştirilmesi adına çeşitli adımlar atmıştır. Örneğin, 2016 yılı itibarıyla toplam 107 halk kütüphanesi, 90 müze, 53 galeri ve 1170 adet kültürel etkinlik merkezi bulunmaktadır. Ancak bu tür bilgi merkezleri, Uygur kültürünü, medeniyetini, edebi eserlerini, tarihini, sosyo ekonomik gelişimini desteklememektedir. Bu durum Çin halk kütüphanelerinin “Bilgiye Erişimde Eşitlikçi Yaklaşım” ilkesini zedelemektedir.

Aşağıda yer alan istatistiksel grafikte, Çin genelinde ve Sincan bölgesinde yer alan başlıca kültürel tesislerin sayısal dağılımı karşılaştırmalı olarak gösterilmektedir.

Grafikte yer aldığı gibi Doğu Türkistan (Sincan) bölgesinde belirli alt yapı mevcut olmakla birlikte, Çin'in beşte bir yüz ölçümüne sahip coğrafyanın Çin genel ortalamasına kıyasla oldukça düşük olduğu görülmektedir. Bu yüksek bir fark, bölgesel eşitsizliklerin somut bir göstergesi olarak değerlendirilmektedir.

Şekil 2.1 Çin geneli ve Sincan bölgesindeki kültürel tesisler (Çin Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2016)

2.4 Halk Kütüphanelerinin Görev ve Amaçları

Halk kütüphaneleri, modern toplumlarca bilginin demokratikleştirilmesini sağlayan temel kamusal kurumlardan biridir. Kütüphane bilimi literatüründe halk kütüphanesi; bireylerin yaş, cinsiyet, eğitim düzeyi, dil, din, etnik köken, ya da sosyo-ekonomik durumlardan bağımsız olarak bilgiye eşit, serbest ve tarafsız biçimde erişimin sağlandığı bir kurum olarak tanımlanmaktadır (IFLA, 2001). UNESCO'nun 1994 tarihli Halk Kütüphanesi Manifestosu, halk kütüphanelerini “herkes için bilgiye erişimin ve düşünce özgürlüğünün teminatı olan, kamu yararına hizmet veren demokratik kurumlar” olarak tanımlamaktadır (UNESCO ve IFLA, 1994). Bu çerçevede genelinde halk kütüphanelerinin başlıca görev ve amaçları şunlardır:

- **Bilgiye Erişim Sağlamak:** Basılı, görsel-işitsel ve dijital kaynaklar aracılığıyla bireylerin bilgi gereksinimlerini karşılamak; kamusal bilgi alt yapısının temelini oluşturmak.

- Eğitimi Desteklemek: Özellikle okul öncesi çocuklardan yaşlılara kadar tüm yaş gruplarına yönelik okuryazarlık, dijital okuryazarlık, yaşam boyu öğrenme gibi alanlarda destekleyici hizmetler sunmak.
- Kültürel Gelişimi Teşvik Etmek: Ulusal ve yerel kültürün tanıtımı, kültürel mirasın korunması ve çok kültürlülüğün desteklenmesi gibi işlevleri yerine getirmek.
- Toplumsal Katılımı Güçlendirmek: Toplumun tüm kesimlerinin bilgiye ve kültürel etkinliklere eşit bir biçimde katılımını sağlayarak demokratik değerlerin gelişimine katkı sağlamak.
- Sosyal Adalet ve Eşitliği Desteklemek: özellikle dezavantajlı grupların (örneğin; kırsalda yaşayanlar, etnik azınlıklar, yaşlılar) bilgiye erişim hakkını güvence altına almak.

Kurumsal bağlamda halk kütüphaneleri, devletin eğitim ve kültür politikalarının bir uzantısı olarak örgütlenmektedir. Bundan dolayı halk kütüphanelerinin görev ve amaçları yalnızca teknik veya hizmet temelli değil; aynı zamanda devletin siyasi düşünce sistemi, kültürel ve toplumsal yönelimlerini de yansıtmaktadır (Liu ve Li, 2019).

Çin’de bu durum oldukça çarpıcıdır. Özellikle halk kütüphaneleri, 20. yüzyılın ortalarından itibaren halkı eğiten, siyasi düşüncede birlik sağlayan, kültürel dönüşümü yönlendiren araçlar olarak kullanılmışken (Zhang ve Zhao, 2020). Bu durum 21. yüzyıla gelindiğinde, bilgi toplumu politikaları ile birlikte halk kütüphaneleri, dijital hizmetleri sunan, bu hizmetleri kırsal alanlarda yaygınlaştıran ve E-devlet uygulamalarının destekleyicisi olan kurumsal yapılara dönüşmüştür (Chen, 2021). Halk kütüphanelerini kavramsal açıdan ele aldığımızda kamu hizmeti, bilgi hakkı, kültürel katılım, yaşam boyu öğrenme, sosyal adalet ve toplumsal kapsayıcılık gibi kavramların kesişiminde yer almaktadır. Bu kavramların her biri, halk kütüphanelerinin yalnızca teknik değil, aynı zamanda etik ve politik sorumluluklar taşıdığını da göstermektedir. Konuyu bu çerçevede ele aldığımızda halk kütüphanelerinin görev ve amaçları yalnızca bilgiye erişimle sınırlı kalmamaktadır.

Aynı zamanda bireyin toplumsal ve kültürel yaşamındaki aktif, bilinçli ve eşit bir özne olarak yer almasına katkı sağlamayı da içinde barındırmaktadır. Halk kütüphanelerinin bu çok boyutlu ve çok yönlü işlevselliği 21. Yüzyılda bilgi toplumunun vaz geçilmez kamusal kurumları arasında kendini konumlandırmaktadır.

2.5 Kültürel Politika ve Bilgi Toplumu Bağlamında Halk Kütüphaneleri

Kütüphaneler, bilgiyi saklayan ve bilgiye erişim sağlayan kurumlar olmanın yanı sıra kültürel politikaların uygulanmasında ve bilgi toplumunun inşasında stratejik bir öneme sahiptir. Bu bağlamda halk kütüphaneleri bir yandan kültürel mirasın korunması ve aktarılması konusundaki işlevlerini yerine getirirken, diğer yandan bireylerin bilgiye erişimini sağlayarak bilgi toplumu sürecine katkı sağlamaktadır. Devletlerin kültürel politikaları, kütüphanelerin yapısını, işlevlerini ve içeriklerini direkt olarak etkilemektedir. Bu durum Çin’de kültürel stratejiler bağlamında açıkça gözlemlenebilmektedir. Kültürel kalkınma hedefiyle yürütülen birçok proje buna örnek olarak verilebilir. Örneğin “Kültürel Bilgi Hizmet Sistemi” , “Dijital Kütüphane Tanıtım Projesi” halk kütüphanelerini merkezi kontrolle yürütülen bilgi sağlayıcıları haline getirmiştir (Liu ve Li, 2019). Çin Komünist Partisi’nin siyasi etkisi ve kültürel bütünleşme politikası çerçevesinde halk kütüphaneleri de resmi olarak siyasi düşüncenin taşıyıcısı olarak da kullanılmaktadır. Bu durum, özellikle azınlık bölgelerinde bilgiye erişimin içerik kontrolüyle sınırlandırılmasına neden olabilmektedir (Zhao, 2020).

Bilgi toplumu, bireylerin bilgi üretimi, paylaşımı ve kullanımında etkin olduğu, bilgi teknolojilerinin yaşamın her alanında belirgin hale geldiği bir yapıyı ifade etmektedir. Bu bağlamda Çin, 21. Yüzyılın başlarından itibaren bilgi toplumunun inşası sürecine öncelik vermiştir. Bu süreçte kütüphaneler dijital dönüşüm, hizmet çeşitliliği ve toplumsal kapsayıcılık ilkeleriyle yeniden yapılandırılmıştır (Chen , 2021). Çin Ulusal Kütüphanesi başta olmak üzere, yerel halk kütüphaneleri de bu dönüşüme entegre edilmiştir. E-kütüphane sistemleri, mobil erişim olanakları ve uzaktan veri tabanları aracılığıyla bilgiye erişim kolaylaştırılmıştır. Özellikle kırsal kesimde “Köylere Kütüphane Projesi (农家书屋 Nóngjiā shūwū)” ile milyonlarca haneye bilgi kaynağı

sağlanmıştır (Li, 2020). Ayrıca kültürel hakların sağlanmasında da halk kütüphaneleri kritik görevleri üstlenmektedir.

UNESCO'nun 1994 Manifestosunda yayınladığı bilgilere göre halk kütüphaneleri, “her bireyin bilgiye erişim hakkını garanti altına alan demokratik kurumlar” olarak tanımlanmaktadır. Çin’de bu ideali hedefleyerek ilerlemektedir. Ancak azınlık toplulukların dilleri ile ilgili kaynakların eksikliği, kültürel katılımın önünde bir engel oluşturmaktadır (Ma, 2018). Çin halk kütüphaneleri, hem kültürel politikanın uygulanma aracı, hem de bilgi toplumunun yapı taşları olarak kendini konumlandırmaktadır. Ancak bu yapı taşlarının merkezi kontrolle biçimlenmesi, halk kütüphanelerinin evrensel ilkeleriyle uyumunu zayıflatmaktadır. Bu durum, Sevgisunar (2009)’ın Türkiye’de Siyasetin Bilgi ve Belge Yönetimi Alanına Etkileri adlı çalışmasında belirttiği gibi, siyasal iktidarın bilgi kurumlarını doğrudan şekillendirmesiyle benzerlik göstermektedir. Ayrıca siyasetin kurumlar üzerindeki belirleyici rolü, çoğu zaman bilgi erişimi üzerinde sınırlayıcı bir mekanizma şeklinde işlemektedir (Sevgisunar, 2009, s. 48-51). Bu bağlamda Çin halk kütüphaneleri, bilgiye eşit erişim, ifade özgürlüğü ve çok kültürlülük ilkeleri çerçevesinde kendini yeniden değerlendirmesi, bu kurumların daha kapsayıcı ve demokratik bir yapıya kavuşması açısından kritik önem taşımaktadır.

2.6 Çin’de Bilgi Politikaları Üzerine Literatür Değerlendirmesi

Bilgi politikaları, bir ülkenin bilgi üretimi, erişimi, yayımı ve korunmasına ilişkin normatif düzenlemeleri ve stratejik yönelimlerini kapsamaktadır. Bu politikalar aynı zamanda kütüphaneler gibi bilgi alt yapısını sağlayan kurumların işleyişini doğrudan şekillendirmektedir (Menou ve Taylor, 2006). Çin’de mevcut bilgi politikaları, kişisel verilerin korunması, siber güvenlik ve veri güvenliği gibi çeşitli alanları düzenleyen karmaşık ve çok katmanlı bir yapıya sahiptir (The Cyberspace Administration of China, 2021). Kişisel veri koruma kanunu (PIPL) ve veri güvenliği kanunu gibi temel yasalar, Çin’de veri işleme faaliyetleri için kapsamlı bir çerçeve sunmaktadır. Bu yasal düzenlemeler, sadece Çin’de kişisel olarak tanımlanabilir bilgileri (PII) işleyen kuruluşlar için değil, aynı zamanda Çin vatandaşlarının PII’lerini Çin dışında işleyenler için de geçerlidir (China Privacy Law, 2025). Bu durum halk

kütüphanelerinin kullanıcı verilerini yönetme biçimlerini önemli ölçüde etkilemektedir.

Çin'in bilgi politikalarının temel özelliklerinden biri, ulusal güvenlik ve sosyal istikrara verilen önemdir (Staff, 2024). Veri egemenliği ve ulusal güvenlik kaygıları, bilgi kontrolünde merkezi bir rol oynamakla birlikte öncelikli olarak kütüphanelerdeki sansür ve erişim politikalarını etkileyebilmektedir. Çin'de bilgi politikaları, Bilgi üretimi, yayımı, korunması ve bunlara alt yapı ve teknik destek sağlamanın yanı sıra politik ve siyasi düşünce sisteminin belirli boyutlarını da içermektedir. Özellikle halk kütüphaneleri gibi toplumla bağdaşan bu tür kurumlar, bu politikaların hem uygulama zemini, hem de iletim araçları olarak ele alınmaktadır. Bu durumu tarihsel gelişim süreci ile birlikte ele alacak olursak, Çin'de modern bilgi politikalarının temelleri 20. Yüzyılın başlarına kadar dayanmaktadır. Ancak bilgi politikalarının resmi şekilde kurumsallaşması süreci 1949'da ÇHC'nin kurulmasıyla başlamıştır.

Mao dönemi (1949-1976)'inde bilgi üretimi ve dağıtımı çok sıkı bir şekilde devlet kontrolüne tabi tutulmuş; halk kütüphaneleri, halkın sosyalist temelli eğitim almasında birer araç olarak kullanılmıştır (Yang, 2012). 1978 yılında Ding Xiaoping'in reform döneminden itibaren bilgiye dayalı kalkınma vurgusu artmıştır. Ancak bu süreçte bile yine bilgi politikaları sıkı bir merkezi denetime tabi tutulmuştur. 2000'li yıllardan itibaren "bilgi toplumu" olma vizyonu ile birlikte halk kütüphanelerinin dijitalleştirilmesi, ağ kurumları ve içerik çeşitliliğinin artırılmasına rağmen bilgi merkezlerinde uzun zamandır devam eden sansür, yaygın kullanılan bir uygulama olarak bilinmektedir.

Son dönemde Xi Jinping yönetimi altında bu uygulamalar daha da yoğunlaşmıştır (Minhai, 2021). Ayrıca içerik denetimi ve sosyalizm temelli gözetim de bu süreçle paralel olarak yürütülmüştür (Qiu, 2007). Bu bağlamda Chen ve Yang (2019)'ın Çin'deki üniversite öğrencileriyle gerçekleştirdiği 18 aylık bir saha çalışmasında yer verdiği bilgi politikaları ve sansür üzerinde yaptığı "internete sansürsüz erişimin bireylerin bilgi edinme davranışları, siyasi tutumları ile politik tutumları üzerindeki etkilerini analiz etmişlerdir (Chen ve Yang, 2018). Araştırmanın öne çıkan bulguları şunlar olmuştur:

1. Sansürsüz erişim tek başına yeterli değildir. Çünkü katılımcılara sansürsüz internet erişimi sağlanmasına rağmen, çoğu birey politik olarak hassas bilgilere ulaşma konusunda isteksiz davranmışlardır.
2. Kısa süreli teşviklerle bu isteksizlik ve çekinmelerin üstesinden gelinmiş ve katılımcıların sansürsüz bilgilere ulaşma isteği artmış ve kalıcı olmuştur.
3. Bilgi arama ve erişme konusundaki davranışları değişmiştir. Politik olarak hassas bilgilere erişim, katılımcıların bilgi düzeyini artırmış, hükümete olan güvenlerini azaltmış ve politik değişim taleplerini güçlendirmiştir.

Chen ve Yang bu çalışmasında, Çin'deki halk kütüphanelerinin bilgiye erişim noktaları olarak önemli bir rol oynadığına ve internet ortamındaki bilgiye erişim ve sansür konularına vurgu yaparak, Çin'deki bilgi politikalarının ve bireylerin bilgi arama ve edinme davranışları üzerindeki etkilerini deneysel olarak ortaya koymuş ve literatürün bu konudaki boşluğunu doldurmuştur.

Çin'deki bilgi politikaları üzerine yapılan akademik çalışmalar genel olarak şu eğilimleri yansıtmaktadır:

- Bilgiye Erişim ve Sansür ilişkisinde, bilgi politikalarının teknik gelişimine kadar içerik denetimiyle de ilişkili olduğunu vurgulayan çalışmalar öne çıkmaktadır (MacKinnon, 2011; Zhao, 2020).
- Halk Kütüphaneleri Yönetim Politikası: Çin'de halk kütüphaneleri yönetimiyle ilgili yerel politika yayılımı üzerine odaklanmaktadır. Ayrıca 2013-2022 yılları arasında 31 eyaletten toplanan veriler analiz edilmektedir (Wang ve Xiao, 2025).
- Devletin Bilgi Altyapısındaki Rolü: halk kütüphaneleri başta olmak üzere arşivler medya kurumları ve dijital platformlar, devlet politikalarının taşıyıcısı olarak değerlendirilmiştir (Liu vd. 2019; Zhang, 2014).

3. ÇİN HALK KÜTÜPHANELERİNİN TARİHSEL GELİŞİMİ: MODERNLEŞME DÖNEMİNDE ÇİN HALK KÜTÜPHANELERİ

Çin, 3000 yılı aşkın bir geçmişe uzanan kütüphanelerin en eski kökenlerinden birine sahiptir. Çin'deki kütüphanelerin ilk biçimleri MÖ 16 ve 11. Yüzyıllar arasındaki Shang Hanedanlığına kadar izlenebilmektedir. Ancak modern anlamdaki halk kütüphaneleri, nispeten yeni sayılacak bir gelişme olmakla birlikte 19. Yüzyılın sonlarında ortaya çıkmıştır (Zhixian, 2013). 20. ve 21. yüzyıllarda, özellikle Çin Halk Cumhuriyeti'nin kuruluşundan sonra önemli büyüme ve dönüşüm sürecine girmiştir.

Çince “Halk” kelimesi sözcük türü ve kullanım amacına göre farklılık göstermektedir. Halk kelimesi; 公共 (gōnggòng), 人民 (rénmín) ve (民众, mínzhòng) ile ifade edilmektedir. 公共 (gōnggòng): Kamuya ait, halka açık ve genel, 人民 (rénmín): Halk, millet, vatandaş, (民众, mínzhòng) halk, geniş kitleler gibi kelimeleri ifade etmektedir. 公共 (gōnggòng): Halk Kütüphanelerinin bireyler için değil, tüm topluma açık, toplumsal, kamusal, devlet tarafından finanse edilen, herkesin erişimine açık olan yapıları tanımlamak için kullanılırken, 人民 (rénmín) ise daha çok siyasal ve ideolojik bağlamda kullanılmaktadır. Örneğin; 人民政府 (rénmín zhèngfǔ) Halk Hükümeti, 人民日报 (rénmín rìbào) Halk Gazetesi, vb. siyasal bir ideolojiyi ifade etmektedir. (民众, mínzhòng) ise özellikle 1910-1930'lu yıllar arasında 4 Mayıs Hareketi'nden sonra ortaya çıkan, halk eğitimi merkezli, daha idealist ve daha çok sivil halk girişimi ağırlıklı yapıları ifade etmektedir. Ancak günümüz Çin'deki halk kütüphaneleri bağlamında kullanılan kelime 公共图书馆 (gōnggòng túshūguǎn) olup, kamusal, ortak, genel anlamında kullanılmaktadır.

İngilizce'de “Halk” kelimesi Latince “poplicus” veya “populus” kelimesinden türemiş ve insanlar anlamına gelmektedir. Halk kavramı, bireylerden oluşan kitlesel bir nüfusu ifade etmektedir. 19. Yüzyılda Avrupa sosyal ve demokrasi devrimine ve büyümesine yol açan ticarileşme ve sanayileşme nedeniyle önemli bir değişiklik yaşanmıştır. Yaşanılan bu değişikliklerle birlikte, kamusal alan olarak tanımlanan, birey ve hükümet yetkilileri arasındaki iletişimi işaret eden bir hareket Rönesans döneminde

ortaya çıkarak kapitalizmin büyümesiyle şekillenmeye başlamıştır. Sosyal ve politik değerler ve iletişim, kahvehane salonlarında, tiyatrolarda ve edebi topluluklarda kendini göstermeye başlamıştır (Habermas, 1991).

Aslında kamu otoritesi ve bütçeleri yavaş yavaş Avrupa aristokrasisinin ve yöneticilerinin kontrolü ile burjuva bürokratik sisteminin bir parçası haline gelmiştir. Böylece Avrupa Kraliyet kütüphaneleri, kamu varlıkları olarak kamulaştırılmış, özel katkılar veya kamu vergilendirilmesiyle desteklenen kitle iletişim araçları ve halk kütüphaneleri gibi sosyal kurumlar 19.yy'da ortaya çıkmıştır (Kelly, 1966). Birleşik Krallıkta 1850'li yıllarda çıkan halk kütüphaneleri yasası, yerel yönetime vergilendirme desteğiyle ücretsiz halk kütüphaneleri inşa etme yetkisi vermiştir. Avrupa'da bu dönemde çeşitli kütüphaneler ortaya çıkmış ve geniş bir kullanıcı kitlesi erişim sağlamıştır. Ayrıca yine bu dönemde Amerika Birleşik Devletleri'nde, yerel veya belediye kurumu olarak ilk halk kütüphaneleri inşa edilmiştir (Kevane ve Sundstrom, 2014).

3.1 Erken Dönem: Geleneksel Bilgi Kurumları

Çin'deki kütüphanelerin kökenleri ile modern halk kütüphanelerinin ortaya çıkışı arasında önemli bir zaman aralığı ve temel değişim bulunmaktadır. Erken dönemlerde ortaya çıkan kütüphaneler, öncelikli olarak seçkinlere (Hanedanlık ve ailesine, bilginlere ve dini kurumlar) yönelik hizmet veriyor, genellikle koruma ve bilimsel amaçlara yönelik olarak varlığını sürdürmüştür. Ancak modern halk kütüphaneleri kavramının doğasında var olan kamu erişimi kavramı bu bilgi merkezlerinde bulunmamaktadır (Sturgeon, 2004). Bu dönüşüm, bilgiye daha geniş erişim ve öğrenmeye yönelik toplumsal bir değişimi göstermektedir.

Ayrıca modern Çin kütüphanelerinin gelişiminde Batı etkisinin görüldüğü ve birçok araştırmacı tarafından ele alınması, kurumsal gelişimde küreselleşme ve kültürlerarası alışverişin etkisini göstermektedir. Öyle ki Batı kütüphane uygulamalarının tanıtılması, misyonerlerin ve Amerika'da eğitim almış Çinli kütüphanecilerin öncülüğünde olduğunu, Çin'deki modernleşme sürecinin tek başına iç faktörlerle

ortaya çıkmadığını, fikirlerin ve modellerin ulusal sınırların ötesinden örnek alındığını göstermektedir (Zhixian, 2013).

Tarihsel gelişim süreci ile birlikte konuyu ele alacak olursak, Çin antik dönemlerindeki kütüphaneler, kamu erişiminden çok kitapların toplanması ve korunması ile karakterize edilmiş, “kitap saklama evleri” veya “kitap depoları” (藏书楼-cángshūlóu) olarak bilinmektedir. Ancak modern anlamdaki kütüphane (图书馆- tushuguan) terimi 19.yüzyılın sonları ve 20.yüzyılın ilk çeyreğine doğru kullanılmaya başlanmıştır. Bu terim kullanılmadan önce Çin’de dört çeşit koleksiyon türü bulunmaktadır. Bunlar; Özel, Resmi, Üniversite (akademiler - 书院 shuyuan) ve Manastır koleksiyonlarıdır. Bu koleksiyonların dolaşımı, edinimi, toplanması, sınıflandırması ve kataloglanması konusunda nispeten kendine özgü yöntem ve sistemleri bulunmaktadır. Kitap üretimi el yapımı ile yapılmakta ve ham madde olarak genellikle bambu ve ipek kullanılmaktadır. Bahsi geçen bu tür özellikler kitapların sayılarının sınırlı olmasında belirleyici olmuştur. Ming hanedanlığı döneminin ortalarında iyi koleksiyonlara sahip özel akademiler, günümüz üniversite kütüphanelerinin ilk ilkel örnekleri ve öncülleri olarak kabul edilmektedir. Bundan ötürü sınırlı kamu bilinci ve ataerkil bir sistem kamu erişimini kısıtlamıştır. Ancak antik Çin kitap koleksiyonlarında yönetim sistemlerinin varlığı, kamu erişiminin olmamasına rağmen bilginin belirli toplumsal kesimlerde değer verilmesi ve düzenlenmesi, uzun süredir devam etmekte olan bir geleneği ifade etmektedir. Ayrıca, Kütüphane biliminin temel ilkeleri olan dolaşım, edinme, sınıflandırma ve kataloglama ilkelerinin, Batı kavramlarının tanıtılmasından çok önce Çin’de mevcudluğu ve farklı bir toplumsal bağlamda olduğu görülmektedir.

Aşağıdaki tabloda Antik Çin Kütüphane Koleksiyonlarının temel özellikleri ve bunların bir özeti yer almaktadır:

Tablo 3.1 Antik Çin kütüphane koleksiyonlarının temel özellikleri

Hanedanlık Dönemi	Koleksiyon Türü	Birincil Kullanıcılar	Temel Özellikler	Sınırlamalar
Shang MÖ 1600 – Qing MS 1644	Özel	Bilginler, Koleksiyon-cular	Yönetim sistemleri, bambu ve ipekten malzemeler	Sınırlı erişim, Manuel üretim
Shang -Qing	Resmi	İmparatorluk ailesi, Yetkililer	Yönetim sistemleri, Devlet kayıtları	Sınırlı erişim, Manuel üretim
Shang -Qing	Üniversite (书院)	Öğrenciler, Bilginler	Yönetim sistemleri, Akademik çalışmalar	Sınırlı erişim, Manuel üretim
Shang -Qing	Manastır	Rahipler, Bilginler	Yönetim sistemleri, Dini metinler	Sınırlı erişim, Manuel üretim
Ming Ortası	Özel Akademik	Bilginler, Öğrenciler	İyi Koleksiyon, Üniversite kütüphanelerinin öncüsü	Sınırlı erişim, Manuel üretim

19. Yüzyılın sonlarına doğru “kitap saklama evi” inden kütüphaneye geçen terminolojideki değişim, bu kurumların algılanan işlevi ve amacında temel bir değişikliğe gidildiğini yansıtmaktadır. Çin’deki kütüphane teriminin benimsenmesi, artan Batı etkisi ve kamu erişimi çağrılılarıyla aynı zamana denk gelerek, sadece bilgiyi korumaktan ziyade kamu eğitimindeki bilgi yayımında daha aktif bir geçişi işaret etmektedir (Zhixian, 2013).

Çin’de halk kütüphanelerinin ilkel örnekleri, Tang ve Song hanedanlığı (618-1279) dönemlerindeki tapınak kütüphaneleri, öğrenim salonları (书院 Shūyuàn), Yuelu Akademisi (岳麓书院, Yuelu Shuyuan), Budist Tapınakları ve Konfüçyüs Tapınakları gibi yapılara kadar dayanmaktadır. Bu yapılar toplum içinde belirli kişilerin, özellikle elit tabakanın kullanımıyla sınırlı kalmıştır. Ancak birçok yazarın da araştırmasında ele aldığı gibi Diao (2017)’de çalışmasında, Çin hanedanlık tarihinde Halk kütüphanelerinin bulunmadığını, sadece halk kütüphanesine benzer yapıların ortaya çıktığına dair görüşlerini ifade etmiştir. Ayrıca halk kütüphanelerinin Çin toplumu

veya entelektüelleri tarafından kendiliğinden ortaya çıkmadığını, Çin'e gelen misyonerler ve Batı ülkelerini ziyaret eden devrimcilerin teşvik etmesiyle birlikte gündeme geldiğine ve böylece ortaya çıktığına vurgu yapmıştır (Diao, 2017).

3.2 Modern Kütüphanelerin Doğuşu (1840-1912)

1840'lı yıllardan önce kendi kendine yeten, ülkede bilgiyi merkezileştirmek ve imparatorluk otoritesini güçlendirmek amacıyla ülkeyi uluslararası ilişkilere kapatan, ardından da yabancı misyonerlerin Çin'de farklı fikir ve düşünce sistemini yaymasını engellemek adına misyonerlerin Çin'e girişini yasaklayan, feodal bir ülke halinde varlığını sürdürmeye devam eden Qing Hanedanlığı (1644-1912) 1840'lı yıllara geldiğinde batılılaşma reformları ve modernleşme çabalarının etkisiyle, çeşitli toplumsal çelişmeler ve sık sık yaşanan isyanlara maruz kalmıştır. Böylece önceki dönemlerden farklı olarak eğitime, bilginin erişilebilirliğine ve kültürel kalkınmaya önem verilmiştir. Ayrıca 19. Yüzyılda Batılı devletlerle Çin arasında yaşanan Afyon Savaşlarının (İngiltere'nin Çin'i işgal etmesi 1840-1842) Batı ülkelerinin galibiyeti ile sonuçlanmasıyla birlikte birbiri ardından Çin'e girmeye başlayan batı ülkelerinin sonucunda Çin'in kapalı kapıları dış dünyaya açılmıştır. Böylelikle Çin'de modernleşme sürecindeki reformlar başlamıştır. Bu reformlar kütüphanelere şu şekilde yansımıştır; iç ve dış reformcuların etkileri sonucu Çin'deki kütüphane reformlarını başlatmış ve gelişimlerini hızlandırmıştır. Ayrıca Çinli aydınlar, sadece batı bilimi ve teknolojisinin öğrenilmesini teşvik etmekle kalmayıp, aynı zamanda Batı Sosyal ve Politik kurumlarının da benimsenmesini, siyasi ve eğitim kurumlarının reformu öncülüğünde ulusal kütüphane sisteminin de gerekliliğini savunmuştur (Liao, 2008).

Youwei Kang, Qichao Liang gibi reformcular da oldukça sistematik bir şekilde Batı Kütüphane uygulamalarını tanıtmıştır. Bir diğer reform ise, Batılı misyonerlerinin Batı kütüphane uygulamalarını Çin'e getirmeleri sonucu yaşanmıştır (Liao, 2006, s. 360-361). Bu dönemde Çin'in uluslararası ilişkilerinin de artmasıyla birlikte küresel bilgi akışı hızlanmış, Çinli entelektüellerin ve halkın dünya genelindeki gelişmeleri takip edebilmeleri için kütüphaneler önemli bilgi merkezleri haline gelmiştir. Çin'in dış dünyaya kapıları açılınca akın akın Çin'e giren misyonerler için ilkin Çin'de belirli bir yer verilmiş, daha sonrasında Çin genelinde statü verilmiştir (Winkelman, 1982). 1899

yılında Richmond Memorial kütüphanesindeki on yıllık kütüphanecilik görevini bırakıp kardeşinin ziyaretine Çin'e gelen Amerikalı Misyoner Bayan Mary Elizabeth Wood, hayatının ikinci yarısını Çin'de yaşayarak, kendini Çin kütüphaneciliğinin gelişimine adanmıştır. Kütüphanecilik alanında yaptıklarıyla Çin Modern kütüphanelerinin kurucusu olarak bilinmektedir. Çin'in ilk modern kütüphanesi olarak bilinen Şanghay Xujiahui Kütüphanesi (上海徐家汇图书馆-Şanghay Xujiahui TuShuGuan), 1847'de Şanghay'daki bir Katolik Hristiyan topluluğu tarafından kurulmuştur. İlk resmi Halk Kütüphanesi 1901 yılında Anhui eyaletinde inşa edilmiştir. Hunan Kütüphanesi ve Eğitim Müzesi 1904 yılında kurulmuş ve Çin'de "Kütüphane" kelimesini kullanan ilk kurum olmuştur.

3.3 Modernleşme ve Cumhuriyet Döneminde Halk Kütüphaneleri

Çin tarihinde Modernleşme olarak adlandırılan bu dönem, Çin'in Batı etkisiyle bilim, teknoloji, sanayi, eğitim ve devlet yönetimi açısından dönüşüm geçirdiği 1860-1912 yıllarını kapsayan bir süreci ifade etmektedir. Bu süreç, geleneksel Konfüçyüsçü sistemin zayıfladığı, yerine modern okulların açıldığı, demir yollarının inşa edildiği ve sanayileşmenin de hızlandığı bir dönem olmasından ötürü Modernleşme olarak adlandırılmıştır. Ancak bu modernleşme, Batıdaki Modernleşme sürecinden farklı olarak ortaya çıkarılmış ve gerçekleştirilmiştir. Bu dönemde Avrupa, Amerika ve Japonya'daki modern kütüphaneciliği belirgin olarak takip eden Çin Kütüphaneciliğinin modernleşme hareketleri 1860-1915 yılları arasında gerçekleştirmiştir. Modernleşme döneminde Çin kütüphaneciliğini en çok etkileyen siyasi, politik ve ekonomik etkenlerin dışında, içerideki bilgi ihtiyacı ve dışarıdaki etkileşim ve gelişmeler olmuştur. Zira Çin kütüphaneciliği, etkileşim içinde olduğu diğer ülkelerin kütüphanecilik gelişmelerinden en çok etkilenmiştir. Bu dönemde Çin'in en çok rol model olarak benimsediği ülkeler arasında sırasıyla; Amerika, Avrupa, Japonya ve Rusya yer almaktadır.

Modern kütüphanecilik kavramını Çin'e getiren Amerikalı kütüphaneci ve Boone Okulu kütüphanesinin kurucusu olan Mary Elizabeth Wood, 1899 yılında Çin'e gelmiştir. 1901 yılında Boone kolejinde İngilizce öğretmeni olarak Çin'deki hayatına başlamıştır. Wood, öğretmen olarak görev yaptığı okulda, öğrencilerinin kitap

ihtiyacını gidermek için ABD'deki çevrelerinden kitap bağışı ister, bağış yoluyla Çin'e gelen kitaplarla 1902 yılında Boone kampüsünde gezici kütüphane çalışmalarını başlatır. Bu olay Çin'de Batı modern gezici kütüphanesinin ilk tanıtımı olarak kabul edilmiştir. Sonraki yıllarda yine arkadaşlarından ve Amerika'daki Kilise Süreli Yayınları'ndan kitap bağışı istemeye devam eden Wood, elindeki kitapların sayısı artmaya devam edince küçük bir koleksiyon oluşturmuş, Boone kampüsündeki Sekizgen köşk olarak adlandırılan bir odaya kitapları yerleştirmiştir (Wood, 1907). Böylece Çin tarihinde ilk ilkokul Kütüphanesi kurulmuştur.

Çin kütüphanecilik tarihi her ne kadar binlerce yıl eskiye dayansa da Çin tarihinde ilk Halk Kütüphanesi, kamuoyunun Qing hükümetini zorlaması, hükümetin de yerel soyluları ve zenginleri halk kütüphaneleri kurmaya teşvik etmesiyle ilk kez 1901 yılında Çin'in Anhui eyaletinde halk kütüphanesi inşa edilmiştir. 1905'te Hunan Kütüphanesi ve Eğitim Müzesi, akademik kütüphaneler kurulmaya başlanmıştır (Zhixian, 2013, s. 3-5). Aynı dönemde Tienjin(天津 Tiānjīn) ve Nanjing(南京 Nánjīng) Şehirleri de bu kütüphaneleri örnek almıştır. 1907'li yıllarda artan kullanıcı ihtiyaçlarının gelişmesiyle birlikte modern bir kütüphane binasına olan ihtiyacı fark eden Wood, Wuchang Çin'de modern bir kütüphane kurmaya karar verir ve fon toplamak için memleketi Amerika'ya döner. Amerika Birleşik Devletleri'nde kütüphane binası için fon toplamaya başlar ve beraberinde de New York Brooklyn'deki Pratt Enstitüsünde kütüphane dersleri alarak kendini profesyonel bir kütüphaneci olarak yetiştirmek için eğitim almıştır. Bu sorumluluğuyla yaklaşık on sekiz ay ABD'de kalan Wood, Fon toplamak için tüm fırsatları kullanır, yetmez ALA (American Library Association)'nın 29. Yıllık konferansına katılır. “Çin şehrinde bir kütüphane çalışması” adlı makalesini ALA'nın 29. Yıllık toplantısı üçüncü genel oturumunda okur. Böylece Çin'deki kütüphane hareketi ilk kez ABD'deki profesyonel kütüphanecilere tanıtılmıştır (Wood, 1907). Wood'un bu çabaları sayesinde birçok kişi tarafından istediği bağış toplanarak 1 Haziran 1909 yılında Boone Kütüphanesinin inşaatına başlanmıştır. Bu dönemde Qing hükümeti tarafından Halk kütüphanelerinin kurulmasıyla ilgili yasalar çıkarılmıştır. Bu yasalar sonucunda eski Hanedanlık Kütüphanesi, Pekin Ulusal Kütüphanesine dönüştürülmüş, beraberinde halk kütüphanelerinin sayıları her geçen gün artmaya devam etmiştir. Ancak bu halk kütüphaneleri geleneksel şekilde kullanılmaya devam edilmiştir. 1910 yılına

gelindiğinde hem kamusal hem de kurumsal olarak Boone Kütüphanesi resmi olarak açılmıştır (TY Seng, 1931).

1911’lerde Yeni Kütüphane Hareketi ‘nin başlamasıyla birlikte kütüphanelerdeki kütüphanecilerin eğitilmesi, kamu ve üniversite gibi kamu kurumlarının yanı sıra özel kütüphanelerin kurulması, yaygınlaştırılması, yerel ve ulusal kütüphane derneklerinin oluşturulması gibi kütüphanecilik alanında önemli yeni adımlar atılmıştır. Ayrıca Wood, kütüphanesine Fabrikadaki, özel ve kamu kurumlarında çalışanların da ulaşabilmesini sağlamak için genel halka açık okuma odaları, gezici kütüphaneler şeklinde şubeler kurarak kütüphaneyi genel halkın erişimine açmıştır. Yine bu dönemde Wood, sürekli kütüphane kullanıcıları ve üniversite mezunu olan Samuel TY Seng ve Thomas CS Hu’yu Amerika Birleşik Devletleri’nde Kütüphane Eğitimi almaya göndermek için fon toplamaya başlamış, fon’ un toplanmasının hemen ardından ABD’ye göndermiştir (New York Public Library School, 1924).

Samuel TY Seng ve Thomas CS Hu, Çin’deki ilk profesyonel olarak eğitilmiş kütüphaneci olmuştur. Bu atılan adımlarda Amerikan kütüphaneciliği rol model olarak benimsenmiş ve Amerikan kütüphaneciliği, Çin kütüphaneciliğinin ilham kaynağı olmuştur. Bu konuda Liu (1921), çalışmasında “Modern kütüphanelerin 19.yy’da ve özellikle ortalarında Amerika’da ortaya çıktığına, 1872 yılında Amerikan Kütüphane Derneği (ALA)’ nin kurulmasından bu yana, yeni kütüphane türlerinin muazzam bir şekilde hızlı geliştiğine, sadece Amerika’da değil, dünyanın her yerinde modern kütüphanelerin etkisini gösterdiğine vurgu yaparak kütüphaneler, artık eğitimcilerin ve sosyologların görmezden gelemeyeceği bir olgu haline geldi (Liu, 1921).” İfadelerini kullanmıştır.

Tüm bu olayların yanı sıra, yıllarca süren toplumsal alt yapıdaki gerilemeler, yabancı hegemonyası, ticaret ve limanlardaki tavizlerin artmasıyla ortaya çıkan hayal kırıklığı 1644’ten beri iktidarda olan Qing Hanedanlığı yönetimi olumsuz yönde etkilemiştir. 19. Yüzyılın sonları ve 20. Yüzyılın başlarında her ne kadar reformlar gerçekleştirmiş olsalar da bu yıllarda önü ardı kesilmeyen toplumsal ayaklanmalar, yabancı eğitimcilerin Çin’e akımı, Çinli öğrencilerin yabancı kolejlere olan yönelimi Qing Hükümeti (Hanedanlığı) ‘nin git gide çöküşünü hızlandırmıştır (Goodrich, 1948).

Ancak diğer taraftan da Qing hükümeti, bu dönemde çıkardığı kütüphanelerle ilgili yasalarla, kitap depolama binasından kütüphane kurmaya ve geliştirmeye kadar büyük dönüşüm gerçekleştirmiştir. Bunun yanı sıra kütüphaneleri yönetmek için birçok yasa, yönetmelik ve politikalar düzenleyerek hem içsel modernleşme, hem de dışsal etkileşimlere paralel olarak toplumun eğitimi ve kültürel gelişimini destekleyerek Çin'in modernleşme sürecine katkı sağlamıştır. Böylece halk kütüphaneleri ve modern kütüphaneler konusunda Qing hükümeti ilk adımı atmıştır.

3.4 Cumhuriyet Dönemi ve Halk Kütüphanelerinin Yükselişi

20. yüzyılın ilk çeyreği, Çin tarihindeki en çok çalkantılı bir dönem olmuştur. Bu dönemi Schurmann ve Schell, “Devrim Dönemi” olarak nitelendirmiştir (Schurmann ve Schell, 1967). Bu devrim dönemi ile binlerce yıllık geçmişe sahip Çin Hanedanlığının son halkası olan Qing hükümeti yıkılarak yerine 1912 yılında Çin Cumhuriyet kurulmuştur. Beraberinde de toplumsal ve kültürel yapıda çok büyük değişiklikler gündeme gelmiştir. Toplumun demokrasiye olan yaklaşımı git gide artarken iç çatışmalar yaygınlaşmış, toplumdaki ve eğitimdeki reformlar da halkın giderek artan bilgi ihtiyacının karşılanması gerekliliğini, yeni halk kütüphanelerinin kurulması ve yaygınlaştırılması ihtiyacını doğurmuştur. Cumhuriyet döneminin ilk yıllarındaki iç kargaşalar nedeniyle bölgeyi askeri rejim ile yöneten Çin, 1927 yılında Nanjing’deki Milliyetçi Hükümet tarafından birleştirilmiştir. Ancak 1937-45 yılları arasındaki Japonya savaşı ve iç savaş nedeniyle bu alandaki gelişmeler arka planda kalmıştır. Siyasi çalkantılar, yabancı egemenliğiyle yıllarca süren mücadele ve geleneksel kültür hareketi 4 Mayıs 1919’da en üst seviyeye ulaşmıştır. Shandong eyaletini Japonya’ya teslim eden Japon yanlısı hükümetin müzakerelerine karşı düzenlenen mitingler daha fazla mücadeleye yol açmış ve hükümetin nihai teslimiyetine kadar sürmüştür (Shih, 1926).

1909’da Halk Kütüphanelerinin kurulmasıyla ilgili ilk yasanın çıkarılmasının ardından Pekin’de Ulusal Kütüphane kurulması ve her eyaletin başkentinde bir il kütüphanesinin kurulması için ayrıca yasalar çıkarılmıştır. 1910 yılında eğitim bakanlığı tarafından Çin genelinde halk kütüphanelerinin teşviki, örgütlenmesi ve yönetimi için bildiriler yayınlanmıştır. Bu bildirilerde tüm il ve ilçelerin halka ücretsiz

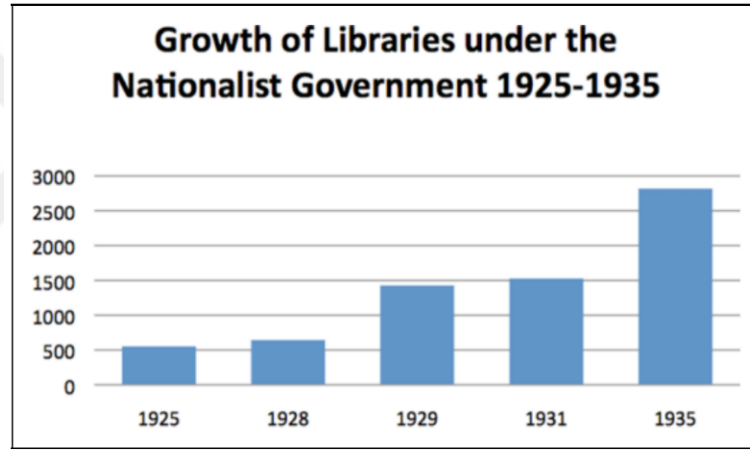
Halk Kütüphaneleri kurması gerektiği hükmü yer almaktadır. Ayrıca ilçelerden daha küçük olan ve kendi kendini yönetebilen yerlerde dahi halk kütüphanelerinin kurulması için ek yasa çıkarılmıştır. Bu yasalar birçok halk kütüphanelerin kurulmasını ve temelini atılmasını sağlamıştır. Bu dönemde Halk Kütüphaneleri 1917’de başlayan birkaç girişim sonucunda tarihin en zirve dönemini yaşamıştır (1917-1926). Bu girişimler “Edebi Devrim Harekâtı”, “Sıradan İnsanları Bilinçlendirme Harekâtı”, “Kitle Eğitim Harekâtı” gibi harekâtlarla, toplumsal bilinçlendirme amaçlı ortaya çıkmış ve başarılı sonuçlar elde edilmiştir (Yu ve Davis, 1998).

3.5 4 Mayıs Harekâtı ve Bilgiye Erişimin Demokratikleşmesi

1919 yılında gerçekleşen 4 Mayıs Harekâtı (五四运动, Wusi Yundong), Çin tarihinde milliyetçilik, bilim ve demokrasi gibi kavramların ön plana çıkarak Çin toplumunda köklü bir zihniyet dönüşümünü başlatmıştır (Chow, 1960). Bilginin yalnızca geleneksel elit tabakalara değil, tüm halka açık olması gerektiği fikri, bu dönemde belirginleşmiştir. Aydınlar ve öğrenciler, bilginin halka yayılması gerektiğini savunmuş, halk eğitiminin önemine dikkat çekmişlerdir. Bu fikirsel dönüşüm, bilgiye erişimi demokratikleştirme sürecinin başlangıcı olmuştur. 1920’li yılların başlarında, özellikle Pekin, Şanghay, Kanton gibi büyük şehirlerde halk kütüphaneleri kurulmaya başlanmıştır (Wang, 2013).

Bu kütüphaneler birer kitap saklama işlevinin yanı sıra; okuma salonları, eğitim seminerleri ve halk dersleri düzenleyen kültürel merkezler olarak ta işlev görmüştür. Böylelikle bilgi, yalnızca seçkin akademik çevrelere değil, genel halka da sunulmaya başlanmıştır. Bu kütüphane Batı’daki “kamuya açık kütüphane” modelinden esinlenerek yürütülmüştür. 1925’li yıllar itibariyle Çin’deki eğitim reformları, kütüphaneleri halk eğitiminin ayrılmaz bir parçası olarak görmeye başlamıştır. Okullarda kütüphane kurma zorunluluğu teşvik edilmiş, belediye yönetimleri halka açık kütüphanelerin kurulmasını desteklemiştir (Huang, 2002). Eğitim politikaları, bilgiye erişim, bilgiye ulaşımı bir vatandaşlık hakkı olarak tanımlamaya başlamış, böylece kütüphaneler eğitimin demokratikleşmesi sürecinde merkezi bir rol üstlenmiştir.

1930'lu yıllara gelindiğinde Çin'deki kütüphanelerde kataloglama, sınıflama ve halk hizmetleri gibi modern Batılı teknikler uygulanmaya başlanmıştır (Cheng, 1997). Özellikle bu dönemde Amerika Birleşik Devletleri'nde eğitim almış kütüphanecilerin katkısıyla, Çin'de kütüphane yönetimi profesyonelleşmiş ve sistematik bir yapıya kavuşmuştur. 1935'li yıllarda yerel yönetim ve eğitim kurumları, halk kütüphanelerinin kurulması ve desteklenmesi için yasal düzenlemeler üzerinde çalışmaya başlamıştır (Wang, 2013). Kütüphanelerin finansmanı, yönetimi ve hizmet kapsamı gibi konular üzerinde taslak düzenlemeler hazırlanmış, böylece bilgiye erişimin kurumsal bir çerçevede güvence altına alınması hedeflenmiştir. Bu dönemde kütüphaneler açılması, aşağıda görüldüğü gibi dönemin en yüksek seviyesine ulaşmıştır.

Şekil 3.1 Milliyetçi hükümet dönemindeki kütüphanelerin gelişimi 1925-1935 (Zhang, 2014)

Yine bu dönemde reform hareketlerinin de etkisiyle farklı kütüphane türleri faaliyet göstermektedir. Bu kütüphaneler şu şekildedir: Halk kütüphaneleri 1933, Popüler Kütüphaneler 1002, okul kütüphaneleri 497, özel kütüphaneler 377, yabancı kütüphaneler 9 olmak üzere toplamda 2.818 kütüphane faaliyet göstermektedir (Zhang, 2014; Wu, 1936).

1949 yılında Çin Halk Cumhuriyeti'nin kurulmasıyla birlikte, bilgiye erişim ve okuryazarlık oranlarının artırılması, devlet politikalarının temel önceliklerinden biri haline gelmiştir. Yeni yönetim, eğitimde eşitlik ilkesi doğrultusunda kütüphaneleri yaygınlaştırmış, köylerde ve küçük kasabalarda bile halk kütüphaneleri açmaya başlamıştır. Böylece bilgiye erişim yalnızca şehirli elitlerin değil, kırsal kesimdeki

geniş halk kitlelerinin de ulaşabildiği bir olanak haline gelmiştir (Cheng, 1997). Burada ön önemli kütüphane türlerinden biri de halk kütüphaneleridir.

Halk kütüphanelerinin gündelik yaşama entegre olmasının ilk koşulu, bu kurumların fiziksel olarak herkesçe erişilebilir, kamusal ve toplumsal hareketliliğin merkezi alanlarında yer almasından kaynaklanmaktadır. 1920’lerden itibaren başta Pekin, Şanghai, Tienjin ve Guangzhou olmak üzere birçok şehirde belediye destekli ya da gönüllü kişi ve kuruluşlarca halk kütüphaneleri kurulmaya başlanmıştır. Bu kütüphaneler genellikle merkezi konuma yerleştirilmiş, böylece halkla olan fiziksel temasın artırılması hedeflenmiştir (Yan, 1983).

Ayrıca Amerikan halk kütüphanesi modelini ilham alarak açık raf sistemi, serbest oturma alanı ve yaşa özel koleksiyon gibi uygulamaları benimsemiştir (Tsay, 1998). Dönemin il halk kütüphanelerindeki kitaplar, genellikle Çin çalışmaları üzerine yazılan Klasik kitaplardan oluşmaktadır. Ancak 1920’li yıllarda çoğu il halk kütüphaneleri, Bilim ve Batı Modern Kültürleri üzerine eserler toplamaya başlamıştır.

Halk kütüphanelerinde kolay “Wen-yen” (Klasik Çince), “Pei-hua” (yerel Çince) tarzındaki Çince eserler ve yabancı eserlerin tercümeleri yer almaktadır. 20.yüzyılın ikinci on yılında Çin’deki kütüphane gelişmeleri, önceki dönemlere göre çok hızlanmıştır. Kimi araştırmacılar bu dönemde yedi çeşit kütüphane türünün topluma hizmet verdiğini dile getirmektedir. Ancak Yu P. C. vd. çalışmasında dört kütüphane türünden bahsetmektedir. Bunlar: Halk (Ücretli/ücretsiz) Kütüphanesi, Üniversite Kütüphanesi, Toplum ve Özel kütüphaneler olmak üzere dört kategoriye ayrılmıştır (Yu ve Davis, 1998).

1920’li yıllarda il eğitim komisyonlarının kontrolü altında olan halk kütüphaneleri, çoğunlukla ilçelerin eğitim fonları ile yönetilmiştir. Kütüphanelerin okuma odaları, sadece dolaşıma kapalı materyallerle sınırlı kalmıştır. Bu dönemde halk kütüphaneleri ödünç alma işlemini de gerçekleştirmiştir. Ancak burada kimi kütüphaneler bu işlemi ücretsiz bir şekilde gerçekleştirirken, kimi kütüphaneler ödünç alma işlemini abonelik satın alma yolu ile yürütmüştür. Ayrıca ödünç alınan materyal karşılığında alınan ücretler, dönemin şehirlerinin gelişmişlik düzeyi ve halkın genel durumu göz önüne

alınarak yapılmıştır. Ayrıca içerik erişimi, satın alınan abone türüne göre de değişiklik göstermektedir.

Örneğin: Pekin Halk Kütüphanesinde kullanılan alt sınıf bileti iki Peni'dir (Peni=para birimi). Bu biletler ile sadece sıradan kitaplara erişim sağlanabilmektedir. Bir Penilik bilet sadece süreli yayınlar ve gazetelere erişim sağlayabilmektedir. Öğrencilere özel olan bir Penilik bilet, sıradan kitaplara ve ayrıyeten süreli yayınlar ve gazetelere erişebilmektedir. İlk baskılara erişim için on penilik bilet almak gerekirken, meşhur Mançu Hanedanlığı İmparatorluk tanımlayıcı kataloğunun el yazmasına erişmek için beş Penilik biletler almak gerekmektedir. Bu tür ödünç alma işlemi birçok kütüphanede yaygın olarak kullanılmıştır.

Ancak çeşitli konularda yeni yayınlanan eserler ve bazı eski Çin kitaplarının tutulduğu bazı halk kütüphaneleri tamamen ücretsiz bir şekilde hizmet vermektedir. Ayrıca bu halk kütüphanelerinde çocuk okuma odaları da bulunmaktadır. Ancak Çin'deki kütüphane gelişimleri daha yeni başladığı için çocuklar konusunda daha emekleme aşamasındadır. Her ne kadar iyi desteklenmiş olsa da daha başlangıç döneminde olduğu için her zaman iyileştirmeler ve geliştirmelere, uygun bir bütçeye ihtiyaç duyulmaktadır.

Örneğin bu dönemde ödünç vermeyi sağlayacak koleksiyondaki kitaplar çok yetersiz kalmıştır. Ayrıca okuma odaları özellikle çocuk alanlarındaki raflar ve mobilyalar eksik ve eski, en önemlisi de yapısal olarak yetersiz ve yoksun kalmıştır (Tai, 1923). 1922 yılında yapılan istatistiklere göre, Çin genelindeki yaklaşık 433 milyonluk bir nüfus için 51 Halk Kütüphanesi, 239 adet ücretsiz halk kütüphanesi bulunmaktadır (Changheng, 1926). Bu istatistiklerin daha ayrıntılı ve karşılaştırmalı bir şekli aşağıda yer almaktadır.

Tablo 3.2 Halk kütüphaneleri ve ücretsiz halk kütüphaneleri (Tai, 1923)

1992'DE ÇİN'DE HALK KÜTÜPHANELERİ VE ÜCRETSİZ HALK KÜTÜPHANELERİ				
İlin Adı	Halk Kütüphaneleri Sayısı	Ciltler	Ücretsiz Halk Kütüphanelerinin Sayısı	Ciltler
Peking	2	25.000	1	1.400
Chihli	2	14.160	4	900
Fengtien	4	12.402	35	7.500
Kirin	1	2.200	3	700
Heilungkiang	2	1.830	3	650
Shantung	1	3.000	23	10.000
Shansi	7	10.000	9	2.700
Honan	1	5.500	22	9.000
Kiangsi	1	850	5	1.500
Kiangsu	11	30.000	5	1.600
Anhwei	1	1.100	4	1.200
Fukien	1	1.240	21	600
Cheking	6	8.000	21	5.350
Hupei	1	7.310	44	18.000
Hunan	1	4.500	14	3.500
Shensi	1	1.250	1	600
Kansu	2	3.000	2	500
Singkiang	-	-	4	1.200
Szechwan	1	4.500	4	1.600
Kwangtung	1	3.065	6	1.800
Kwahgsi	1	6.930	1	300
Yünnan	1	4.740	6	1.500
Kweichow	1	1.880	-	-
Jehol	1	390	1	300
Toplam	51	72.400	239	152.847

3.6 Halk Kütüphanelerinde Gençlik Hizmetlerinin Gelişimi

Çin halk kütüphanelerinde gençlik hizmetlerinin doğuşu Çin Cumhuriyeti'nin kurulmasıyla eş zamanlı olarak 1912 ile 1937 yılları arasında gerçekleşmiştir. Çin Hanedanlığının sona ermesi ve yerine Çin Cumhuriyeti'nin kurulmasıyla birlikte ilk halk kütüphanelerinin ortaya çıkması, genel halk arasında okuryazarlık oranının artırılması, modern okul sistemlerinin gelişimi, çocukluğun keşfi, çocuk refahının büyümesi ve çocuk edebiyatının gelişimi gibi çeşitli gelişmelere zemin hazırlamıştır. 1909 yılından itibaren öncü kütüphaneciler, Batı'daki gençlik hizmetleri modellerini tanıtarak, Çin'de çocuk kütüphanesinin nasıl kurulacağını, organize edileceğini ve işletilebileceğini tartışarak çocukların ihtiyaçlarına yönelik çalışmalar yapmaya başlamıştır. Bu bağlamda Halk Kütüphaneleri, toplumun her kesimine yönelik farklı hizmetler üretmekle yükümlü olan kamu kuruluşlarıdır. Bundan ötürü gençlik

hizmetleri, halk kütüphanelerinin temel sorumluluk alanlarından birini oluşturmaktadır. 1912’de Japonya ile başlayan savaşın olduğu bu dönemlerde, modern eğitim sisteminin kurulması, çocuk edebiyatının gelişimi ve sosyal eğitimin teşvik edilmesiyle birlikte halk kütüphaneleri çocuklara yönelik hizmetleri sistematik biçimde geliştirmeye başlamıştır (Luo, 2015). Gençlik hizmetlerinin temelleri, dönemin eğitim reformcuları ve kütüphanecilerinin Batı’daki örneklerden etkilenecek yürüttükleri çalışmalarla atılmıştır. Çin Cumhuriyeti dönemi ile başlayan çocukluk kavramı, 4 Mayıs harekâtı ile birlikte aydınlar arasında çocukların eğitimi ve gelişimi üzerine artan farkındalıklarla pekişmiştir (Jones, 2011). Özellikle Cai Wen Sen’in 1909’da yayımladığı bir makalede, Çocuk kütüphanelerinin nasıl kurulması gerektiğine dair Japonya ve Batı çocuk kütüphanelerinin örnekleri tanıtılarak, Çin’de de benzer kurumların inşa edilmesi gerekliliğini savunmuştur (Luo, 2015, s. 2). Aşağıda bu dönemdeki çocukların kitap okuma ilgi alanlarının yer aldığı, bunların cinsiyet ve yaş gruplarına göre detaylandırıldığı şekil aşağıda yer almaktadır.

Tablo 3.3 Çocukların kitap okuma ilgileri (Luo, 2015)

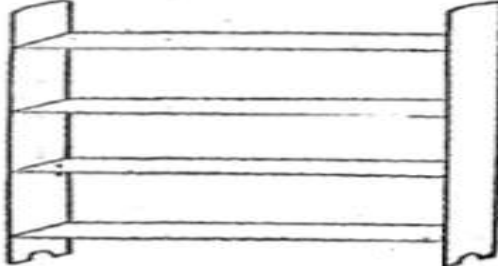
Yaş	Okuma İlgisi	
	Erkek	Kız
6-7	Hayvanlar ve doğa hakkında hikayeler, mitler	Hayvanlar ve doğa hakkında hikayeler, efsaneler
8	Kurgular, hayal gücü dolu masallar	Masallar, kızlarla ilgili hikayeler
9	Günlük yaşam ve tanıdık şeyler hakkında hikayeler	Günlük yaşam ve doğa hakkında hikayeler, masallar, biyografi, tarihi hikayeler
10	Günlük yaşam hakkında hikayeler, el sanatları	Günlük yaşam, aile ve okul hakkında hikayeler
11	Savaş ve macera hakkında hikayeler, biyografi ve efsaneler	Günlük yaşam, macera, seyahat romantizme olan ilgiyi artırdı
12	Macera, savaş ve dedektif hikayeleri	Aile ve okul hayatı hakkında hikayeler, kızlarla ilgili hikayeler
13	Günlük yaşam, macera, mekanik ve bilim, ahlaki atasözleri	Romantizm ve Günlük yaşam, şiirler, romanlar
14	Günlük yaşam, savaş, seyahat, ünlü biyografisi, efsaneler	Günlük yaşam, romantizm, macera
15	Okuma ilgisi sabitlendi. Politika, tahlil	Okuma ilgisi sabitlendi. Şiirler, romanlar ve biyografi

1914’te Pekin’deki Capital Popular Library’de ilk çocuk okuma salonunun kurulması, bu anlayışın somut bir yansıması olarak bilinmektedir. Bu mekânlar yaşa göre kitap ayrımı, çocukların boyuna uygun mobilya ve kitaplıklar, sessiz okuma alanları, sergi salonları ve rehberlik hizmetleri ile ön plana çıkmıştır. Bu hizmetlerde Nanjing Halk

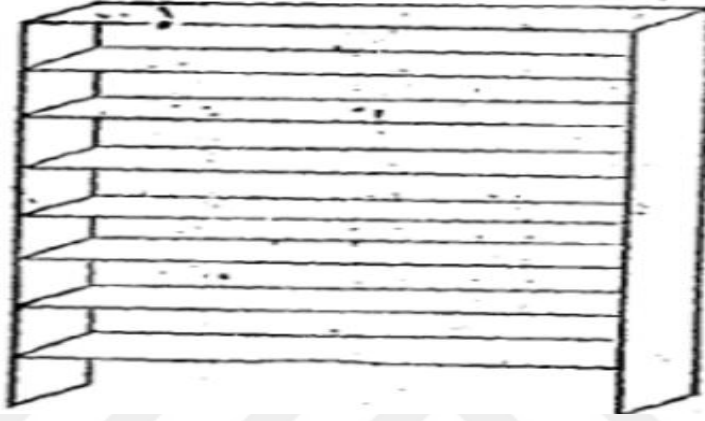
Kütüphanesi çocuk bölümüyle ön plana çıkarken, Shanghai Halk Kütüphanesi, çocuklara yönelik etkinlikleri desteklemekle ön plana çıkmış, Beijing ise yaş gruplarına göre özel alçak raflar düzenlemiş, Hunan ise, taşınabilir kitap sandıklarıyla kırsala ulaşmakta ön plana çıkmıştır. Aşağıda yer alan şekil 3.2-4’da bu dönemdeki halk kütüphanelerinin gençlik hizmetleri bölümünde kullandığı çocuk raflarının görseli ve boyutları yer almaktadır.

1930’lu yıllarda Çin’deki çocuk kütüphanelerinde kullanılan kitap rafları genellikle şu ölçülerdedir: yaklaşık 152 cm yüksekliğinde, 91 cm genişliğinde 25 cm derinliğindedir. Bu tür bir kitaplık genellikle 5 katlı olarak tasarlanmakta ve her bir katın yüksekliği yaklaşık 25 cm civarındadır (Wang, 1936). Zamanla bu raflar sadece ders kitaplarıyla sınırlı kalmayıp, hikâyeler, masallar, dergiler, resimli kitaplar ve eğitici oyuncaklarla çeşitlendirilmiş, okuma etkinlikleri ile çok boyutlu hale getirilmiştir.

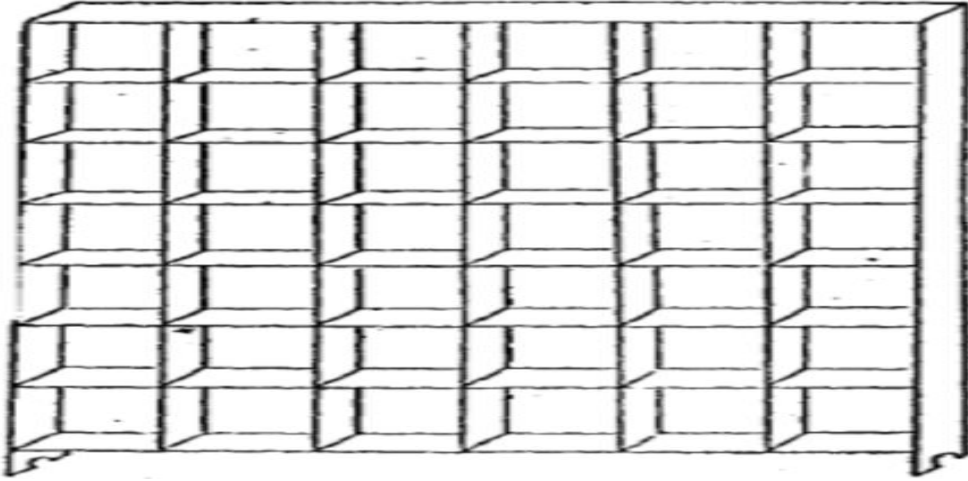
Çocuklara yönelik sunulan bu hizmetler sadece materyal sağlamakla kalmamış, aynı zamanda çocukların okuma ilgisini artırmaya yönelik rehberlik programları, sergiler, hikâye saatleri ve okuma kulüpleri gibi etkinlikler de gerçekleştirilmiştir. Bu dönem çocuklara yönelik sistematik kütüphane programlarının temellerinin atıldığı bir dönem olmuştur. 1933’lü yıllarda Çin Kütüphane Derneği (Library Association of China), her halk kütüphanesinde bir çocuk okuma odası bulunmasını şart koşan önemli bir karar almıştır. Bu karar, kütüphanelerde gençlik hizmetlerinin yalnızca idealist bireysel çabalarla değil, aynı zamanda kurumsal düzeyde desteklenmeye başladığını göstermektedir. Aynı dönemde çocuk kitaplarının seçimi için standartlar oluşturulmuştur, kitap koleksiyonları çocukların yaşına, ilgi alanlarına ve cinsiyet durumuna göre kategorize edilmiştir. Ayrıca kütüphane personellerinin çocuklara yönelik olarak verdiği hizmetlerde bir eğitim alınması teşvik edilmiştir. 1934 yılı itibarıyla Çin genelinde 93 bağımsız çocuk kütüphanesi bulunmaktadır. 1936’da yapılan bir ankete göre; 34 il halk kütüphanesinin 19’u çocuk okuma odalarına sahiptir. Oturma kapasiteleri 12 ile 120 kişi arasında değişmektedir. Aynı zamanda çocuk kitaplarının sayısında da büyük farklılıklar bulunmaktadır. Örneğin: Jilin Halk Kütüphanesinde 115 adet kitap ve 350 cilt, Anhui Halk Kütüphanesinde ise 571 adet kitap ve 2923 cilt yer almaktadır (Luo, 2015, s. 3-11).

Şekil 3.2 Dört katlı çocuk kitaplığı (Luo, 2015)

Şekil 3.3 Yedi katlı çocuk kitaplığı (Luo, 2015, s. 58)

Şekil 3.4 Açık raf ve genel kitaplık (Luo, 2015)

Sonuç olarak 1912-1937 yılları arasında Çin’de halk kütüphanelerinin çocuklara yönelik olarak verdiği hizmetler önemli bir dönüşüme sebep olmuştur. Bu hizmetler, çocukları yalnızca pasif bilgi alıcıları olarak değil, aynı zamanda aktif okuyucu ve öğrenen bireyler olarak ele alan modern bir eğitim anlayışı ile şekillenmiştir. Bu

bağlamda başkent Pekin’de kurulan ilk çocuk okuma odası, ülke genelindeki diğer çocuk kütüphaneleri için rol model görevi üstlenmiştir.

3.7 Sessiz Okuma Salonlarından Siyasi Sahnelere: Mao’un Kütüphanecilik Deneyimi ve Üniversite Kütüphaneleri

Üniversite ve kolej kütüphaneleri, yalnızca bilgiye erişimin sağlandığı yerler değil, aynı zamanda bireylerin kamusal kimliğinin geliştirildiği, düşünce üretiminin yoğunlaştığı ve eleştirel okumanın teşvik edildiği kamusal entelektüel alanlardır. Habermas (1962)’a göre kamusal alan; bireylerin rasyonel tartışmalarla toplumsal meseleler üzerinde düşünce geliştirdikleri alanlardır (Torun, 2020). Kütüphaneler de bu sürecin fiziksel mekânları olarak öne çıkmaktadır. 19. yüzyılın başlarında Çin, hem siyasi hem de kültürel açıdan derin bir dönüşüm sürecine girmiştir. Bu süreçte Qing Hanedanlığının yıkılması, Batı eksenindeki reform hareketleri ve milliyetçilik söylemlerinin yükselişiyle birlikte eğitim kurumları da yeniden yapılandırılmıştır. Bu bağlamda üniversiteler, yalnızca bilimsel üretim merkezi olmaktan çıkmış, modernleşmenin ve siyasi düşünce çatışmaların merkezi haline gelmiştir.

Pekin Üniversitesi kütüphanesinin kökeni (1902), son hanedanlık döneminde kurulan “Jing Shi Da Xue Tang” (京师大学堂) ‘a kadar uzanmaktadır. Pekin üniversitesi kütüphanesi 1918 yılındaki Çin’in en önemli entelektüel hareketlerinden biri olan 4 Mayıs hareketi sırasında çok önemli roller üstlenmiş ve bu dönemde Çin entelijansiyasının düşünsel merkezlerinden biri haline gelmiştir. Bu süreçte Pekin Üniversitesi Kütüphanesi, öğrenciler arasında yeni fikirlerin dolaşımını kolaylaştıran bir zemin hazırlamıştır. Kütüphaneler, bu dönemde batı düşüncesine açılan kapılar olduğu gibi geleneksel Konfüçyüsçü bilgi birikimleriyle de modern Marksizm düşünce sistemleri arasında geçiş köprüsü olarak işlev görmüştür. Tam da bu tarihsel eşikte Mao Zedong, henüz siyasi kimliği oluşmadan önce, pekin üniversitesi kütüphanesinde yardımcı kütüphaneci olarak görev yapmaya başlamıştır. Düşük maaşlı ve idari açıdan basit olarak görünen bu görev, Mao’a yalnızca raf düzenlemek değil, aynı zamanda dönemin entelektüelleriyle temas kurma, dışarıdan ve içeriden gelen yerli-yabancı yeni yayınları inceleme ve Marksizm düşüncesiyle tanışmasına fırsatı sunmuştur. Özellikle kütüphane müdürü olan Li Dazhao, Mao üzerinde ciddi bir etki bırakmış,

onu Komünist Manifestosu ve benzeri eserlerle tanıştırmak yeni bir düşünsel evren (komünizm)'e yönlendirmiştir (Stephanie, 1976).

Aşağıda 1920'li yıllardaki üniversite kütüphanelerinde yer alan kaynakların sayısal durumu yer almaktadır.

Tablo 3.4 1920 yılındaki Çin üniversite kütüphanelerindeki kaynakların sayısal durumu (Tai, 1923)

1920'LERDE ÇİN'DEKİ ÜNİVERSİTE KÜTÜPHANELERİ		
	Çince Kitaplar	Yabancı Dillerde Yayınlanan Kitaplar
Pekin:		
Pekin Ulusal Üniversitesi Kütüphanesi	65.000	15.000
Pekin Öğretmenler Koleji Kütüphanesi	10.000	8.000
Tsing Hua Koleji Kütüphanesi	50.000	25.000
Union Tıp Koleji Kütüphanesi	500	9.000
Yen Ching Üniversitesi Kütüphanesi	1.000	3.000
Chihli		
Nankai Koleji Kütüphanesi, Tientsin	6.000	7.000
Pei Yang Üniversitesi Kütüphanesi, Tsinan	25.000	12.000
Shantung		
Shantung Hristiyan Üniversitesi Kütüphanesi, Tsinan	10.000	9.000
Shansi		
Shansi Üniversitesi Kütüphanesi, Taiyuan	(?)	(?)
Kiangsu		
Fu Tan Üniversitesi Kütüphanesi, Şanghay	(?)	(?)
Nanking Üniversitesi Kütüphanesi, Nanking	4.000	10.000
St. John's Üniversitesi Kütüphanesi, Şanghay	3.500	17.000
Nang Yang Üniversitesi Kütüphanesi, Şanghay	20.000	5.000
Şanghay Baptist Koleji Kütüphanesi, Şanghay	1.500	3.500
Soochow Üniversitesi Kütüphanesi, Soochow	2.500	9.000
Ulusal Güneydoğu Üniversitesi Kütüphanesi, Nanking	10.000	7.000

Tablo 3.4'ün devamı

	Çince Kitaplar	Yabancı Dillerde Yayınlanan Kitaplar
Hupei		
Boone Üniversitesi Kütüphanesi, Wochang	15.000	12.000
Wuchang Öğretmen Koleji Kütüphanesi, Wuchang	21.000	3.000
Wesley Koleji Kütüphanesi, Wochang	2.000	3.500
Hunan		
Yale Koleji Kütüphanesi, Changsha	1.000	3.500
Kwangtung		
Canton Hristiyan Koleji Kütüphanesi, Canton	5.000	9.000
Canton Öğretmen Koleji Kütüphanesi, Canton	(?)	(?)
Fukien		
Amoy Üniversitesi Kütüphanesi, Amoy	(?)	(?)
Chekiang		
Chekiang Koleji Kütüphanesi, Hangchow	(?)	(?)
Kiangse		
William Nest Koleji Kütüphanesi, Kiukuang	3.000	3.000

Pekin üniversitesi kütüphanesi, hızlı gelişen bir ekonominin gereksinimlerini karşılamak ve mevcut olan eğitimdeki reforma yanıt vermek için kütüphane eğitiminde yenilikler ortaya koyarak kütüphanecilik bölümünü kütüphaneyle bütünleştirmiştir. Böylelikle hem kütüphanecilik bölümü öğrencisi ve öğretmeni kütüphanecilik dersinin yanı sıra pratik uygulama dersleri yaparak deneyimli mezunlar vermeye çalışmıştır. Pekin Üniversitesi Kütüphanesi, dönemin materyal açısından en zengin ve en iyi üniversite kütüphanelerinden biridir. Ayrıca bu kütüphane, Batı'yı sosyal ve kültürel, ekonomik ve bilimsel alanda takip edebilmek için batı kitaplarının satın alınması konusunda bütçeler oluşturmuştur. 1975'lerde Pekin üniversitesi kütüphanesinin yenilenmesiyle birlikte günlük kullanıcı sayısı bini geçmiştir. Ayrıca bu dönemdeki eğitim reformu çerçevesinde öğrenciler üniversite ve okul kütüphanelerinde dersler almıştır. Yerel halk ve işçiler ise halk kütüphanelerinde eğitim almıştır.

Şekil 3.5 Pekin üniversite kütüphanesi okuma salonu

3.8 Çin’de Kütüphanecilik Eğitimi

Çin kütüphanelerinin yeniden şekillendirilmesi ve geliştirilmesinde ağırlıklı olarak Misyonerler yer almış ve öncülük etmiştir. Misyonerlerin başında bu işi iyi bilen, Çin’de ilk modern kütüphaneyi ve kütüphane okulunu kuran kütüphaneci Mary Elizabeth Wood yer almaktadır. Hem üniversite kütüphanesini hem de kütüphane okulunu kuran Wood’ un çabaları ve uzun uğraşları sonucunda Çin’in Wuchang şehrinde kurulan Boone Üniversitesi, kütüphane bilimi alanında düzenli bir şekilde ders veren ilk üniversite olmuştur. 1929 yılında dönemin eğitim bakanlığı tarafından üniversite statüsüyle tanınan bağımsız Boone Üniversitesi, yıllarca Çin’de profesyonel kütüphanecileri yetiştiren tek üniversite olmuş ve ne yazık ki otuz yıllık tarihi boyunca sadece 200 civarında mezun vermiştir. Ancak bunun altında bazı önemli nedenler bulunmaktadır. Bunlardan bazıları, bazı hükümet yetkililerinin, üst düzey akademisyenlerin ve eğitimcilerin kütüphaneleri yönetmek için profesyonel kütüphaneciye duyulan ihtiyacı fark etmemesi ve kütüphanecilere verilen düşük sosyal statüden kaynaklanmaktadır. Hâlbuki toplumsal kalkınmada en çok ihtiyaç kütüphanelere ve iyi yetiştirilmiş kütüphanecilere düşmektedir.

Ayrıca bu dönemdeki kütüphanelerin çoğunda genellikle nadir kitaplarla antik bronz ve toprak yazıtlarından oluşan önemli koleksiyonlar bulunmaktadır. Bundan ötürü kütüphane personellerinin müze eğitimi de alması gerekmiştir. Bunun yanı sıra kütüphanecilik eğitimi alacak adayların da Çin kütüphaneleri ile başa çıkabilmeleri

için Çince ve İngilizce dersler alınması zorunlu hale getirilmiştir. Çünkü Çince ve İngilizce arasındaki alfabetik farklılıklardan ötürü paralel olarak alınan dersler kataloglama, dosyalama, kitap seçimi, referans ve bibliyografya derslerini içermektedir. Ayrıca bunların yanı sıra taş ve bronz yazıtlarının incelenmesi için ihtiyaca göre özgü dersler ayrıca verilmektedir. Teorik olarak alınan her dersten sonra uygulama eğitimi verilerek öğrenilen bilginin kalıcılığı sağlanmaya çalışılmaktadır. Bütün bu derslere ek olarak öğrencilere daktilo, muhasebe, hesap tutma, dosyalama ve yönetim gibi konularda yeterli bilgi birikimine sahip olması için dersler alması ve mezun olmak için birde tez yazması istenmektedir.

Bütün bu kriterler kütüphanecilik eğitimi almak isteyenlerden olağan üstü niteliklere sahip öğrencilerin kabul edilmesini gerektirmiştir. Bundan tr Boone niversitesinden otuz yılda sadece 200 civarından ğrenci mezun olmuştur. Boone niversitesindeki kütüphanecilik eğitimi ilk yıllarda üç yıllık niversite müfredatının bir kısmını kapsayacak şekilde devam etmiştir. Birinci sınıfta kütüphanecilik eğitimine başlayıp ikinci sınıfa geçen öğrenciler, kütüphanelerin teknik konularında uzman hale gelebilecek düzeyde eğitimini almıştır. 1936 yılında Boone niversitesi en az iki yıllık deneyime ve lise diplomalarına sahip olan kütüphane personellerine ekstra bir yıllık eğitim daha vermiştir. Bununla da yetinmemiş arada sırada dört aylık kurslar da vererek güncel bilgilerle kütüphane personellerini eğitmiştir (Seng, 1994). Ancak 1940'lı yıllara gelindiğinde dönemin eğitim bakanlığı tarafından kütüphanecilik eğitiminin standartları düşürülerek daha fazla kütüphaneci yetiştirilmesi sağlanmıştır. Okulu bitirenler halk kütüphaneleri ve akademik kütüphanelerde çalışmıştır. Ayrıca bu dönemde hükümetin yazılı, görsel işitsel belgelerinin belirli kriterlere göre tasnif edilerek saklanması, korunması, düzenlenmesi ve ihtiyaç halinde bu belgelere hızlı bir şekilde ulaşılmasını sağlamak için Boone niversitesi, kütüphane bölümünün yanı sıra Arşiv hizmetleri bölümünü de açmıştır. Boone niversitesinin müfredatı genellikle Çin kütüphanelerinin özel ihtiyaçları çerçevesinde Amerikan kütüphane okullarının müfredatına göre düzenlenmiştir.

Çin'de ilk kütüphaneci yetiştirme okulunu Mary Elizabeth Wood'un kurduğu bilinse de kütüphanecilik bilimindeki derslerin ilk Nanking niversitesinde Harry Clemons tarafından tanıtıldığı bilinmektedir. 1913'ten önce Princeton niversitesinde referans

kütüphaneci olarak çalışan Harry Clemons, 1913'ten sonra Üniversite kütüphanesi müdürü ve İngilizce profesörü olarak Nanjing'e davet edilmiştir. Burada öğrencilerinden bazıları özellikle Hung Yu Feng ile Li Siao Yuan mezun olduktan sonra Amerika Birleşik Devletleri'nde kütüphane eğitimlerini derece ile tamamlayarak Nanjing üniversitesine geri dönmüş ve 1928'li yıllarda kütüphanecilik bölümü kurmuştur. Ancak bölüm birkaç yıl sonra geçici olarak kapatılmıştır. 1940'li yıllarda bölümün yeniden açılmasına rağmen 1943 yılında tekrar kapatılmıştır. Bölümün açılıp kapanmasında birkaç önemli faktör bulunmaktadır.

1928 Çin Milliyetçi Hükümet dönemi (1912-1949)'nde Milliyetçi Parti (Goumindang)'nin Nanjing'i başkent yaparak merkezi hükümeti yeniden yapılandığı bir döneme denk gelmektedir. Bu dönemde batı tarzı modernleşme çabaları içerisinde kütüphanecilik gibi yeni bölümler üniversitelerde yerini bulmuştur. Ancak mali kaynakların yetersizliği, akademik personellerin eksikliği gibi çeşitli sebeplerden ötürü yeni açılan bölümlerin sürdürülebilirliği git gide zorlaşmıştır. Ayrıca bu dönemde kütüphaneciliğin henüz kurumsallaşmamış bir meslek olmasından ötürü öğrencilerin ilgisi de sınırlı olmuştur. 1937'li yıllardaki Japonya'nın Nanjing'i işgal etmesi ve şehrin tahrip olması, Nanjing üniversitesini işlevsiz hale getirmiştir. 1940'larda durumlar biraz normale dönmüş olsa da savaş devam ettiği için bu normalleşme kısa sürmüş ve 1943'te savaşın şiddetlenmesi, siyasi istikrarsızlık, mali ve kurumsal zorluklardan ötürü kütüphanecilik bölümü tekrardan kapatılmıştır. Bu bölüm kurulduğu tarihten itibaren kapatılıncaya kadar kendi bünyesinde gelişerek 16 farklı anadal ya da uzmanlık alanı oluşturmuştur. Şanghay Kounmin Üniversitesi Kütüphane Bilimi bölümünün zorunlu dersleri şunlardır: Kütüphane Bilimine Giriş, Kütüphane Biliminin İlkeleri, Kütüphane Yönetimi I, Kütüphane Yönetimi II, Kataloglama, Sınıflandırma, Bibliyografya, Kitap Seçimi, Araştırma Yöntemleri, Sosyoloji ve Çin bibliyografyası. Bu derslerden başarılı olan öğrencilere A ve B dereceleri verilmiştir (Minfu, 1926). Bu ve bunun gibi birçok üniversitede yeni açılan kütüphanecilik bölümü, ülkedeki siyasi istikrarsızlık ve savaş nedeniyle açıldıktan bir süre sonra kapatılmaya mahkûm bırakılmıştır.

Çin ile Japonya arasındaki savaşın sona ermesiyle birlikte Çin'de hemen iç savaş başlamıştır. Çin'in sürekli savaşa girmesi, Çin'in askeri alandaki gücünü korumaktan

başka alanlarda yenilik yapmasını büyük ölçüde engellemiştir. Ancak, yaşanan tüm bu olumsuzluklar ve siyasi istikrarsızlığa rağmen Qing hanedanlığının yıkılmasından sonra, kütüphanecilik alanındaki gelişmeler kat kat gelişerek devam etmiş ve giderek hızlanmıştır. Bu gelişmeleri birçok açıdan değerlendirmek mümkündür. Özellikle yukarıda da bahsettiğimiz 4 Mayıs 1919 hareketi ile birlikte Çin’de Batı tarzı eğitim, bilim, bilgiye erişim ve modernleşme ideal bir durum hale gelmiştir. Bu dönemdeki bilginin toplumsal kalkınmadaki rolü tüm ülkece fark edilerek modern kütüphane kurumları ve bilgi merkezlerinin yaygınlaştırılmasına olan yönelim hızlanmıştır.

Artık eski Çin’deki gibi kütüphaneler sadece kitap saklayan ve sadece soyluların erişebildiği yerler değil, tüm toplumun erişebildiği, aydınlanmanın ve milli gelişimin merkezi ve odak noktası olarak bilinmiştir. Bu gelişmelere paralel olarak Çin’den yurt dışına, özellikle ABD başta olmak üzere Batı ülkelerine gidip kütüphanecilik eğitimi alan Li dazhao, Jiang Shouyu, Hu Shi Vd. gibi kişiler, Çin’e döndüklerinde sadece siyasi alanda değil bilimsel ve entelektüel alanlarda da topluma öncülük ederek, modern kütüphanecilik ilkelerini savunmuş ve bu ilkelerin Çin’deki üniversite kütüphanelerine, halk kütüphanelerine ve mesleki eğitim sistemine entegre edilmesinde büyük çaba sarf etmişlerdir. Bu sayede üniversiteler çok ciddi bir şekilde gelişim göstermiştir.

Bu gelişmelere Pekin Üniversitesi, Nanjing Üniversitesi, Yenching Üniversitesi örnek verilebilir. Bu Üniversiteler ciddi bir şekilde kütüphane kurmaya ve geliştirmeye yatırım yapmış ve alt yapısını geliştirmeye çalışmıştır. Bu üniversiteler verdikleri eğitimin kalitesini arttırmak amacıyla kütüphanecilik bölümünün yanı sıra kütüphane personeli eğitim programlarını da gündeme getirmiştir.

Ayrıca Çin-Japonya savaşı sırasında birçok kütüphanenin yağmalanması, toplumda ilk defa kültürel mirasın korunması bilincini tetiklemiştir. Böylece hükümet destekli veya gönüllü kişilerle birlikte kütüphanelerdeki kitaplar güvenli yerlere taşınmış, arşivler gizlenmiş, ülkenin bilgi birikimi toplum tarafından kurtarılmaya çalışılmıştır. Bu durum kütüphaneciliğe Milli bir görev anlamını kazandırarak toplumun nezdinde bilgi merkezlerini en önemli kurumlar haline getirmiştir. Kütüphaneler, özellikle halk kütüphaneleri, savaş döneminde insanların haber alma, eğitimi sürdürme ve kültürel

dayanışmayı güçlendirme konusunda tüm olumsuzluklara rağmen her türlü bilgi – iletişim ihtiyaçlarını karşılayan bilgi merkezleri olarak görevlerini yerine getirmiş ve gelişimini sürdürmüştür. Bu faaliyetlerin tümü savaş koşullarına rağmen kütüphanecilik alanının gelişimini mümkün kılmakla kalmayıp, aynı zamanda kültürel direnç ve toplumsal dayanışmanın bir aracı haline getirmiştir.

1949 yılına kadar Çin modern kütüphaneciliği ortaya çıkmış ve gelişim sürecine girmiştir. Ancak kendisi gibi yeni ortaya çıkmış birçok disiplin alanından daha ziyade gelişmiş olsa da, genel olarak bakıldığında çok sınırlı bir şekilde gelişim göstermiştir. Çünkü bu dönemde kütüphanelere emekli entelektüeller atanmıştır. Bu entelektüeller eğitimin öneminin farkında olsalar da asıl amaçları insanları emirlere uymaları ve itaat etmeleri için eğitmekle sınırlı kalmıştır. Burada en önemli olan, hükümet yetkilileri ve Çinli aydınların çoğunluğunun kütüphaneciliğin verimli yönetilmesi için bilimsel yönetime ihtiyaç duyulduğunun farkında olmamasından kaynaklanmaktadır. Aslında güçlü modern bir ülkenin asıl kaynağı, halkının kapsamlı ve geniş bir şekilde eğitim alabilmesinde ve kendini geliştirebilmesindedir.

4. ÇİN HALK CUMHURİYETİ DÖNEMİNDE HALK KÜTÜPHANELERİNİN GELİŞİMİ

1949 yılında Çin'deki dış savaşların tamamen bitmesi ve iç savaşların Çin milliyetçiler partisinin mağlubiyeti, Doğu Türkistan'ın işgali ve Çin Komünist Partisinin yönetimi ele geçirmesiyle sonuçlanmasının ardından, Çin Komünist Partisi (ÇKP) tarafından Çin Halk Cumhuriyeti (ÇHC) kurulmuştur. O günden beri günümüze dek 76 yıldır tek bir parti iktidarı yönetmektedir. ÇHC kurulduktan sonra, özellikle sanayileşme alanında ilerleme kaydetmek için kitlesel eğitim seviyesinin yükseltilmesi hedeflenmiştir. Dolayısıyla küçüklüğünden beri kütüphane kullanıcısı ve aynı zamanda da kütüphaneci olarak ta bilinen ÇHC'nin kurucusu olan Mao Zedong için kütüphanelerin önemi yadsınamaz bir durumdadır. Dolayısıyla bütün eğitim hareketleri ve reform süresince kütüphanelerin önemi ve rolü ön planda tutularak halk kütüphaneleri, sendika kütüphaneleri, köy kütüphaneleri, sokak kütüphaneleri, fabrika kütüphaneleri, üniversite kütüphaneleri, ordu ve hükümet kütüphaneleri gibi bilgi merkezlerinin kurulmasına öncülük etmiştir. Bunların yanı sıra bu dönemde bilgi merkezleri ve kütüphane hizmetleri, kütüphanecilik alanı ve eğitimi de kökten değişime uğramış, kütüphanelerin temel ilkesi dışındaki rolleri de değişmiştir.

Lin (1985) çalışmasında ÇHC kurulduktan sonra kütüphanelerin rolünün kökten değişimine ve gelişimine vurgu yaparak, bunun yanı sıra kütüphanelerin Sosyalist düşünce sistemin bir parçası haline geldiğini de dile getirmiştir. Ancak bu radikal değişim ülkeyi yeniden yapılandırma seferberliğine, neredeyse yediden yetmiş kadar herkesi zorunlu olarak kapsamasından ötürü birkaç yıl içerisinde istenilen düzeyde yeni bir toplum inşa edilmesini sağlamıştır. Bu yeni toplumda hükümetin kitap üretimi ve dağıtımına ilişkin olarak 1957 yılında Ulusal Kitap Koordinasyon Yasası'nı çıkarmıştır (Josephine, 1977). Bu yasa kütüphanecilik alanındaki gelişmeler için bir temel alt yapı oluşturmuştur.

1949 yılında Çin Halk Cumhuriyeti'nin kurulması ile birlikte ülkenin kültürel politikalarında köklü bir dönüşüm süreci başlamış, yeni politikalar üretilmiştir. Bu dönüşümün merkezinde halkın düşünce sisteminin eğitilmesi, sınıf bilincinin

kazandırılması ve sosyalizm ilkelerinin toplumun her kesimine yayılması hedefleri yer almıştır. Bu bağlamda halk kütüphaneleri, sadece bilgiye erişim noktaları olmaktan çıkartılarak sosyalist düşünce temelli sistemin yayılmasında etkin bir araç haline getirilmiştir. Komünist Parti'nin yeni kültürel politikasına göre kütüphaneler, artık işçilere, köylülere ve askerlere doğrudan hizmet vermelidirler. “Öncelik, eğitilmiş elitlere değil, üretici sınıfa verilmelidir”. Bu doğrultuda kütüphanelerin koleksiyon politikaları yeniden şekillendirilmiştir. Literatür Mao Zedong'un yazıları, Marksizm ve Leninizm eserleri, teknik bilgi kaynakları ve tarım-sanayi modernizasyonuna ilişkin yayınlar ve temel kaynakları ile ön plana çıkmıştır (Ting, 1983, s. 135-137). Bu dönemde kütüphaneler de fiziksel olarak yaygınlaştırılmıştır. Özellikle kırsal bölgelerde halk kütüphaneleri ve okuma odalarının kurulması teşvik edilmiştir. ÇHC kurulurken, Çin genelinde yalnızca 55 halk kütüphanesi bulunurken, bu sayı 1954 yılına geldiğinde 560'a, 1957'de ise 750'ye ulaşarak beş yılda yaklaşık %1272'lik bir artış göstererek çok hızlı bir şekilde büyümüştür (Han ve Zhang, 2009).

Kütüphanelerin yaygınlaştırılması ve teşvik edilmesindeki asıl amaç, kültürel bilgi hizmetlerini sadece şehir merkezinde sınırlı tutmak değil, ülkenin dört bir yanına taşımak olmuştur. 1956 yılı itibariyle yalnızca şehirlerde değil, köylerde, kooperatiflerde ve üretim tugaylarında 180.000'den fazla okuma odası faaliyete geçirilmiştir (Ministry of Culture, 1986). Bu gelişme halkın politik olarak bilinçlendirilmesini ve rejimin değerlerine bağlı bireylerin yetiştirilmesini sağlamayı amaçlamıştır. Ayrıca halk kütüphaneleri dönemin politik kampanyalarının taşıyıcısı görevini üstlenmiş, toprak reformu, devrimcilerle mücadele ve üretim artışı kampanyalarında çeşitli afişler, broşürler, siyasi düşünceleri içeren yayınlar ve okuma etkinlikleri yoluyla halkın bilgilendirilmesinde önemli rol oynamıştır. Bundan ötürü kütüphaneler, artık pasif bilgi sağlayıcı kurumlar değil, aktif çalışan toplumsal ve kültürel seferberliğin motoru olan yapılar haline geldiğini vurgulamaktadır. Benzer bir konu' ya değinen Li ve Liu (1993) çalışmalarında, 1950'li yıllardan itibaren halk kütüphanelerinin, kültürel politikaların “uzantısı” haline gelerek toplumun eğitimi ve siyasi düşünce temelli formasyonunda merkezi bir rol oynadığını belirtmişlerdir. Özellikle “Devrimci Kütüphane Harekâtı” ile kütüphaneler, üretici sınıflara hizmet eden, bilgiye eşit bir şekilde erişimi destekleyen ve sosyalist inanın bir parçası olarak kendini yeniden konumlandırılmıştır (Li ve Liu, 1993). şeklinde bahsetmiştir.

Komünist Partinin kültürel politikalarına paralel olarak kütüphaneler işçilere, köylülere ve askerle doğrudan hizmet vermeye odaklanmıştır. Kütüphane koleksiyonları; Mao'un yazıları, Marksizm ve Leninizm metinleri, teknik eğitim materyalleri ve üretim süreçlerine yönelik yayınlarla zenginleştirilmiştir. Bu strateji, halk kütüphanelerinin siyasi eğitim merkezlerine dönüşmesini sağlamıştır. Yeh (2000), bu süreci değerlendirirken kütüphanelerin devletin “bilgi üzerindeki siyasi kontrol aygıtı” haline geldiğini ve yalnızca okuryazarlık değil, sadakat üretimi için de kullanıldığını ileri sürmektedir (Yeh, 2000, s. 287-319). Ayrıca bu dönemde halk kütüphaneleri, klasik anlamda bir kültürel kurum olmanın ötesine geçerek, toplumsal mühendisliğin uygulayıcı aygıtına dönüşmüştür. Lenin'in kütüphaneleri “sınıf eğitiminin araçları” olarak tanımlayan yaklaşımı, Çin bağlamında doğrudan uygulanmış; kütüphaneler Parti'nin siyasi düşünce denetiminin uzantısı olarak hizmet vermeye başlamıştır. Chow (2010), bu durumu “Devlet güdümlü bilgi ortamının sosyopolitik mimarisi” olarak tanımlamaktadır (Chow, 2010).

Ayrıca bu dönemde ÇHC'nin ilk beş yıllık planı (1953-1957), kültürel kalkınmanın endüstriyel kalkınmayla birlikte yürütülmesini öngörmüş ve halk kütüphaneleri bu Plan'a dâhil edilmiştir (Yuan, 2003, s. 345-362). Bu plan dâhilinde her eyalet düzeyinde en az bir il kütüphanesi, şehirlerde bölge kütüphaneleri ve kırsal alanlarda gezici kütüphane hizmetleri organize edilmiştir. 1950'li yıllardan itibaren halk kütüphaneleri, idari ve işlevsel açıdan dört ana kategoriye ayrılmıştır. Bu kategoriler;

- Ulusal Kütüphane (国家图书馆- Guójiā túshū guǎn): Merkezi düzeyde bilgi arşivi, akademik ve ulusal bellek işleviyle donatılmıştır. Örnek Pekin'deki Çin Ulusal Kütüphanesi
- İl ve Belediye Kütüphaneleri (省、市图书馆- Shěng, shì túshū guǎn): Yerel yönetimlerin doğrudan kontrolünde olduğu, eğitim ve siyasi düşünce fikrinin yayım merkezi.
- İlçe ve Kasaba Kütüphaneleri (县、镇图书馆 -Xiàn, zhèn túshū guǎn): Okuryazarlık geliştirme ve halk eğitime yönelik kitap ve broşür dağıtım merkezleri.

- Gezici Kütüphaneler ve Kırsal Kitap İstasyonları: Tarım bölgelerine taşınabilir kitap koleksiyonlarıyla hizmet götüren yapılar.

Bu yapılanmalar, kütüphanelerin yalnızca mekânsal yayılımını değil, aynı zamanda merkezi planlama ile yerel ihtiyaçlar arasında bir hiyerarşi kurulmasını da sağlamıştır (Zhao, 2004). Böylece her düzeydeki kütüphane üst kademedeki birime bağlı olarak raporlama yapmak ve hizmetlerini belirlenen politikalarla uyumlu sürdürmekle yükümlü olmuştur.

ÇHC kurulmadan önce kütüphane çalışanlarının büyük bir kısmı gönüllü olarak ya da kısıtlı formasyona sahip kişilerden oluşurken, 1950’li yıllardan sonra profesyonel kütüphanecilik eğitimi hızla yaygınlaştırılmıştır. 1953 yılında pekin üniversitesinde ilk formel kütüphanecilik bölümü açılmış ve bunu kısa sürede Wuhan ve Şanghay’daki üniversiteler izlemiştir (Wang, 2010). 1957 gelindiğinde Çin genelinde 2000’in üzerinde profesyonel kütüphaneci görev yapmaya başlamıştır. Çin Kültür Bakanlığı’nın 1956 tarihli “Kütüphane Personel Standartları ve Görev Tanımları” yönergesi uyarınca her kütüphanede en az bir “siyasi eğitimden geçmiş” kütüphaneci bulunması şart koşulmuştur (Han ve Zhang, 2009). Bu durum mesleki yeterliliğin yanı sıra ideolojik sadakatin de personel yapısında belirleyici olduğunu göstermektedir.

1950’li yıllarda halk kütüphanelerinin hizmet anlayışı önemli ölçüde değişmiş, yalnızca “ödünç verme” modeli yerine çok amaçlı katılımcı modeller geliştirilmiştir. Bu dönemde uygulamaya konulan yeni işlevsel hizmet modeli şunlardır:

- Kitap Grupları ile Okuma Çemberleri: İşçi sınıfı, çiftçileri ve memurlar için organize edilen ortak okuma seansları.
- Siyasi Eğitim Seminerleri: Mao’un eserleri, komünist parti belgeleri ve beş yıllık kalkınma planları üzerine düzenlenen düzenli seminerler.
- Toplu Kitap Tanıtımları ve Okuma Günleri: Ulusal çapta eş zamanlı düzenlenen kampanyalarla kitlesel okuma etkinlikleri.

Bu uygulama modelleri ile birlikte halk kütüphaneleri, bireysel bilgi edinme mekanı olmaktan çıkarılarak kolektif öğrenme ve siyasal bilinç üretme işlevleriyle bütünleştirilmiş ve gelişimi sürdürülmüştür (Yuan, 2003). Halk kütüphanelerinin gelişimini sağlayan en önemli yapısal unsurlardan biride doğrudan devlet desteğidir. Bu destek, cumhuriyet öncesi döneme kıyasla çok büyük fark yaratmaktadır. Kültür bakanlığı ile yerel kültür büroları arasında kurulan hiyerarşik sistem, kütüphanelerin kaynak tahsisi, personel alımı ve faaliyet planlarının merkezi olarak belirlenmesine yol açmış ve gelişiminde etkili olmuştur (Zhao, 2004). 1954 anayasası ile birlikte yerel yönetimlerin kütüphane hizmetlerine bütçe ayırma zorunluluğu getirilmiş ve kültür bütçesinin ortalama %8'i halk kütüphanelerine yönlendirilmiştir. Bu dönemde ABD ve İngiltere gibi batı ülkelerinin bireysel fonlama modellerinin aksine, Çin'deki halk kütüphaneleri doğrudan sosyalist devletin kamusal kültür harcamalarının bir parçası haline getirilmiştir (Jiang, 2005).

4.1 Teknik Gelişim: Sınıflama ve Kataloglama Sistemleri

1900'lü yıllardan 1949 yılına kadar Avrupa, ABD, Japonya gibi ülkelerin kütüphanecilik gelişimini rol model olarak benimseyen Çin kütüphaneciliği, 1950' li yılların başından itibaren Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği (SSCB)'nin kütüphanecilik gelişiminden etkilenmiş ve merkezi kataloglama ve sınıflama sistemlerini benimsemişlerdir. Çin Kütüphane Sınıflandırma Sistemi (中国图书分类法, Zhongguo Tushu Fenlei Fa - kısaca CLC, Chinese Library Classification), 1958 yılında ilk kez yayımlanmış ve ülke çapındaki tüm kütüphanelerde zorunlu hale getirilmiştir (Han ve Zhang, 2009).

Çin Kütüphane Sınıflandırma Sistemi (Chinese Library Classification – CLC), Çin'deki kütüphanelerde hem yerli hem de yabancı kaynakların sistematik bir biçimde sınıflandırılması ve düzenlenmesi gereksiniminden doğmuş, ülke çapında standartlaşmış en kapsamlı sınıflama sistemi olarak öne çıkmaktadır. CLC'nin geliştirilmesindeki temel amaç, çeşitli bilgi kurumlarının sınıflama ve kataloglamaya yönelik tüm ihtiyacına yanıt verebilecek ulusal düzeyde tutarlı bir sistem oluşturmaktır (CLC, 2017). CLC'nin kökeni 1956-57 yıllarında Çin Kültür Bakanlığı Sosyal ve Kültürel İşler İdaresi tarafından hazırlanan Orta ve Küçük Kütüphane Sınıflandırması

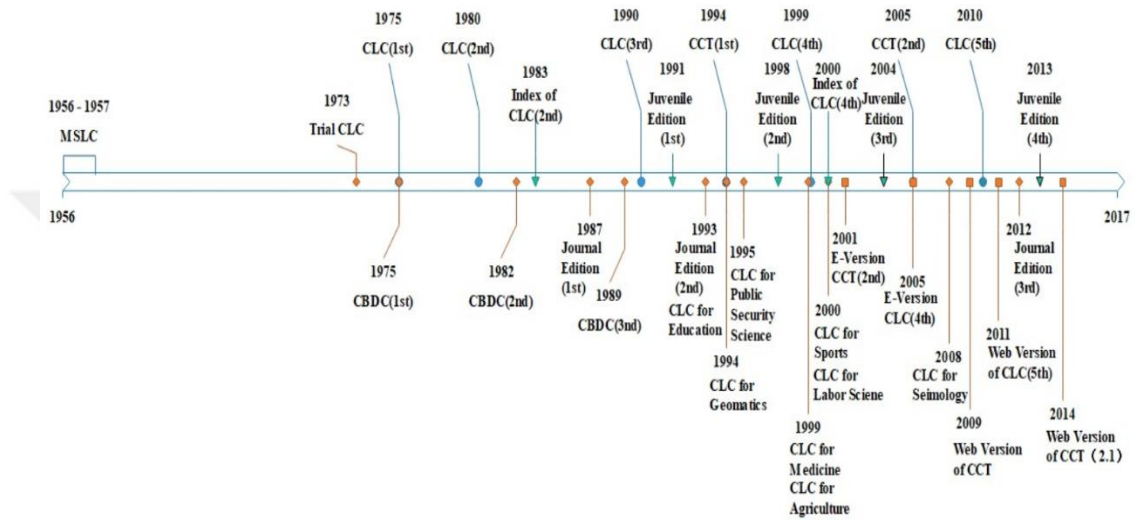
Taslağına (MSLC) dayanmaktadır. Bu taslak, Çin’de birleştirilmiş ve kapsamlı bir sınıflama sisteminin oluşturulmasına yönelik ilk kurumsal girişim olmuştur. MSLC, içerdiği beş ana bölüm ve karmaşık gösterimli bir yapıya sahiptir. Ancak daha sonra geliştirilen CLC için bir temel oluşturarak CLC’nin yapısal omurgasının şekillenmesinde belirleyici rol oynamıştır.

MSLC’nin yayınlanmasının ardından, büyük ölçekli kamu ve özel kütüphaneler, kendi kurumsal ihtiyaçlarına uygun sınıflama sistemleri oluşturma konusunda artan bir gereksinim duymaya başlamışlardır. Bu dönemde 1959-1966 yılları arasında Çin Kültür Bakanlığı ve Eğitim Bakanlığı’nın gözetiminde Çin Ulusal Kütüphanesi (o dönemin adıyla Pekin Kütüphanesi) bünyesinde bir editör grubu kurulmuş ve bu grup, kapsamlı bir sınıflama sistemi olarak CLC’nin geliştirilmesine başlamıştır. Söz konusu dönemde CLC’nin doğa bilimleri ve sosyal bilimler bölümleri sırasıyla 1964-66 yıllarında yayımlanmıştır. Ancak dönemin siyasi ve toplumsal türbülanslar nedeniyle bu giriş, sistemin tam anlamıyla tamamlanmasına imkân vermemiştir. CLC’nin kurumsal biçimde yapılandırılması ve yayımlanması süreci 1971’de yeniden ivme kazanmıştır. Bu dönemde Çin Ulusal Kütüphanesi öncülüğünde bazı il ve belediye kütüphaneleri, üniversite kütüphaneleri ve Çin Bilimsel ve Teknik Bilgi Enstitüsü’nün (ISCT) de dâhil olduğu toplam 36 kurumu kapsayan bir editör grubu oluşturulmuştur. Bu grup mevcut sınıflandırma birikimi temelinde CLC’yi derlemeye başlamış ve Mart 1973’te deneme baskısını hazırlamıştır.

Nihayetinde CLC’nin ilk resmi baskısı Ekim 1975’te Bilimsel ve Teknik Dokümantasyon Yayınevi tarafından yayımlanmıştır. CLC’nin sürekliliğini sağlamak amacıyla Haziran 1979’da Çin Ulusal Kütüphanesi liderliğinde resmi bir editör komitesi oluşturulmuş ve önceki editör grubunun yerini almıştır. Bu komite yalnızca mevcut sınıflamayı güncellemekle kalmayıp, aynı zamanda yeni baskılar hazırlamakla da görevlendirilmiştir.

1980-2000 yılları arasında sırasıyla CLC’nin ikinci (1980), üçüncü (1990) ve dördüncü (1999) baskıları yayımlanmıştır. Her yeni baskı, gelişen bilgi alanlarına, artan kaynak çeşitliliğine ve teknolojik dönüşümlere yanıt verecek biçimde güncellenmiştir. Özellikle dördüncü baskı ile birlikte CLC dijital ortama da

aktarılmaya başlanmıştır. 2001 yılında dördüncü baskının elektronik versiyonu yayımlanmış ve bu sürüm, makine destekli indeksleme işlevlerini destekleyecek şekilde geliştirilmiştir. 2009 yılında Çince Sınıflandırılmış Eş Anlamlılar Sözlüğünün ikinci baskısı ve CLC'nin web sürümü çevrimiçi erişime açılmış, ardından 2011 yılında beşinci baskının web sürümü de yayımlanmıştır. CLC'nin ortaya çıkışı ve tarihsel gelişim süreci şu şekilde ilerlemiştir.

Şekil 4.1 CLC'nin zaman içindeki gelişim çizelgesi (CLC, 2017)

Çin Kütüphane Sınıflandırma Sistemi, Çin'deki kütüphanelerde bilgi ve belge kaynaklarının düzenlenmesinde kullanılan en yaygın ve resmi sınıflandırma sistemidir. Bu sistem genel bilimsel ilkelere dayanmakta olup; belgelerin konu özelliklerini, sınıflandırma gereksinimlerini ve sistematik düzenleme ihtiyaçlarını dikkate alarak geliştirilmiştir. Bu bağlamda CLC; genelden kısmiye, genelden özele ve teoriden uygulamaya olmak üzere üç temel ilkeden yola çıkılarak mantıksal bir kategori sistemi halinde yapılandırılmıştır. CLC'nin yapısı, CLC sistemi 5 ana kategoriye ve bunlara bağlı olarak geliştirilmiş 22 genişletilmiş konu başlığından oluşmaktadır.

Bu yapı, bilgi evrenini kapsayıcı bir şekilde sınıflandırmayı amaçlamaktadır. Ayrıca bu sistem, politik ekonomik, teknik ve edebi eserleri sınıflandırmada siyasi düşünce sisteminin ölçütleri temel almıştır. Örneğin, Marksizm-Leninizm ile ilgili eserler en üst sınıfa yerleştirilmiştir. Bu yapının konu başlıkları ve amaçları aşağıdaki temel kategorileri, konu başlıkları ve notasyonları ile birlikte verilmektedir:

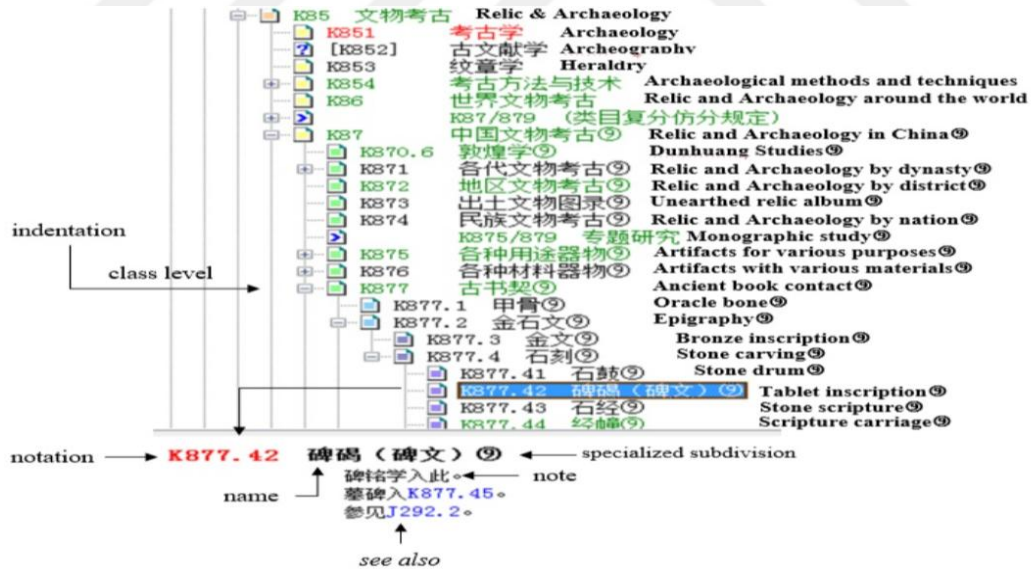
Tablo 4.1 Çin kütüphane sınıflandırması (CLC)'nin temel yapısı (CLC, 2017)

Marksizm, Leninizm ve Mao Zedong Düşüncesi; Deng Xiaping'in Teorileri	A Marksizm ve Mao Zedong Düşüncesi; Deng Xiaoping'in Teorileri
Felsefe, Din	B Felsefe, Din
Sosyal Bilimler	C Genel Sosyal Bilimler D Siyaset, Hukuk E Askeri F Ekonomi G Kültür, Bilim, Eğitim, Spor H Dil, Dilbilim I Edebiyat J Sanat K Tarih, Coğrafya
Doğa Bilimleri	N Genel Doğa Bilimleri O Matematik ve Kimya P Astronomi, Dünya Bilimi Q Biyoloji R Tıp, Sağlık S Tarım Bilimi T Endüstriyel Teknoloji U Ulaştırma V Havacılık, Uzay Bilimi X Çevre Bilimi, Güvenlik Bilimi
Genel Referans Çalışmaları	Z Genel Referans Çalışmaları

Ayrıca CLC mikro ve makro olmak üzere iki tür yapıdan oluşmakta olup, makro yapısı 7 bölümden oluşmaktadır. Bu bölümler:

1. Giriş: Sınıflandırma sisteminin teorik temelleri, yapısı, notasyon sistemi ve derleme süreci hakkında genel bilgi sunar. Ayrıca sistemdeki revizyonlara dair açıklamalar yer alır.
2. Üst Konular Tablosu: 22 bölümden oluşan temel disiplin kategorilerini ve sıralarını gösterir.

3. Kısaltılmış Sınıflandırma Tablosu: Üst sınıflar ve ikincil sınıflardan oluşur ve sistemin ana çerçevesini temsil eder.
4. Ana Gövde: Tüm sınıf düzeyleri ile özel yardımcı tabloları içerir. Belgelerin sınıflandırılmasında temel birim olarak işlev görür.
5. Yardımcı Tablolar: Sekiz ortak yardımcı tablo bulunmaktadır: (1) Genellik; (2) Uluslararası Bölgeler; (3) Çin Bölgeleri; (4) Uluslararası Dönemler; (5) Çin Dönemleri; (6) Dünya Irkları ve Milletleri; (7) Çin Etnik Grupları; (8) Evrensel Zaman, Yer, Çevre ve Personel.
6. Dizin: Alfabetik olarak sıralanmış başlıklar ve notlara dayalı olarak konu başlığı kodlarının bulunmasına imkân tanıyan erişim aracıdır.
7. Kılavuz: Sınıflandırma kurallarını, yöntemlerini ve teorik dayanakları açıklayan, sistemin doğru kullanımını destekleyen rehber metindir.

Şekil 4.2 Çin kütüphane sınıflandırma sisteminden bir kesit (CLC, 2017)

Çin Kütüphane Sınıflandırması (Chinese Library Classification, CLC), sınıflandırma sisteminin ana gövde konuları ve alt konuların yanında, ortak ve özel yardımcı tabloları da içeren bir mikro yapıya sahiptir. Kompozisyonu; notasyon, sınıf adı, sınıf düzeyi, notlar ve ayrıca bkz. yönlendirmeleri gibi öğelerden oluşur. Bu öğeler, sınıflar arasındaki hiyerarşik ilişkileri ve kavramsal bağlamı görselleştirmek için girintiler ve

yazı tipi farklılıklarıyla gösterilmektedir. Aşağıdaki şekilde, k85 Relic & Archaeology konusunun bir kesitini göstermektedir.

CLC konuları esas olarak iki türe ayrılmaktadır:

1. Dizinleme konuları, belgeleri doğrudan sınıflandırmak için kullanılır.

2. Dizinleme dışı konular, üç alt türe ayrılmaktadır:

- Alternatif konu: birden çok özelliği temsil eder.
- Göstergeli konu: aralık konu kullanımını açıklar
- Durdurulmuş konu: geçici olarak baskıda tutulan ama kullanılmayan konulardır.

CLC’de iki tür notasyon bulunmaktadır:

- Temel notasyon: Latin harfleri ve Hint rakamlarının birleşimiyle olur. Örneğin:
 - D – Siyaset
 - D6 – Çin Siyaseti
 - D621,5 - Çin Medeni Hukuku (中华人民共和国民法)

Yardımcı notasyonlar: belge hakkında daha ayrıntılı bilgi sağlamak amacıyla kullanılır. Bunlar arasında: Dolaylı işaret , başlangıç ve bitiş işareti /, alternatif işaret [], genellik yardımcı işareti -, ülke ve bölge işareti (), çağ işareti =, milliyet işareti “”, ortak zaman, yer, çevre ve personel işareti <>, ana ulus koordinasyon işareti :: + işaretli belgeyi kategorize etmek için bir göstergedir, > gösterge konuları için işarettir, { } durdurma sınıfı için işarettir, ①~⑨ yardımcı tablolarla alt bölümler için işarettir, ⊗ yasak konu için işarettir. Bu göstergeler yalnızca belgeyi dizinlemek için değil, aynı zamanda kataloglayıcı'ya konunun özelliğini, kullanımını ve kapsamını hatırlatmak için de kullanılır. Bazen konunun ortasında veya konunun adından sonra görünür.

Notasyon yardımcı işareti içerdiğinde ve ilk bölüm (A-Z, 0-9) aynı olduğunda, öneri için aşağıdaki sıralama geçerlidir:- () “ “ = <> : .

Bu semboller, hem dizinleme işlemi hem de kataloglayıcı'ya konunun kapsamı hakkında hatırlatıcı olması için kullanılır. Notasyon sisteminde konu düzeyine karşılık gelen basamak sayılarıyla hiyerarşik bir yapı oluşturulur. CLC, ayrıca sekizli sınıflandırma, çift konum sistemi, notasyon ödünç alma gibi esnek yöntemlerle geliştirilmektedir. Hafıza kolaylığı ve sistematiklik için çeşitli, numaralandırma teknikleri de uygulanmaktadır.

Son olarak CLC serileri ve sürümlerine baktığımızda, farklı ihtiyaçlara göre özelleştirilmiş çeşitli sürümleri geliştirilmiştir. Bu sürümler, CLC editör Komitesi'nin farklı editör grupları tarafından derlenmiş ve güncellenmiştir. Geliştirilen bazı başlıca sürümler şunlardır:

- a) Kısaltılmış Baskı: 200.000'den az belge içeren orta ve küçük ölçekli kütüphaneler için geliştirilmiştir. İlk deneme sürümü 1975'te yayımlanmış ve CLC'nin ana versiyonlarıyla senkronize edilmiştir.
- b) CBDC (Chinese Book and Document Classification – Çince Kitap ve Belge Sınıflandırması): Makale ve bildirileri sınıflandırmak için geliştirilmiş, CLC ile senkronize edilmiştir. İlk baskısı 1975'te yayımlanmış, 1999'da ise CLC ile birleşmiş 1999'da ise CLC ile birleşmiş ve + sembolüyle temsil edilmeye başlanmıştır.
- c) Çocuk Kütüphaneleri için Özel Baskı: İlköğretim ve ortaöğretim kitapları ile genç okuyucular için hazırlanmıştır. 1991, 1998 ve 2004 yıllarında güncellenmiş ve son olarak 2013'te 4. Baskısı yayımlanmıştır.
- d) Dergi Sınıflandırması: Çince ve yabancı dergiler için sınıflandırma yapma amacıyla oluşturulmuştur. İlk baskısı 1987, son baskısı is 2012'de yayımlanmıştır.
- e) Çin Sınıflandırılmış Tezaurus (Chinese Classified Thesaurus – CCT): CLC ile Çince Tezaurus arasındaki entegrasyonu sağlayan sınıflandırma ve konu

indeksleme aracıdır. 1994 ve 2005'te basılı sürümleri yayımlanmış; 2009'da web versiyonu oluşturulmuştur.

- f) Elektronik Sürüm ve Web Versiyonu: 2001'de CLC'nin elektronik versiyonu geliştirilmiş MARC veri tabanı temel alınarak CDROM'lar ile dağıtılmıştır. 2009 yılından itibaren web versiyonları aktif hale gelmiştir. Bu dijitalleşme, CLC'nin elektronik sınıflandırma sistemine geçişinde bir dönüm noktası olmuştur.

Sonuç olarak bu kataloglama ve sınıflandırma sistemi, ÇHC kurulduktan sonra gelişmeye başlamış ve bundan önceki MSLC'den esinlenerek geliştirilmiş ve aynı zamanda Sovyet Kütüphane Bilimi rol model olarak benimsenmiştir. Kataloglama işlemleri çoğunlukla el ile ve kart sistemleriyle yürütülmektedir. Kitaplar genellikle Çince başlıkla ve bazen Rusça orijinal başlıklarla birlikte kaydedilmektedir. Bu dönemde Anglo Amerikan kataloglama kurallarının etkisi sınırlıdır. Zira Çin, kendine özgü bir normatif yapı geliştirme çabası içerisinde olmuş ve CLC'yi geliştirmeye odaklanmıştır.

Kültür Devrimi (1966-1976) dönemi sırasında halk kütüphanelerindeki teknik hizmetlerde büyük ölçüde sekteye uğramıştır. Kitapların büyük bir kısmı “gerici” veya “burjuva” olarak yaftalanmış ve imha edilmiştir; kalanları ise yeniden sınıflandırılmış ya da erişime kapatılmıştır (Liu, 2001). Sınıflama sistemlerinde Mao Zedong'un eserleri baş kategori olarak öne çıkarılmıştır. Bu dönemde kataloglama pratikleri neredeyse durma noktasına gelmiş; profesyonel kütüphaneci personeli yerini ideolojik olarak güvenilir kadrolara bırakmıştır. Kataloglamada Anglo- Amerikan Kataloglama Kuralları (AACR 2) ile tanışma da bu dönemde başlamıştır. Bununla birlikte uluslararası MARC formatı (Machine- Readable Cataloging) Çin'e 1980'lerin sonlarında sınırlı biçimde adapte edilmiş ve Çin MARC (CNMARC) sisteminin ilk sürümü 1991'de Çin Ulusal Kütüphanesi tarafından yayınlanmıştır (He, 1995, s. 99-107).

1990'lı yıllara gelindiğinde, bilgisayarlı otomasyon sistemlerinin kütüphanelerde yaygınlaştığı bir dönem olmuştur. Halk kütüphanelerinin bir kısmında dijital katalog sistemlerine geçilmiştir. CNMARC'ın kullanımı artarken, CLC sınıflama sistemi hem

fiziksel hem dijital ortama aktarılmaya başlanmıştır. Bu gelişmeler özellikle büyük şehirlerdeki halk kütüphanelerinde (Pekin, Şanghay, Tienjin) yaygınlaştırılmış kırsal kesimlerde ise daha yavaş bir şekilde ilerlemiştir (Wang, 2000, s. 120-130).

2000’li yıllardan itibaren Çin’de halk kütüphaneleri yalnızca fiziki hizmet sunumundan dijital bilgi hizmetlerine yönelmiştir. Bu bağlamda Çin Kütüphane Sınıflandırma Sistemi (CLC) de elektronik formata dönüştürülmüş; hem kataloglama hem de konu dizinleme sistemleri ile çevrimiçi platformlara entegre edilmiştir. 1991’de başlayan CNMARC (China Machine Readable Cataloging) uygulaması, 2000 sonrası tüm büyük halk kütüphanelerinde bir standart haline gelmiştir. Ayrıca CNMARC’ın 2003 sonrası sürümlerinde Çin’e özgü veri alanları tanımlanarak RDA (Resource Description and Access) gibi uluslararası standartlara kademeli olarak geçişler planlanmıştır (Chen, 2013, s. 22-27). Böylece Çin kataloglama sistemi, uluslararası kataloglama sistemleriyle eleştirilebilir hale gelmiştir. Yine 2009 yılında CCT, CLC ile eşleştirilerek bir kavramsal indeksleme aracı haline getirilmiştir.

Bu kavramsal indeksleme aracı şu işlevleri sunmaktadır:

- Gerçek zamanlı güncelleme
- OPAC (Çevrimiçi Kamu Erişim Kataloğu) entegrasyonu
- Kullanıcı dostu konu navigasyonu
- Çok dilli etiketleme ve eş anlamlı eşleştirme

Bu sistemin 2014 yılında yayımlanan 2.1 sürümü, CLC’nin 5. Baskısıyla senkronize edilmiş, Çin’deki ilk kapsamlı dijital konu dizinleme platformu olarak tanımlanmıştır (CLC, 2017). 2010’lu yıllardan itibaren Çin’de büyük halk kütüphaneleri, bulut tabanlı bilgi hizmetleri sunmaya başlamış, CLC tabanlı katalog sistemleri mobil cihazlarla uyumlu hale getirmiştir. Ayrıca: Wechat entegrasyonlu arama sistemleri, QR kod tabanlı dijital katalog erişimi, Akıllı raflama sistemleri kullanıma sunulmaya başlanmıştır (Zhang, 2011). Bu gelişmeler halk kütüphanelerinin hem teknik

kapasitesini artırmıştır hem de CLC sisteminin kamusal erişimle bütünleşmesini sağlamıştır.

Kataloglama ve sınıflamadaki uluslararasılaşma sürecinde Çin’de CLC dışında sınıflama sistemleriyle (özellikle DDC ve LCC) eşleşme çalışmaları hız kazanmıştır. Özellikle üniversite kütüphanelerinde: CLC-DDC eşleştirme yazılımları geliştirilmiş, CLC-RDA veri dönüştürücü modülleri test edilmiş, Çince metinlerin İngilizce konularla eşlenmesi sağlanmıştır (Zhang, 2011). Bu sayede Çin halk kütüphaneleri yalnızca ulusal değil, uluslararası bilgi paylaşımına açık bir alt yapı geliştirmiştir. 2020 yılı itibarıyla de Çin’de tüm ulusal ve bölgesel düzeydeki halk kütüphaneleri CLC’nin 5. Baskısını ve elektronik sürümünü kullanmaktadır. Çoğu katalog, CNMARC formatında ve CCT dizin entegrasyonu ile çevrimiçidir. Yeni geliştirilen sistemler, yapay zekâ destekli otomatik sınıflandırma, doğal dil işleme (NLP) ve büyük veri analizi entegrasyonuna yönelmektedir (Wang ve Zhao, 2021).

Dolayısıyla Çin Ulusal Kütüphanesi’nin liderliğinde geliştirilen CLC, CNMARC yalnızca kütüphane uygulamaları ile sınırlı kalmamış, aynı zamanda bibliyografik kontrol, bilgi yönetimi ve kaynak erişilebilirliğinde standartlaşmanın sağlanmasında da merkezi bir görev üstlenmiştir. CLC ve CNMARC’ın yıllar içindeki evrimi; Çin’deki bilgi politikaları, kültürel miras yönetimi ve dijital dönüşüm stratejileriyle yakından ilişkili olarak şekillenmiş; Modern Çin Kütüphaneciliğinin en önemli alt yapılarından biri haline gelmiştir.

4.2 Kültür Devrimi Dönemi: Tahribatlar ve Kurumsal Gerileme

1966-1976 yılları arasında Çin’de gerçekleşen ve yaklaşık on yıl süren Büyük Proleter Kültür Devrimi (文化大革命, Wénhuà Dàgéming), Mao Zedong öncülüğünde başlatılmış; yalnızca siyasal yapıları değil, aynı zamanda ülkenin kültürel, bilimsel ve kurumsal alt yapısını da derin bir biçimde etkilemiştir. Mao öncülüğünde başlayan bu hareket, Marksizm ve Leninizm ilkelerini merkeze alarak “Dört Eski, (四旧 sì jiù)” yi (eski düşünceler, kültürler, Örf-adetler ve alışkanlıklar) ortadan kaldırmayı hedeflemiştir. Bu bağlamda, başta kütüphaneler olmak üzere bilgi, düşünce ve bilim

üreten kurumlar sistematik olarak baskı altına alınmış; kitaplar yakılmış, kütüphaneler kapatılmış ve meslek profesyonelleri siyasi tasfiyelerle karşı karşıya kalmıştır.

Kültür devrimi dönemi boyunca Çin'deki halk kütüphaneleri yalnızca fiziksel anlamda değil, aynı zamanda kurumsal ve entelektüel düzeyde de ağır tahribata uğramıştır. Kütüphaneler bir yandan “burjuva kültürü” nün taşıyıcısı olmakla itham edilirken, diğer taraftan ideolojik temizlik ve propaganda faaliyetlerinin yürütüldüğü araçlara dönüştürülmüştür. Ülkedeki çok sayıda kamu, akademik ve uzmanlık kütüphanesi ya tümüyle kapatılmış ya da işlevsiz hale getirilmiştir. Koleksiyonlar büyük ölçüde imha edilirken, kütüphaneciler de “Gerici Entelijansiyası” olarak hedef gösterilmiş, kamuoyu önünde aşağılanmış veya çalışma kamplarına gönderilmiştir (Ting, 1981; Wu, 2000). Bu konu başlığı çerçevesinde özellikle kütüphane sayılarındaki düşüş, kitap koleksiyonların yok oluşu, kütüphane personelinin uğradığı baskılar ve kütüphanecilik eğitiminin durma noktasına gelmesi, dönemin temel dinamikleri çerçevesinde incelenecektir.

4.3 Kütüphanelerin İdeolojik Hedef Haline Gelmesi

Kültür Devrimi'nin temel ideolojik çerçevesi, Çin toplumunu “eski olarak tanımlanan tüm düşünsel ve kültürel öğelerden arındırma hedefi üzerine inşa edilmiştir. Bu süreçte Mao Zedong'un “devrimci süreklilik” tezine dayalı olarak, sınıf mücadelesinin sadece ekonomik yapılarla sınırlı olmadığı, kültürel alanda da devam ettirilmesi gerektiği düşüncesi benimsenmiştir (MacFarquhar ve Schoenhals, 2006). Bu yaklaşım, Çin'deki halk kütüphanelerini doğrudan hedef haline getirmiştir. Çünkü kütüphaneler yalnızca bilgi depolayan kurumlar değil, aynı zamanda tarihsel hafızayı muhafaza eden, eleştirel düşünmeyi mümkün kılan ve çok yönlü bilgiye erişimi sağlayan yapılardır. Mao'un eşi Jiang Qing ve Dörtlü Çete'nin diğer üyeleri (Zhang Chunqiao, Yao Wenyan ve Wang Hongwen) öncülüğünde yürütülen kültürel temizlik sürecinde kütüphaneler “burjuva düşüncesinin, feodal kalıntıların ve kapitalist fikirlerin mekânları” olarak yaftalanmış, bu kurumlarda yer alan yayınlar “ideolojik sapmanın kaynakları” olarak gösterilmiştir (Ting, 1981). Dönemin radikal unsurları, yalnızca bireyleri değil, fikirlerin kendisini de bir tehdit olarak tanımlamış; “kitaplar da düşmandır” yaklaşımıyla çok sayıda yazılı eser yok edilmiştir.

Red Guard (Kızıl Muhafızlar) tarafından yürütülen kampanyalarla, özellikle Batı kökenli yayınlar, klasik Çin edebiyatı ve Konfüçyüsçü metinler sistemli bir şekilde toplanmış, yakılmış veya erişilemez hale getirilmiştir. Bu süreç içerisinde sadece içerik değil, materyallerin kaynağı da önem kazanmıştır; örneğin, Batı ülkeleriyle bilimsel yayın değişimi yapan kütüphaneler, “yabancı hayranlığı” ile suçlanarak kapatılmıştır (Gou, 2015).

Ayrıca kütüphanelerde çalışan uzmanlar ve profesyonel kütüphaneciler de bu ideolojik dönüşümden ağır bir şekilde etkilenmiştir. Bilgiye hâkimiyet, teknik uzmanlık, ya da akademik donanım bu dönemlerde bir erdem değil, “burjuva eğilimi” olarak görülmüştür. Nitekim Shanghai Halk Kütüphanesi’nde çalışan ünlü kütüphaneci Ku Ting-Lung, yalnızca Çin kaligrafisi öğretmekle suçlanmış, tutuklanmış ve yıllarca hapsedilmiştir (Ting, 1981, s. 424). Bu gelişmelerin sonucu olarak Çin’deki halk kütüphaneleri, işlevlerini büyük ölçüde kaybetmiş, birer bilgi merkezi olmaktan çıkarak adeta ideolojik dogmaların tekrarlayıcılarına dönüşmüştür.

4.4 Fiziksel Tahribat ve Koleksiyonların Yok Edilişi

Kültür devrimi süresince Çin’deki halk kütüphanelerinin en belirgin olarak yaşadığı yıkımlardan biri fiziksel koleksiyonların sistematik biçimde imha edilmesidir. Mao Zedong’un “dört eski ile mücadele” çağırısınca (旧思想 Jiù sīxiǎng -eski düşünce, 旧文化 Jiù wénhuà -Eski kültür, 旧风俗 Jiù fēngsú -Eski gelenek, 旧习惯 Jiù xíguàn - eski alışkanlık), yazılı kültürün taşıyıcısı olan kitaplar da bu “eski” unsurların birincil hedefi haline gelmiştir. Bu doğrultuda Red Guard milisleri tarafından yürütülen kültürel temizlik operasyonları, doğrudan kütüphane koleksiyonlarını hedef almış, milyonlarca cilt kitap ya yakılmış, ya da “zararlı içerik” gerekçesiyle erişimden kaldırılmıştır (Ting, 1981, s. 423). Bu dönemde, özellikle büyük şehirlerdeki merkezi kütüphaneler de ciddi biçimde zarar görmüştür; örneğin, Shanghai Halk Kütüphanesi, 1967-70 yılları arasında kapatılmış; açıldığında ise kart kataloğuna ve koleksiyonlarının büyük bir kısmına erişim yasaklanmıştır. Batı dillerindeki kitapların bir kısmı sadece göstermelik olarak açık tutulmuş, ancak bu kaynaklara erişmeye çalışan bireyler de çok acı bir şekilde “Batı Hayranı” ya da “Yabancı İşbirlikçisi” olarak fişlenmiştir (Ting, 1981, s.422).

Yine benzer bir biçimde Çin'in Yunnan Eyaletinde birçok kütüphanenin koleksiyonları doğrudan yakılarak imha edilmiştir. Bu tür yıkımlardan en ağır şekilde etkilenen kurumsal yapılardan biri de Akademik kütüphaneler olmuştur. Mao'un "okullarda devrim" çağırısıyla öğrenciler arasında devrimci saflık ön planda tutulmuş; bilgiye dayalı eğitim süreçleri "burjuva yozlaşması" olarak damgalanmıştır. Bu bağlamda akademik kitaplar, bilimsel yayınlar ve teknik literatürler "feodal-kapitalist düşüncenin kalıntıları" ilan edilerek kütüphanelerden silinmiştir (Gou, 2015). Özellikle 1930'lara ait Çin yayınları ve modern bilim kitapları hedef alınmış, bunların üretimi ve dolaşımı tamamen durdurulmuştur. Aynı dönemde pek çok kütüphane, ellerinde bulunan kitapları "teknik müdahalelerle" sansürlemeye yönelmiştir. Bazı materyallerin belirli bölümleri kesilmiş, üzeri karalanmış ya da sayfalar çıkarılmıştır. Ne yazık ki bu dönemde imha edilen, değiştirilen ya da kaybolan materyallere dair herhangi bir katalog kaydı tutulmamıştır. Bu durum Çin'deki yazılı bilgi mirasının önemli bir bölümünün geri dönülmez bir biçimde kaybolmasına neden olmuştur (Ting, 1981, s. 423).

İmha edilen koleksiyonlar yalnızca içerik açısından değil, kapsam ve sayı açısından da büyük bir kültürel kıyımı ifade etmektedir. 1965 yılında ülkede 1.100'ü aşkın Halk Kütüphanesi bulunurken, bu sayı 1976'ya gelindiğinde yaklaşık üçte bir oranında azalmış; aralarında nadir eserler, klasik metinler ve modern bilim yayınlarının da bulunduğu milyonlarca kitap yok edilmiştir (Zhao, 2008). Bu kayıp, sadece fiziksel hacim değil, aynı zamanda tarihsel belleğin, bilimsel sürekliliğin ve entelektüel gelişimin de kesintiye uğraması anlamına gelmektedir. Ayrıca bu sistematik yok ediliş, Çin'de yalnızca yazılı bilginin değil, aynı zamanda kütüphane kurumu etrafında inşa edilen profesyonel kültürel değerlerin de yıkımına yol açmıştır. Bu süreç ülkenin bilgi alt yapısında uzun vadeli boşluklar doğurmuş, kütüphanelerin toplumsal güvenilirliğini ve işlevselliğini önemli ölçüde zayıflatmıştır.

4.5 Kurumsal Gerileme: Eğitim, Hizmet ve Koordinasyon Kayıpları

Kültür devrimi sırasında Çin'de yalnızca bireyler değil, kurumsal yapılar da ciddi tahribata uğramıştır. Bu duruma Kütüphaneler özelinde bakıldığında, bu dönemde eğitimsel işlevlerin durdurulduğu, hizmet kapasitelerinin ciddi biçimde daraltıldığı ve

ülke genelinde yürütülen koordinasyon sistemlerinin çökertildiği görülmektedir. 1950’li ve 1960’li yıllarda devletin desteğiyle gelişmeye başlayan modern halk kütüphanesi modeli, 1966 sonrası dönemlerde ağır bir kurumsal krize sürüklenmiştir. Kültür devrimi dönemi öncesinde kütüphanecilik eğitimi, Pekin ve Wuhan gibi merkezi bölgelerde açılan yükseköğretim programlarıyla kurumsallaşma sürecine girmiştir. Ancak 1966 sonrası dönemlerde bu programlar siyasi nedenlerle askıya alınmış; eğitim kurumlarına vurulan “Burjuva Akademisi” damgasıyla hedef haline getirilmiştir (Zhao, 2008). Dersleri iptal edilmiş, öğretim üyeleri kırsal bölgelere gönderilmiş, bilimsel müfredatlar siyasi düşüncenin temel alındığı içeriklerle ikame edilmiştir. Bu durum nitelikli kütüphaneci yetiştirmeyi imkânsız kılarak, hükümete ve Parti’ye sadık bireylerin yetiştirilmesini hedeflemiştir. Profesyonel kütüphanecilik eğitimine getirilen bu zorunlu ara, halk kütüphanelerinde bilgi hizmetinin niteliğini doğrudan etkilemiş; 1970’li yıllar boyunca yeni mezun kütüphaneci sayısı neredeyse sıfıra inmiştir. Aynı zamanda mevcut kütüphaneciler de ya görevden uzaklaştırılmış ya da yalnızca ideolojik amaçlarla eğitilmiş personellerle değiştirilmiştir (Ting, 1981, s. 426-427). Hizmet kapasitesindeki bu daralma, yalnızca fiziksel mekânların kapatılmasıyla sınırlı kalmamış; kullanıcı profili de daraltılmıştır. Halkın genelinde bilgiye erişim engellenmiş, kitap okuma neredeyse Mao’un eserleri ve propaganda yayınlarıyla sınırlı kalmıştır. Bilimsel, teknik veya edebi içeriğe sahip yayınlara erişim, “sınıfsal duyarlılıkla” yasaklanmıştır (Wang, 2013). Bu süreç Çin genelindekine kıyasla Doğu Türkistan (Sincan) bölgesinde kültürel, sosyal, etnik ve eğitim açısından daha derin etkiler yaratmıştır. Örneğin bu dönemde Uygur Türkçesinin eğitimde ve yayıncılıkta kullanımına büyük kısıtlamalar getirilmiştir. Tuncer (2021), çalışmasında bu süreçten yola çıkarak, son yıllarda eğitimde Çince’nin zorunlu dil haline getirilmesi ve yerel ulus dilinin geri plana atılmasını, kültürel asimilasyonun bir parçası olarak değerlendirmektedir (Tuncer, 2021). Doğu Türkistan örneği, kültür devriminin yalnızca sınıfsal değil, aynı zamanda etno-kültürel boyutları taşıdığını göstermesi açısından önem arz etmektedir.

1950’li yıllarda Çin’deki kütüphaneler arası iş birliği ve kolektif hizmet üretimi, Kültür Bakanlığı’nın denetiminde belirli bir sistem dâhilinde yürütülmüştür. Örneğin, Shanghai ve Pekin gibi merkezi şehirlerde yer alan büyük halk kütüphaneleri, kırsal bölgelerdeki küçük kütüphaneleri desteklemek amacıyla kitap değişim ağı, bölgesel

kataloglama ve danışma hizmetleri gibi faaliyetleri koordine etmişlerdir (Gou, 2015). Ancak, kültür devrimi süresince bu yapılar çökertilmiş, merkezi denetim yerini yerel “devrim komiteleri” nin kontrolüne bırakmış ve profesyonel iletişim tamamen kesilmiştir. Bu durum sonucunda kütüphaneler arasındaki standartlar bozulmuş; kataloglama sistemleri parçalara ayrılmış, bölgesel farklılıklar derinleşmiştir. Koordinasyonun yok olması, bilgi paylaşımının durmasına ve yerel kütüphanelerin yalnızlaşmasına neden olmuştur. Bu da kütüphanelerin ulusal bilgi sisteminin bir parçası olma niteliğini ortadan kaldırmıştır. ÇHC’nin kuruluşundan bu yana kütüphanelerin sayısında git gide artış gözlemlenmiştir. 1965 yılı itibariyle ülke genelinde 1.100’den fazla halk kütüphanesi bulunmaktadır (Ting, 1981 s. 425).

Ancak 1976 yılına gelindiğinde bu sayının yaklaşık üçte bir oranında azalma görülmüş ve yalnızca 851 halk kütüphanesinin aktif olarak işlev gördüğü bildirilmektedir. Bu dramatik düşüş, özellikle kırsal bölgelerdeki küçük ölçekli kütüphanelerin ya tamamen kapatıldığını ya da başka kurumsal yapılarla (örneğin propaganda ofisleri) birleştirildiğini göstermektedir. Daha da çarpıcı olanı ise büyük şehirlerde bile halkın bilgiye erişiminin ciddi biçimde kısıtlanmasıdır. Örneğin, 1977 yılına ait verilere göre: Çin genelinde 29 eyaletten yalnızca bazıları eyalet düzeyinde bir kütüphaneye sahiptir. İlçelerin %32’sinde ilçe düzeyinde şehir (county level) kütüphaneleri mevcuttur. Bölgelerin (district level) ise sadece %27’sinde aktif kütüphane bulunmaktadır (Ting, 1981, s. 425). Bu sayılar, ülke genelindeki kütüphane ağına yönelik yapısal yıkımın boyutlarını açık biçimde göstermektedir. Ancak 1976’daki Mao’un ölümüyle bu dönem sona ererek yeni bir dönem başlamıştır. Bu dönemde her alanda olduğu gibi kütüphanecilik alanında da yeniden büyük adımlar atılmış ve reformlar gerçekleştirilmiştir.

4.6 Büyük Reform ve Yeniden Yapılanma Süreci (1978-1999)

1976 yılında Mao Zedong'un ölümünün ve Dörtlü Çete'nin (Gang of Four) tasfiyesinin ardından Çin'de yalnızca siyasi değil, aynı zamanda kültürel ve kurumsal alanlarda da yeniden yapılanma süreci başlamıştır. Kültür Devriminin sebep olduğu bu geniş çaplı tahribatın ardından, özellikle 1978 sonrasında Deng Xiaoping'in liderliğinde başlatılan reform hareketlerince, halk kütüphaneleri de dâhil olmak üzere ülkenin bilgi alt yapısının yeniden inşasında çok önemli adımlar atılmıştır. Bu dönem, Çin'deki halk kütüphanelerinin tekrardan kurumsallaşma çabaları içerisine girdiği, mesleki eğitimin yeniden başlatıldığı ve modern hizmet anlayışının benimsendiği yeni bir döneme geçiş sürecini temsil etmiştir. Bu bölümde 1978 sonrası Çin'deki halk kütüphanelerinin yapısal, teknolojik ve hizmet odaklı gelişimi ele alınacak ve kurumsal stratejileri değerlendirilecektir.

1978 yılında toplanan 5. Çin Ulusal Halk Kongresi'nde Başkan Hua Guofeng'in yaptığı konuşmada, "kütüphanelerin bilimsel araştırma ve halk eğitimi hizmeti sunma işlevlerinin yeniden canlandırılması gerektiği açıkça vurgulanmıştır". Bu kongreden kısa bir süre sonra, kütüphane hareketi diğer akademik kurumlarla birlikte her yönde yeniden hızla gelişmeye ve genişlemeye başlamıştır. Bu dönemde halk kütüphanelerinin sayısı 1218'dir (Bao ve Huang, 2009).

Bu doğrultuda, Çin hükümeti "Dört Modernizasyon" politikası kapsamında Tarım, Sanayi, Savunma ve Bilim-Teknoloji gibi bilgi altyapısının çok ciddi güçlendirilmesine özellikle önem vermiştir (Ting, 1981, s. 426). Bu girişimlerin sonucu olarak Shanghai ve Pekin gibi büyük şehirlerdeki kütüphaneler yeniden yapılandırılmış, kataloglar güncellenmiş, ödünç verme ve danışma hizmetleri yeniden kurularak hizmete açılmıştır. Aynı zamanda kütüphaneler, Dörtlü Çete'nin geçmişteki faaliyetlerini belgelemek ve ideolojik açıdan teşhir etmek amacıyla da aktif olarak kullanılmıştır. Yine bu dönemde kütüphanecilik eğitimi yeniden canlandırılmış; Pekin Üniversitesi, Wuhan Üniversitesi ve daha sonra Şanghay Normal Üniversitesi gibi kurumlarda lisans düzeyinde programlar açılmıştır (Lin, 1983).

1978 yılı Kasım ayında orta öğretim düzeyinde ders kitapları hazırlamak üzere Çin Kütüphane Bilimi Derneği (CSLS) tarafından bir hazırlık toplantısı düzenlenmiştir. 1979 yılına gelindiğinde ÇKBD'nin daveti üzerine bu toplantıya; toplamda 29 eyaletten, özerk bölge ve belediyelerden gelen temsilcilerin katılımıyla Çin Kütüphane Bilimi Derneği resmi olarak kurulmuş ve açılışı gerçekleştirilmiştir. Bu dernek aracılığıyla kütüphanecilik alanında meslek etiği, standartlar ve kataloglama uygulamaları yeniden ele alınmıştır. Ayrıca bu dönemde Çin Ulusal Kütüphanesi (NLC), ABD Kongre kütüphanesi ile materyal değişim programı başlatarak uluslararası iş birliklerine öncülük etmiştir. Ayrıca 1981 yılına gelindiğinde ÇKBD de Uluslararası Kütüphane Dernekleri ve Kurumları Federasyonuna (IFLA) katılarak uluslararası derneklerle işbirliği sürecine girmiştir. Bu işbirlikleri kapsamında, Çinli kütüphaneciler 1982 yılından itibaren altı aylık süreyle ABD'deki kütüphanelere eğitim için gönderilmiştir. Ayrıca NLC, Avusturalya Ulusal Üniversitesi ile de iş birliği kurarak kütüphanecilik alanında bilgi ve deneyim paylaşımını teşvik etmiştir. Ancak tüm bu gelişmeler hükümet desteğine rağmen ciddi zorluklarla karşı karşıya kalmıştır. Her ne kadar kurumsal yapılanma sürecinde önemli ilerlemeler kaydedilmiş olsa da KD'nin yol açtığı derin yaraların sarılması hiç kolay olmamıştır. Öncelikli olarak kütüphane personeli açısından nesil boşluğu yaşanmış; bu açığı kapatmak için birçok kütüphane hizmet içi eğitim, yerel kurslar ve atölyeler düzenlemişlerdir. Ayrıca kütüphaneler “Depolitize” edilmek istense de bazı kullanıcılar hala geçmiş dönemin sansür uygulamalarından çekinmekte ve belirli kitapları talep etmekten kaçınmaktadırlar. Bu durum, bilgiye erişim konusunda psikolojik engellerin devam ettiğini göstermektedir.

Halk kütüphanelerinin ağ alt yapısı ile birleştirilme çabaları 1980'li yıllarda başlamıştır. Alkan (1998) çalışmasında Wang'dan aktardığı bilgilere göre bu dönemdeki en büyük ikinci kütüphane olan Şanghay Kütüphanesi, 1982 yılında, Şanghay eyaletindeki 557 halk kütüphanesinin merkezi olarak büyük bir halk kütüphaneleri ağı oluşturduğuna ve tüm ülkedeki halk kütüphanelerinin ağlar aracılığıyla birbirine bağlanmasına örnek olduğunu dile getirmiştir (Alkan, 1998, s. 176).

Ayrıca bu yıllarda yurt dışındaki yayınlara yeniden abone olmaya başlayan Çin Ulusal Kütüphanesi; özellikle bilimsel ve teknik dergileri kütüphane koleksiyonlarına dâhil etmiştir (Agelasto, 1998). Ancak yine bu dönemde Library of Congress (LC) ve diğer uluslararası bilgi kuruluşları ile iş birliği protokolleri imzalamıştır. 1980'lerin sonlarında kütüphane otomasyonu gündeme gelmiş; Çince karakterlerin dijitalleştirilmesi ve katalog verilerinin bilgisayar ortamına aktarılması için yeni projeler başlatılmıştır. Ancak bu yıllarda teknik yetersizlikler ve bilgi alt yapısındaki eksiklik nedeniyle bu çabalar sınırlı kalmıştır (Wang, 2003).

Aynı dönemde yeni kütüphane binalarının inşası ve eskilerinin restorasyonu devam ederken, kütüphanecilik eğitimi alanındaki gelişmeler de hız kazanmıştır. Öyle ki 1950'lerde başlatılan eğitim kampanyasının çok daha geniş kapsısı başlatılmış ve tüm ülke seferber edilmiştir. On yıl süren KD'deki kargaşalar, 1950'lerden itibaren elde edilen ülkedeki tüm bilimsel alt yapıyı tüm kazanımları ile birlikte silip süpürerek yok etmiş ve çok büyük bir boşluk bırakmıştır. Ayrıca profesyonel üst düzey kütüphaneciler yaşlanmış, yerlerine geçecek yetişmiş personeller bulunamamıştır. Orta yaşlardaki kütüphaneciler de dağılmış, genç çalışanlar ise hiçbir şekilde resmi bir kurumdan eğitim almamış; birçoğu ilkokulu bile bitirmemiştir. Üniversite kütüphane müdürlerinin yaklaşık %30'u üniversite mezunu bile değildir. Bu nedenle, Kütüphanecilik eğitim programları hem gelecekteki profesyonelleri yetiştirmek için hem de mevcut personeli geliştirmek amacıyla yeniden yoğun bir şekilde gündem olmuştur. Bundan ötürü kütüphanecilik eğitimi öncelikli bir alan olarak ele alınmış ve yükseköğretim kurumlarında bu alana yönelik yeni yapılanmalara başvurulmuştur.

Bu süreçte Pekin ve Wuhan Üniversiteleri; kamu kurumları, araştırma kütüphaneleri ve üniversite kütüphaneleri için kütüphaneci yetiştiren tek iki üniversite olmuşlardır. Ayrıca bu iki üniversite; Ulusal Modernizasyonu daha etkili bir şekilde desteklemek için, dört yıllık lisans, üç yıllık lisansüstü eğitimi verilecek düzeyde geliştirilmiştir. Bu iki üniversitenin lisans ve lisansüstü kütüphanecilik bölümü; hem sosyal bilimlere, hem de fen bilimleri alanlarına yönelen ikili bölümlerden oluşmaktadır. Bu üniversitelere öğrenci kabulü; ulusal üniversite sınavı aracılığıyla gerçekleştirilmiş olup, programlar da oldukça yoğun derslerden oluşmaktadır (Chen, 1980; Li, 1982).

Tablo 4.2 1980’lerde Çin’deki kütüphane bilimi bölümleri (Lin, 1983, s. 21-22)

Okul	Program	Öğrenci Sayısı
Pekin Üniversitesi (Beşeri Bilimler)	4 yıl	174
Pekin Üniversitesi (Fen Bilimleri)	4 yıl	57
Pekin Üniversitesi (Lisansüstü)	3 yıl	Bilinmeyen
Wunan Üniversitesi (Beşeri Bilimler)	4 yıl	180
Wunan Üniversitesi (Fen Bilimleri)	4 yıl	70
Wunan Üniversitesi (Lisansüstü)	3 yıl	10
Pekin Normal Üniversitesi (Fen Bilimleri)	4 yıl	20
Huadong Normal Üniversitesi	4 yıl	100
Dongbei Normal Üniversitesi	2 yıl	82
Shanxi Üniversitesi	4 yıl	86
	Toplam	806

1988 yıllarına gelindiğinde sadece halk kütüphanelerinde değil tüm kütüphane türlerinde sadece niceliksel artışın yanı sıra nitelik açısından da önemli gelişmelerin yaşandığı görülmüştür. Örneğin bu dönemde sendika ve fabrika kütüphanelerinin sayısı 19.257’ye, askeri birlik ve sistem içerisindeki kütüphanelerin sayısı ise 32.264’e ulaşmıştır (Huang, 1999). Bu sayısal veriler, kütüphane hizmetlerinin gelişiminin yalnızca kent merkezleri ile sınırlı kalmadığını, aynı zamanda toplumsal tabana yayılarak hem niceliksel hem de nitelik açıdan da taviz vermediğini, Dört Modernizasyon politikasına sıkı sıkıya bağlı kalındığını göstermektedir.

1980’lerden itibaren bilgi teknolojilerindeki gelişmeler Çin kütüphanelerinde otomasyon ve dijitalleşme süreçlerini başlatmıştır. 1990’lı yıllarda bölgesel kataloglama girişimleri ile otomasyon alt yapıları oluşturulmuş; hem yerli hem de yabancı yazılım sistemleri kullanılmaya başlanmıştır (Zhou, 1997). Örneğin bu süreçte, China Academic Digital Library Information System (CADLIS) projesi; eşgüdümlü koleksiyon yönetimi, çevirim içi kataloglar (OPAC), ödünç verme, belge sağlama, ağ üzerinden erişim, bilgiye erişim (CEPIEC) gibi hizmetler bir araya getirerek dijitalleşme sürecinde temel rol oynamıştır (Wang vd., 2010).

Sonuç itibarıyla 1966-76 yılları arasında yaşanan Kültür Devriminin kültürel ve entelektüel yaşamı derinden etkilemesi, bilgi kurumlarını işlevsiz hale getirmesinin

ardından 1978 yılında ülkenin tekrardan ayağa kaldırılması, bilgi alt yapısının tekrardan doldurulması ve geliştirilmesi için Büyük Reform ve Yeniden Yapılanma Süreci başlatılmıştır. Reformlar, Özellikle bilgi alt yapısının iyileştirilmesi, kütüphane dermelerindeki çeşitliliğinin artırılması ve yönetim sistemlerinin profesyonelleştirilmesi alanlarında önemli gelişmeler kaydetmiştir (Chen, 2015). 1980'lerin başında kütüphanelerin bir kısmında yeni teknolojiye dayalı hizmetler verilmiş ve bilgisayara geçen kütüphane sayısı 120'yi geçmiştir (Xiaoqin, 1996). Bu süreçte halk kütüphaneleri, bilginin daha geniş halk kitlelerine ulaştırılmasında stratejik araçlara dönüşmüş, bilimsel ve akademik kütüphaneler ise Çin'in uluslararası bilgi sistemlerine olan entegrasyonunu kolaylaştırmıştır. Ayrıca bu dönemde hükümet, kütüphane çalışanlarının niteliklerini arttırmak amacıyla sürekli olarak eğitim fırsatları sunmuştur. Kütüphaneci yetiştirme kursları, ileri öğrenim sınıfları, mektupla öğretim, radyo ve TV eğitimi, çeşitli eğitim dersleri ve seri konferanslar, sempozyumlar düzenleyerek kütüphanecilerin gelişen ve değişen dünya ile entegrasyonu sağlanmıştır. Bunların sağlanmasında Üniversitelerin Kütüphanecilik Bölümleri, Kütüphane Dernekleri, Kültür Bakanlığı Kütüphane Dairesi, Dokümantasyon ve Enformasyon Merkezi gibi kurumlar öncülük etmiştir. Reform politikaları, bilgi kurumlarının siyasi düşünce temelli sınırlamalardan arındırılarak hizmette verimlilik ve uzmanlaşmış kadro ile kullanıcı merkezli hizmet anlayışına yönelmesini mümkün kılmıştır.

Ancak reform sürecinin başarılarına rağmen, çeşitli zorluklar da devam etmiştir. Örneğin; kütüphane arasındaki alt yapı ve kaynak farklılıkları, kırsal-kentsel bölge arasındaki uçurum, finansman yetersizlikleri ve personel eğitimindeki eksiklikler, aşılması gereken önemli engeller olarak görünmüştür. Ancak kırsal alanlara yönelik kütüphane yatırımları ve dijitalleşme hamleleri, bilginin mekânsal ve sosyal eşitsizliklerini azaltma potansiyelini ortaya koymuştur. Bu yönde atılan adımlar, hükümet destekleri ve geliştirilen politikalar, halk kütüphaneleri ve diğer kütüphane türlerinin daha erişilebilir, daha kapsayıcı ve çağdaş bilgi merkezleri haline gelmesinde çok büyük roller üstlenmiştir. Bu bağlama Çin'deki kütüphaneler, Çin'in modernleşme politikasında yalnızca kültürel değil, aynı zamanda kalkınma stratejilerinin bir parçası olarak da şekillenmiştir.

5. GÜNCEL DURUM

Çin'deki kütüphanelerin tarihsel gelişimi iki bin yılı aşkın bir geçmişe sahiptir. Bu tarihsel gelişim yalnızca kurumsal ilerleme değil, aynı zamanda kimi dönemlerde siyasi düşünce temelli yaklaşım ile iç içe geçmiş kültürel bir yapı sürecini de içermektedir. Bu yapı, hem Batı'dan alınan kütüphane modellerinin adaptasyonu hem de Çin'in geleneksel bilgi kurumlarının modernleştirilmesi ile şekillenmiştir. Başlangıçta kütüphaneler büyük ölçüde hanedanlık ve özel kurumların içerisinde yer alan geleneksel bilgi merkezleri; saray kütüphaneleri ve özel akademiler (shuyuan-書院) gibi elit yapılarla sınırlı kalmıştır. Ancak halkın erişimine açık olan kütüphaneler 19. Yüzyılın sonları ve 20. Yüzyılın başlarına kadar dayanmaktadır. Halk kütüphaneleri ise 20. Yüzyılın başlarındaki reform harekâtlarıyla birlikte halka açık kurumlar haline dönüşmeye başlamıştır. 1912 yılında Cumhuriyetin ilanı sonrası başlayan modernleşme harekâtları, Batı tarzı halk kütüphanelerinin kurulmasını teşvik etmiş ve modernleşmenin temeli oluşturmuştur. Ancak bu çabalar, ülkenin siyasi istikrarsızlığı ve savaş yılları olması nedeniyle sınırlı kalmıştır. Modern anlamda halk kütüphanelerinin temeli her ne kadar 20. Yüzyılın başlarında atılmış olsa da kurumsallaşma süreci esasen 1949 yılında kurulan Çin Halk Cumhuriyeti ile birlikte başlamaktadır. ÇHC'nin kurulmasından sonra halk kütüphaneleri, halk eğitimi ve ideolojik hizmetler, sosyalist kültür politikaları çerçevesinde geliştirilmiş ve bu gelişmeler kültür devrimi sırasında yerle bir edilmiştir. 1978 sonrasında Büyük Reform ve yeniden inşa süreci ile birlikte daha liberal ve katılımcı bir kültür politikası benimsemiştir. 2000'li yıllarla birlikte bilgi toplumu olma vizyonu doğrultusunda dijital ve çok katmanlı hizmet modellerine geçilmiştir.

21.yüzyıl itibariyle ÇHC, toplumsal modernleşme ve bilgi toplumu inşasında halk kütüphanelerini stratejik bir araç olarak yeniden konumlandırmıştır. Özellikle 2000'li yıllardan itibaren Çin'deki halk kütüphaneleri hem merkezi hükümet politikaları hem de teknolojik dönüşüm doğrultusunda halk kütüphanelerinde gözle görülür bir büyüme ve çeşitlenme yaşamıştır. Aynı zamanda dijital hizmet ve alt yapılarının güçlendirilmesiyle birlikte kütüphaneler artık yalnızca kitap ödünç verme işlevleriyle değil; dijital hizmetler, yaşam boyu öğrenme, toplumsal kapsayıcılık ve kültürel eşitlik

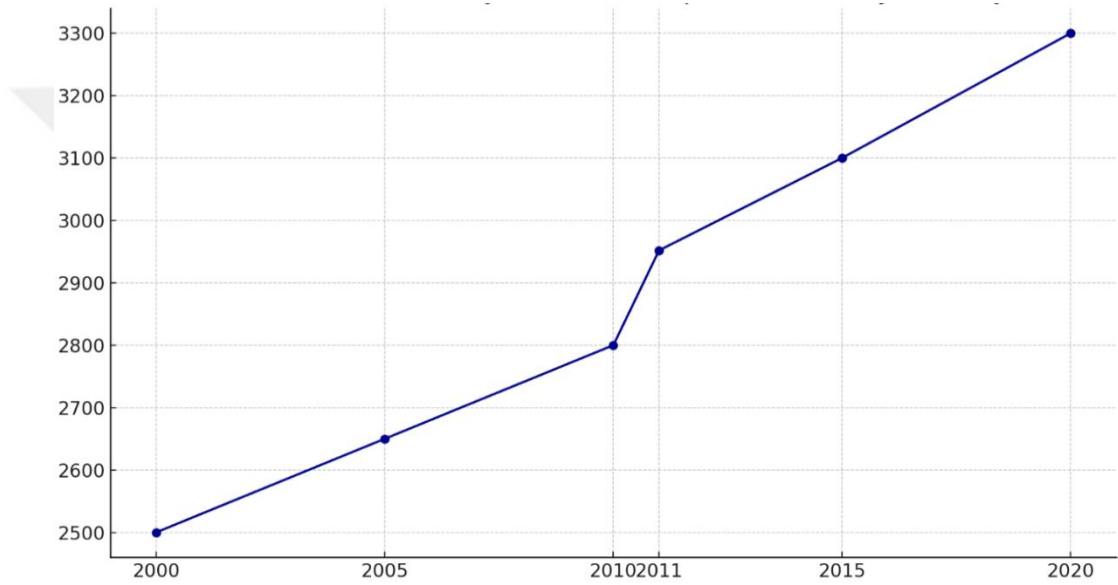
gibi çok boyutlu işlevlerle birlikte değerlendirilmektedir (Fang, 2013). Bu çerçevede halk kütüphaneleri, bireylerin entelektüel gelişiminden yurttaşlık bilincine, dijital okuryazarlıktan kültürel mirasın korunmasına kadar çok yönlü görev üstlenmiştir. 2000’li yılların sonrasında Çin’deki kütüphaneler, yalnızca sayısal olarak büyümekle kalmamış, aynı zamanda dijital hizmet ve alt yapılarının güçlendirilmesi, yaşam boyu öğrenme hedeflerinin gerçekleştirilmesi ve bilgiye erişimde mekânsal/toplumsal eşitsizliklerin giderilmesi gibi stratejik hedeflerle de yeniden yapılandırılmıştır (Ministry of Culture ve Ministry of Finance, 2011). Bu süreç içerisinde halk kütüphaneleri yalnızca bilgi sunan değil, aynı zamanda sosyal kalkınma sürecinde aktif rol oynayan kurumlar haline gelmiştir. Dijitalleşmenin hızlı bir şekilde ilerlediği bu dönemde, halk kütüphaneleri de kendini bu toplumsal dönüşümle bütünleştirmeye çalışmıştır. Geleneksel kitap ödünç verme ve okuma odası işlevleriyle sınırlı hizmet sunan bu kurumlar; 2000’li yıllardan sonra dijital kaynaklara erişim, e-egitim destekleri, elektronik kamu hizmetlerine ara yüz sağlama ve kültürel üretim alanı olarak da tanımlanmaya başlamıştır (Feng ve Miao, 2005). Özellikle kırsal kesimde yaşayan bireyler için halk kütüphaneleri, dijital bölünmeyi azaltmaya yönelik temel kamusal araçlardan biri olarak görülmüştür. Çin’in 12. 5 yıllık kalkınma planında açıkça vurgulandığı üzere halk kütüphaneleri “Ulusal ve Kültürel Kalkınmanın Temel Taşı” olarak görülmekte ve bu kurumsal yapılar üzerinde kamusal hizmetler de yeniden tanımlanmaktadır (Ministry of Culture, 2011).

Bu bölümde Çin halk kütüphanelerinin 2000’li yıllardan günümüze kadar geçirdiği dönüşüm süreci; yapısal, teknolojik ve toplumsal boyutlarıyla ele alınacaktır. Ayrıca dijitalleştirme politikaları, kullanıcı profillerinin çeşitlenmesi, bölgesel eşitsizliklerle mücadele, uluslararası işbirlikleri ve halk kütüphanelerinin sosyal işlevleri gibi başlıklar değerlendirilerek, önceden yapılmış saha çalışması kaynaklarıyla da desteklenmektedir.

5.1 Çin Halk Kütüphanelerinde Sayısal Değişim ve Gelişmeler

2000’li yıllarla birlikte Çin halk kütüphanelerinde yaşanan gelişmeler sadece niteliksel artışlarla sınırlı kalmamış, aynı zamanda örgütsel yapıda bütünleşme, hizmetlerde standardizasyon ve dijital alt yapıların güçlendirilmesi gibi niteliksel dönüşümlerle de

derinleşmiştir. 2011 itibariyle ülkede ilçe düzeyinde ve üzerinde hizmet veren halk kütüphane sayısı 2952'ye ulaşmış, bu sayı 2000'li yılların başına göre ciddi bir artışı temsil etmiştir (Fang, 2013, s. 65). Ayrıca bu sayı git gide artmaya devam etmiştir; 2015 yılında Çin'deki Halk kütüphanesi sayısı 3100'e yaklaşırken, yakın tarih olan 2023 yılı itibariyle de 3300'ün üzerine çıkmıştır (Xinhua, 2023). Kütüphanelerin yıllara göre sayısal grafiği de aşağıda yer almaktadır. Bu artışlar hem büyük şehirlerde yeni kütüphane binalarının kurulmasını hem de taşra bölgelerdeki mikro ölçekli halk kütüphanelerinin sistem içerisine entegrasyonunu içermektedir.

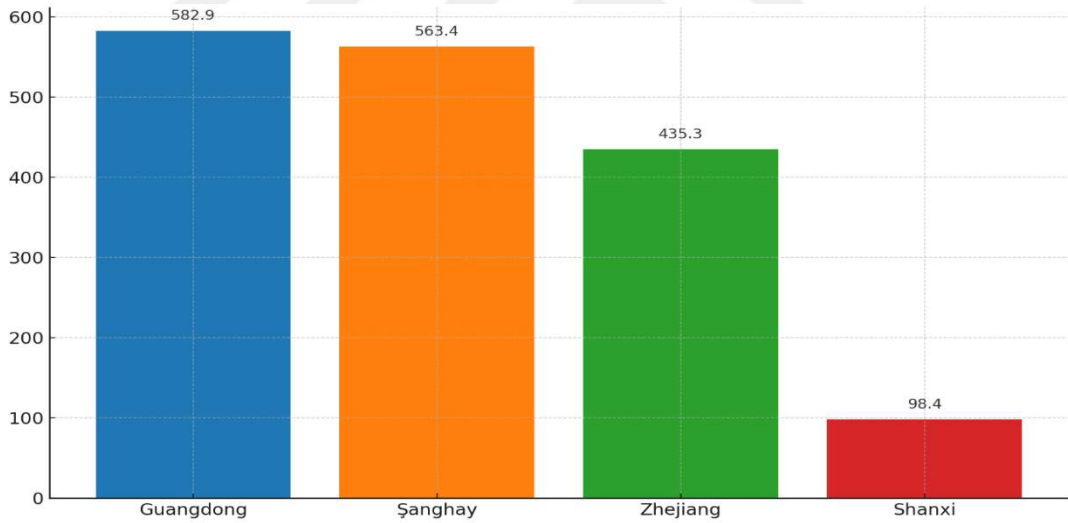
Şekil 5.1 Çin halk kütüphanelerinin 2000-2020 yılları arasındaki sayısal gelişimi (Xinhua, 2023)

Yukarıda yer alan görseldeki grafik, 2000-2020 yılları arasında Çin'deki halk kütüphanelerinin sayısal gelişimini göstermektedir. Grafikte gözlemlendiği üzere 2000-2011 yılları arasında düzenli bir şekilde artış gerçekleşirken, 2011 sonrasında artış hızı yine normal seyrinde devam etmekle birlikte kütüphane ağı da genişlemeye ve geliştirilmeye devam etmiştir. Yukarıdaki grafik, hem reform sonrasındaki dönemin etkisini hem de dijitalleşme projeleriyle paralel olarak kurumsal büyümeyi de desteklediğini göstermektedir.

Dijital hizmet alt yapılarında görece geri kalmış, düşük ekonomik gelirli bölgelerden biri olan ve ciddi sorunlarla karşı karşıya kalan Shanxi eyaletindeki halk kütüphaneleri, bu tür eyalet ya da iller için bir örnek teşkil etmektedir. Örneğin; Shanxi Eyaletinin

2008 yılında başlattığı merkez şube kütüphane sistemi ile eyalet genelindeki bütün kaynakları bütünleştirmeyi ve dijital hizmetlere kolektif erişimi mümkün kılmayı başarmıştır. Bu sistemde Shanxi Eyalet Kütüphanesi, tüm ilin dijital hizmet alt yapısını merkezi olarak yönetmekte ve şube kütüphaneler, kendi içinde internet üzerinden ortak otomasyon sistemine bağlanabilmektedirler. Bu sayede kullanıcılar tek bir kartla tüm ilçedeki kütüphanelere erişim sağlayabilmekte, ödünç alma ve iade etme işlemlerini il-ilçe içinde herhangi bir kütüphane üzerinden yapabilmektedirler (Shi vd., 2013, s. 1-9).

Bu yönetim modeli “Shansi Modeli” olarak adlandırılmıştır. Bu tür dijital kütüphane modelleri, özellikle o dönemde sınırlı bütçe ile sürdürülebilir dijital dönüşüm gerçekleştirmek isteyen bölgeler için etkili bir örnek olarak değerlendirilmektedir. Aşağıda Çin’in farklı bölgelerindeki halk kütüphanelerine ayrılan bütçelerin mum grafiği yer almaktadır.

Şekil 5.2 2010 yılında halk kütüphanelerine ayrılan bütçeler (Milyon Yuan) (Shi vd. 2013)

Bu grafikte 2010 yılına ait Çin’in farklı bölgelerindeki halk kütüphanelerine ayrılan bütçeler yer almaktadır. Burada gelişmiş bölge olan Guangdong, Şanghay, Zhejiang ile gelişmemiş iç bölge olan Shanxi arasındaki büyük fark dikkat çekici özelliktedir. Bu farklılıklar, bölgesel eşitsizliklerin yapısal bir gerçeklik olduğunu, gelişmiş ve iç bölgelerdeki dijitalleşme çabalarının sınırlı kaynaklarla yürütüldüğünü göstermektedir. Yine aynı yıl içerisinde kitap alımı için Şanghay Halk Kütüphanesine 149 Milyon Yuan bütçe ayrılırken Shanxi bölgesindeki halk kütüphaneleri için 14,82

Milyon Yuan bütçe ayrılmıştır. Daha da ilginç olanı; 2008 yılı itibariyle Shanxi bölgesinde 43 ilçe kütüphanesinde kitap alımı için bütçe bulunamamıştır. 41 ilçede elektronik okuma salonu yapılamamıştır. 11 şehir' in 6'sında il düzeyinde kütüphane bulunmamaktadır. Durum böyle iken bu yıllarda bütçelerde pek bir değişiklik olmamıştır. Ancak tüm bu koşullara rağmen Shanxi bölgesi, merkezi yönetim modeli, kademeli hizmet ağı ve kaynak paylaşımı sistemleri ile halk kütüphanelerini yukarıda bahsettiğimiz Shanxi Modeli ile geliştirmiş ve diğer düşük bütçeli bölgeler için, düşük bütçeyle sürdürülebilir halk kütüphaneleri yönetim modeli için yol gösterici olmuştur. (Shi vd., 2013, s. 1-3).

5.2 Çin Halk Kütüphanelerinde Dijital Dönüşüm

Çin halk kütüphaneleri, dijital çağın gereksinimlerine yanıt verebilmek için 2000'li yıllardan itibaren kapsamlı bir dönüşüm sürecine girmiştir. Bu süreç içerisinde hem merkezi hükümetin stratejik planları hem de bölgesel girişimler, dijital kütüphane alt yapısının halk düzeyinde erişilebilir hale getirilmesini amaçlamıştır. Dijitalleşme, yalnızca kütüphane dermelerinin sayısallaştırılmasından ibaret değil, aynı zamanda erişim araçlarının, kullanıcı deneyiminin ve hizmet anlayışının yeniden yapılandırılmasını da içermektedir. Bu doğrultuda dijitalleşme süreci üç büyük ulusal proje kapsamında halk kütüphanelerine entegre edilmiştir. Bu projeler:

- National Cultural Information Resources Sharing Project (NCIRSP): 2002 yılında başlatılan bu proje, özellikle kırsal bölgelerdeki halk kütüphanelerine dijital kaynak sağlanması için geliştirilmiştir. Uydu ve internet tabanlı erişim aracılığıyla halkın dijital içeriklere ulaşmasını sağlamıştır (Shi, vd. 2013).
- Digital Library Promotion Project (DLPP): Bu program halk kütüphanelerinde merkezi kataloglama sistemlerinin, çevirim içi veri tabanlarının ve e-kitap platformlarının geliştirilmesini kapsamaktadır (Fang, 2013).
- Electronic Reading Room Program (ERRP): Bu program ile il-ilçe ve köy düzeyinde dijital okuma salonları kurulmuş; özellikle gençler için internet erişimli ortamlar sağlanmıştır

Bu projelerin yanı sıra halk kütüphanelerinde RFID teknolojisi, self-servis ödünç alma istasyonları, akıllı kitap kutuları ve mobil uygulamalar yaygınlaştırılmıştır. Pekin, Şanghay ve Guangzhou gibi şehirlerde yapay zekâ tabanlı içerik öneri sistemleri kütüphane kullanıcılarına kişisel okuma listeleri hizmeti de sunmaktadır. Ayrıca akıllı telefon entegrasyonu ile halk kütüphaneleri, artık yalnızca fiziksel mekânlarda değil, çevirim içi bilgi hizmetleri platformlarında da yer almaktadır (Sun, 2022). Özellikle Şangay’da geliştirilen “Tek Kart - Çoklu Merkez” sistemi, kullanıcıların farklı halk kütüphanelerinden aynı kart ile yararlanabilmesini sağlamaktadır. Bu sistem aynı zamanda dijital kimlik doğrulama, merkezi üyelik Veritabanı ve hizmet eşgüdümünü de içermektedir (White Clouds LLC, 2021). Bu dönemde halk kütüphaneleri tarafından mobil uygulamalar da geliştirilmiştir. Böylece kullanıcıların dijital koleksiyonlara erişimini, e-kitap ödünç alma işlemlerini ve uzaktan danışma hizmetlerini kolaylaştırmıştır. Özellikle Covid-19 sonrasında bu hizmetlerin kullanım oranı hızla yükselmiştir. 2022 itibarıyla da ulusal düzeyde halk kütüphanelerinin %87’si mobil uygulama ile kullanıcılarına hizmet sunmuştur (Ministry of Culture of PRC, 2021).

5.3 Çin Halk Kütüphanelerinde Politikalar ve Stratejik Planlama

Çin’deki halk kütüphanelerinin gelişimi sadece dijitalleşme ve teknolojik veya toplumsal taleplerin etkisiyle değil; aynı zamanda merkezi düzeyde oluşturulan kültürel kalkınma stratejileri ile doğrudan bağlantılıdır. Özellikle 11. ve 12. Beş yıllık kalkınma planları (2006-2015) döneminde halk kütüphaneleri, kültürel kamu hizmetlerinin kurumsal taşıyıcıları haline gelmiştir (Zang, 2014). 12. Beş yıllık plan, halk kütüphanelerinin “Eşit, Evrensel ve Ücretsiz” hizmet ilkelerine dayalı olarak tüm yurtda yaygınlaştırılmasını hedeflemiştir. Bu plan doğrultusunda il düzeyindeki halk kütüphanelerinde “Örgütsel Yeniden Yapılanma”, “Hizmetlerin Yeniden Yapılanması”, “Personel Eğitimi ve Dijital Altyapı Yatırımları” ağırlıklı olarak ön plana çıkmıştır (中华人民共和国文化部, 2012). Ayrıca kırsal bölgelere yönelik dijital hizmetlerin artırılması ve şehir-kasaba-köy kütüphaneleri arasındaki bütünleşik ağı kurulması da bu planın temel hedefleri arasında yer almaktadır.

Bu dönemde kütüphaneler yalnızca derme sayısına göre değil, hizmet kalitesi, kullanıcı memnuniyeti, işlevsellik gibi çalışmaları ile değerlendirilmiştir. Ayrıca Bakanlık tarafından yayımlanan “İl Halk Kütüphanesi Hizmet Değerlendirme Standartları”, ülke çapında bir kalite güvence mekanizmasının oluşturduğunu göstermektedir (中华人民共和国文化部, 2020). İl halk kütüphanelerinin toplum temelli hizmetleri, ÇKB’nin yapmış olduğu plan belgeleri ve saha raporlarına göre il düzeyindeki halk kütüphaneleri, sadece bilgiye erişim sağlayan kurumlar değil, aynı zamanda eğitim, kültür ve toplumsal gelişim projelerinde yer alan “Çok İşlevli Kamusal Hizmet Merkezleri” olarak yeniden yapılandırılmıştır. Örneğin Guangdong ve Jiangsu gibi bölgelerde okuryazarlık kampanyaları, yaşlılara dijital rehberlik kursları ve engelli bireylere yönelik kültürel hizmetler entegre edilmiştir (Zang, 2014, s. 12). Yine bu dönemde Çin’deki halk kütüphanelerinin son on yıldaki politik dönüşümüne baktığımızda “Akıllı Kütüphane” konsepti de merkezi bir yer edinmiştir. Bu dönüşüm teknolojik yeniliklerin yanı sıra hizmet kapasitesini çok boyutlu bir şekilde yeniden yapılandırmasını kapsamaktadır. Bu kütüphane politikalarının evrimi aşağıdaki üç aşamalı modelle açıklanabilir:

- Kütüphane 1.0: Geleneksel hizmetlerle desteklenen bilgi merkezleridir ve kullanıcı pasiftir.
- Kütüphane 2.0: İnteraktif hizmetlerle desteklenen bilgi merkezleridir ve kullanıcı aktiftir.
- Kütüphane 3.0: Yapay zeka destekli bulut sistemleriyle entegre çalışan, kişiselleştirilebilen ve insan merkezli akıllı kütüphanelerdir (Ma ve Cao, 2022).

Ma vd. ele aldığı çalışmada, Akıllı halk kütüphanelerinde hizmet kapasitesinin geliştirilmesi şu beş yetkinlik boyutuna dayanmaktadır: Kaynak Yetkinliği, İnsan Kaynağı Yetkinliği, Kültürel Yetkinlik, Yönetim Yetkinliği ve İşbirliği Yetkinliğidir. (Ma ve Cao, 2022, s. 52-54). 2021 yılında yayınlanan 14. Beş yıllık plan ile halk kütüphaneleri dijital kamu hizmetlerinin taşıyıcısı olarak yeniden tanımlanmıştır. Bu planda hükümet “Kamu hizmeti, Dijital inovasyon ve Kullanıcı merkezlilik” gibi ilkelere tüm hizmet döngüsünün entegre edildiğine, ayrıca yerel akıllı bilgi merkezleri,

mobil kütüphane teknolojileri ve bulut tabanlı bilgi sistemlerinin yaygınlaştırılmasının hedeflendiğini vurgulamıştır (The State Council of PRC, 2021).

5.4 Çin Halk Kütüphanelerinde Yerel Politikaların Yayılımı ve Stratejik Uyarlama: Berry Modeli Yaklaşımı

Çin halk kütüphanelerinin stratejik gelişimi, merkezi hükümetin yanı sıra yerel düzeydeki politika yayılımı dinamiklerine de bağlıdır. Bu bağlamda Wang vd. (2025)'nin yaptığı Çin'deki 31 bölgeden elde edilen geniş ölçekli ampirik analiz verileriyle Berry Politika Yayılma Modelini temel alarak üç ana politika yayılım modelini ortaya koymuştur. Bu politika modelleri şunlardır:

1. Yukarıdan Aşağıya (Top Down) Hiyerarşik Yayılım: 2017'de kabul edilen Halk Kütüphaneleri Yasası sonrası merkezi yönetimden gelen yasal yönlendirme ile il ve şehir düzeyindeki halk kütüphanelerine yönelik yeni politika ve standartların hızla yayıldığı gözlemlenmiştir. Bu, Çin'in merkeziyetçi yapısının doğrudan bir yansımasıdır.
2. Komşu Bölgeyi Takip Eden Yayılım (Neighboring Region Follow-Up): Coğrafi yakınlığa dayalı yayılımda komşu eyaletler arasında “benzer ve rekabet” ilkesiyle politika adaptasyonları hızla artmaktadır. Özellikle Guangdong, Sichuan gibi eyaletlerde bu model etkili olmuştur.
3. Aşağıdan Yukarıya (Bottom Up) Emici Yayılım: yerel düzeydeki halk talebi veya kütüphane performansı doğrultusunda, il veya şehir yönetimleri kendi inisiyatifleriyle politika geliştirip uygulamaya başlamış; bu durum daha sonra üst düzey yöneticilerin de dikkatini çekerek yukarıya doğru yayılmıştır. Shenzhen, Foshan ve Urumçi bu tür yayılım politikasına örnektir. (Wang vd., 2025).

Bu ampirik analiz, yerel politika yayılımının bölgelerdeki ekonomik kalkınma seviyeleriyle doğrudan ilişkili olmadığını ortaya koymaktadır. Örneğin düşük GSYİH değerine sahip bölgelerin de güçlü halk kütüphane politikaları uyguladığı saptanmıştır. Ayrıca bunların yanı sıra yerel halkın kullanımı, katılım düzeyi ve hizmet talepleri de politika oluşumunda etkili olmuştur.

5.5 Çin Halk Kütüphanelerinde Hizmet Kapsamı ve Yaratıcı Faaliyetler

Çin Halk Kütüphaneleri 2000’li yıllardan itibaren bilgiye erişim sağlayan kurumlar olmanın da ötesine geçerek, her geçen gün artan bilgi ihtiyacı ve talepleriyle toplumun çok katmanlı ihtiyaçlarına cevap verebilecek, yaratıcı ve bütüncül hizmetler sunan kamusal kurumlar haline gelmiştir. Çin halk kütüphanelerindeki bu dönüşüm, kullanıcı hizmetlerinin çeşitlenmesi ve kullanıcı odaklı hizmet vermesi, teknolojinin de beraberinde getirdiği dijitalleşmenin olanakları ve kültürel üretimin de teşvik edilmesiyle doğrudan ilişkilidir. Bu doğrultuda Çin’deki halk kütüphaneleri; çocuklar, yaşlılar, kırsal bölgelerde yaşayan bireyler, farklı etnik gruplar, engelliler ve göçmen işçiler gibi farklı kullanıcı gruplarına yönelik çeşitli hizmetler sunmaktadır (Li, 2002; Wang, 2021). Çeşitli kullanıcı gruplarına yönelik veriler hizmetler şu şekildedir:

- Çocuklara Yönelik Hizmetler: Okuma kulüpleri, hikâye saatleri, yaratıcı yazarlık atölyeleri.
- Yaşlılara Yönelik Hizmetler: Temel dijital okuryazarlık eğitimi sağlık bilgisi seminerleri.
- Farklı Etnik Gruplar: Bu tür gruplara yönelik hizmetler kısıtlıdır.
- Engellilere Yönelik Hizmetler: Braille koleksiyonları, sesli kitap hizmeti, erişilebilirlik odaklı yazılım alt yapısı.
- Göçmen İşçilere Yönelik Hizmetler: Mesleki eğitim materyalleri, hak temelli rehberlik kitapları.
- Kırsal Bölgelere Yönelik Hizmetler: Mobil kütüphane uygulamaları ve otobüsleri, aile kitaplıkları, köy şube kütüphanelerine hizmet vermek (Fang, 2013; Shi, 2013).

Bu çeşitli hizmetler sayesinde Çin halk kütüphaneleri, Çin halkının bilgiye eşit bir şekilde erişimini hayata geçiren birer kamu bilgi kurumu olarak işlev görmektedir. Çin halk kütüphaneleri, çeşitli kullanıcı odaklı bilgi hizmetlerinin yanı sıra kültürel mirasın korunması ve yaygınlaştırılması amacıyla yaratıcı ürün geliştirme çalışmalarına da

ağırlık vermiştir. Bu çalışmalar doğrultusunda 2016 yılı sonrasında “Kamu Kurumlarında Kültürel Üretim Reformları” kapsamında kültürel mirasın korunması ve bunun yaygınlaştırılması faaliyetleri kurumsallaştırılmıştır (Ministry of Culture of the PRC., 2020). Kültürel mrasın kurumsallaştırılması sürecinde çeşitli faaliyetle düzenlenmiştir. Bu faaliyetlerden bazıları şunlardır:

- Kütüphane temalı hediyelik eşyalar (defter, kalem, kitap, kitap ayracı).
- Yerel halk öyküleri temalı dijital ürünler (podcast, e-kitap serileri).
- Ortak üretim stüdyoları (Kütüphane X adlı yerel sanatçı ile işbirliği).
- Telif haklarına dayalı içerik ticarileştirme modelleri. (Zhou, 2021).

Bu yaratıcı uygulamalar ile birlikte halk kütüphanelerinin hem gelir çeşidi artırılmış hem de toplumla olan bağları güçlendirilmiştir. Bu bağların güçlendirilmesinde kütüphanelerin hem ulusal hem de uluslararası düzeyde yürütmüş olduğu işbirlikleri ve ortaklıklar yer almaktadır. Ulusal düzeyde yürütülen iş birlikleri kapsamında ağırlıklı olarak CRLNET (China Reading Library Network) ve CALIS (China Academic Library and Information System)’tir. CRLNET; binlerce kütüphaneyi bir birine bağlayan dijital bir okuma ağıdır. CALIS; Halk, üniversite ve akademik kütüphaneleri bir araya getiren bir ağıdır kısaca. Uluslararası düzeyde yürütülen ortaklıklar kapsamında ağırlıklı olarak IFLA, UNESCO, ALA, FOLIO, KOHA Vd. kuruluşlarla işbirliği içerisinde olmuştur.

- IFLA: Çin kütüphaneleri IFLA projeleriyle dijital erişim eşitliği ve bilgi paylaşımı konularında küresel standartlara uyum sağlamıştır.
- UNESCO: Çin, UNESCO programları kapsamında birçok antik belgeyi dijitalleştirilmiş ve çok dilli platformlarda erişime açmıştır.
- Açık kaynak sistemleri FOLIO, KOHA: Çin’de bazı halk kütüphaneleri bu sistemlerle dijital hizmet kapasitesini geliştirmiştir.

- Uluslararası Dijital Paylaşım: Çin'in antik çağlara ait metinleri; Japonya, ABD, ve Avrupa'daki kurumlarla dijital ortamda paylaşmış, kültürel mirasın küresel dolaşımını sağlamıştır.

Ayrıca 2024 yılında Beijing Kütüphanesi'nin IFLA tarafından "Yılın Halk Kütüphanesi" olarak seçilmesi, Çin'in son yıllarda kütüphane politikalarında yaptığı kararlı kurumsal ve dijital yatırımlarının bir somut göstergesidir. Bu ödül sadece mimari ya da teknik alt yapılardan ötürü değil, aynı zamanda erişilebilirlik, kapsayıcılık, yenilikçi hizmetler (örneğin; yapay zekâ destekli kataloglar, dijital arşivcilik, çocuk ve yaşlılar için özel bölümler) gibi kriterlerin başarıyla sağlandığını, kütüphane politikalarının ve uygulamalarının küresel standartlara uyumlu hale geldiğini, halk kütüphanelerinin sadece bilgiye erişim merkezleri değil, aynı zamanda sosyal etkileşim ve kültürel paylaşım alanları olarak da önem kazandığını göstermektedir.

Şekil 5.3 Pekin halk kütüphanesi dış görünüm (Zhu, 2024)

Şekil 5.4 Pekin halk kütüphanesi içindeki vadi ve tepeler (Zhu, 2024).

Pekin halk kütüphanesinin iç mimarisi, kullanıcı merkezli, çok işlevli ve katmanlı bir kamusal alan deneyimi yaratma hedefi taşımaktadır. Yapının merkezinde yer alan ve “Vadi” (The Valley) olarak adlandırılan kıvrımlı ana eksen, kuzey ve güney girişlerini birbirine bağlayan temel bir dolaşım hattı olarak işlev görmektedir.

Bu hat, yakın çevredeki Tonghui Nehri'nin doğal akışından esinlenerek tasarlanmış olup mekânda yönlendirme, bütünleştirme ve mekânsal süreklilik gibi işlevleri yerine getirmektedir.

Vadi boyunca yükselen basamaklı teraslar ise zemin, oturma ve raf gibi farklı kullanım biçimlerini bir arada sunarak heykelsi bir iç topografya oluşturmaktadır. Bu teraslı yapılar, ziyaretçilere dinlenme, sessiz okuma veya sosyal etkileşim için uygun mekânlar sağlamaktadır. Aynı zamanda yarı özel okuma alanları, bireysel çalışma odaları ve konferans salonları da bu iç peyzajın “tepe” formasyonlarına entegre edilerek hem mahremiyet hem de kamusal erişim arasında dengeli bir mekânsal deneyim sunmaktadır. Tüm bu iç düzenleme, kütüphane binasının kurumsal kimliğini yalnızca bilgiye erişim sağlayan bir yapı olmaktan öteye taşıyarak, onu aynı zamanda bir sosyalleşme, düşünsel üretim ve kültürel etkileşim alanı hâline getirmektedir. Ayrıca bu merkezî alan, dünya çapındaki en büyük Otomatik Depolama ve Alma Sistemlerinden (ASRS) birine ev sahipliği yaparak teknolojik altyapısıyla da bilgi erişimini hızlandırmakta ve optimize etmektedir. Bunların yanı sıra Dijital kataloglar ve çevrimiçi veritabanları, Artırılmış ve Sanal Gerçeklik, Akıllı Kitap ve Metaverse gibi uygulamalarıyla; bilgiye erişimde kolaylığı sağlama, kullanıcı deneyimi ve iyileştirme, verimlilik, inovasyon ve geleceğe yönelik uyum konularında teknolojik gelişmeleri benimsemektedir.

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu araştırmada, Çin halk kütüphanelerinin tarihsel gelişimi 19. yüzyılın sonları ve 20. yüzyılın başından itibaren günümüze kadar uzanan çok katmanlı bir süreç içerisinde incelenmiştir. Belirlenen araştırma problemleri ve soruları doğrultusunda, Çin'deki kütüphane geleneğinin binlerce yıllık evrimi, 20. Yüzyılın başlarındaki siyasi ve toplumsal çalkantıları içindeki modernleşme süreçleri ve dönüşümlerinden başlayarak, ÇHC'nin kurulmasıyla birlikte kütüphanelerin kurumsallaşması süreci içerisinde, sosyalist düşünce temelli yaklaşımın halk tabanına yayılmasında nasıl aracı kurumlar haline geldiği, bilgiye erişimin devlet tarafından belirlenen sınırlar içinde tanımlanması, daha sonra Kültür Devriminin beraberinde getirdiği yanlış uygulamaların zorlukları ve bunların aşılması için gündeme gelen Büyük Reform ve Yeniden Yapılanma ve Dışa Açılma Politikalarıyla birlikte günümüzdeki modern bilgi merkezleri haline gelişi analiz edilmiştir.

Çalışmanın temel varsayımı olan “Çin’de halk kütüphanelerinin gerçekleştirdiği reformlar, politikalar, kalkınma planları ve dijitalleştirme politikaları doğrultusunda yeniden yapılandırılması, bu kurumların yalnızca ulusal ölçekte değil, uluslararası düzeyde de tanınırlığını ve etkililiğini artırmıştır” biçimindeki ifadesi, elde edilen bulgular ışığında doğrulanmıştır. Araştırma kapsamında doğrulanan varsayımlar, halk kütüphanelerinin kalkınma planları ve dijitalleşme politikaları sayesinde ulusal ölçekte kurumsal yaygınlık, kırsal erişim ve bilgiye erişim eşitliği açısından büyük ilerlemeler kaydettiği; aynı zamanda uluslararası alanda tanınırlığını arttırdığı görülmüştür. 2024 yılında Beijing Kütüphanesi’nin IFLA tarafından “Yılın Halk Kütüphanesi” seçilmesi, bu dönüşüm sürecinin yalnızca ulusal düzeyde değil, uluslararası alanlarda da bir biçimde başarıya ulaştığını göstermektedir.

Araştırmanın bulguları, Çin halk kütüphanelerinin gelişiminde devletin merkezi rolünü, kültürel mirasın korunmasına yönelik verilen önemi ve teknolojik adaptasyon yeteneğini açıkça göstermektedir. 19. yüzyılın sonu ve 20. yüzyılın başlarında Batı kütüphanecilik anlayışının etkisiyle şekillenmeye başlayan modernleşme süreci içerisinde dönemin beraberinde getirdiği sınırlılıklara rağmen şaşırtıcı gelişmeler

kaydetmiştir. Bu gelişmeler belirgin olarak ÇHC'nin kuruluşundan sonra ilk yasal ve yönetsel temeller ile başlamıştır. Özellikle de Büyük Reform ve Yeniden Yapılanma dönemi (1980) ile birlikte uygulanan dört modernizasyon politikası, ulusal kalkınma planları ve kütüphanecilik politikaları çerçevesinde mevcut kütüphane ağının genişlemesini, finansmanın güçlenmesini ve hizmet çeşitliliğinin artırılmasını sağlamıştır. Bu politikalar, 2000'li yıllardan sonra ise bilgi toplumu inşasının asli bileşenlerinden biri olarak, kütüphanelerin sadece kitap depolayan yerler olmanın ötesine geçerek, toplumsal öğrenme, kültürel etkinlik ve bilgi paylaşımının canlı merkezleri haline gelmesinde temel bir rol oynamıştır.

Bu araştırma, özellikle modernleşme dönemi ile başlayan halk kütüphanelerinin ortaya çıkışı, gelişimi ve bunların kurumsal çerçevede ele alındığı Çin Halk Cumhuriyeti'nin kurulmasından sonraki Okuryazarlık kampanyaları, kütüphanelerdeki teknik gelişim ve dijitalleşme politikalarının kütüphaneler üzerindeki dönüştürücü etkisini vurgulamıştır. Büyük dijital kütüphane projeleri, çevrimiçi veritabanları, e-kaynaklara erişim ve mobil kütüphane uygulamaları gibi yenilikler, bilginin çok daha geniş kitlelere erişilebilir olmasını sağlamıştır. Bu dijitalleşme çabaları, kütüphane hizmetlerinin etkinliğini artırarak, okuma oranlarını ve kütüphane kullanım sıklığını olumlu yönde etkilemiş, böylece kütüphanelerin ulusal düzeydeki tanınırlığını ve vatandaşlar nezdindeki etkililiğini gözle görülür şekilde yükseltmiştir. Ayrıca Çin halk kütüphanelerinin uluslararası düzeydeki tanınırlığının ve etkililiğinin de arttığı örnekleriyle ortaya konmuştur.

Uluslararası Kütüphanecilik Federasyonları ve kuruluşlarıyla yapılan işbirlikleri, uluslararası akademik değişim programları ve yabancı dildeki koleksiyonların geliştirilmesi, Çin kütüphanelerini küresel bilgi ağının önemli bir parçası haline getirmiştir. Dijital kaynakların uluslararası erişime açılması ve Çin Kültürel Mirasının dijital platformlar aracılığıyla dünyaya tanıtılması, kültürel diplomasi açısından da önemli başarılar sağlamıştır. Bu bulgular, alt varsayım olan “Çin halk kütüphanelerinin modern teknolojiye yaptığı yoğun yatırım ve uluslararası standartlara uyum çabaları, özellikle 21. yüzyılda, küresel kütüphanecilik arenasında önemli bir aktör olarak konumlanmasına ve uluslararası akademik işbirliklerinin artmasına katkıda bulunmuştur” biçimindeki ifadesini de desteklemektedir.

Sonuç olarak, Çin halk kütüphanelerinin tarihsel gelişimi, sürekli bir dönüşüm ve adaptasyon sürecinde ilerlemiştir. Geçmişin kadim bilgi birikimini modern teknolojilerle harmanlayarak, devletin vizyoner politikaları ve kalkınma planları ışığında gerçekleştirdiği kapsamlı reformlar ve dijitalleşme çabaları, bu kurumların hem ulusal düzeydeki etkinliğini pekiştirmiş hem de uluslararası alanda saygın bir konuma gelmesini sağlamıştır. Bu başarılar, kütüphaneleri sadece bilgi depolayan ve hizmet sunan ücretsiz kamu kurumları olmanın da ötesine taşıyarak, ulusal kalkınmanın, kültürel diplomasinin ve toplumsal uyumun temel bileşenleri olduğunu kanıtlamaktadır. Gelecekte de yapay zeka ve büyük veri ve sanal gerçeklik gibi teknolojilerin bilgi merkezlerine daha da entegre edilmesiyle birlikte, Çin halk kütüphanelerinin bilgiye erişim ve kültürel etkileşim alanında küresel liderliğini sürdürmesi, bilginin erişilebilirliğini ve kullanımını daha da ileri seviyeye taşıması beklenmektedir.

Bu araştırmanın bulguları ve sonuçları ışığında, Çin halk kütüphanelerinin gelecekteki gelişimine yönelik bazı öneriler bulunmaktadır. Bu öneriler doğrultusunda halk kütüphaneleri, dezavantajlı bölgelerdeki, özellikle Çin'in batı ve güneybatı bölgeleri başta olmak üzere bu bölgelerde bölgesel farklılıklar, hizmet kapasitesi, dijital alt yapı ve insan kaynağı açısından sınırlıdır. Bu eşitsizlik, sadece fiziksel olmakla kalmayıp aynı zamanda dilsel, kültürel ve içeriksel düzeyde de hissedilmektedir. Dillon, (2002)'de Özellikle azınlık etnik grupların (örneğin Tibetliler, Uygurlar, Kazaklar ve İç Moğolistan) yaşadığı bölgelerinde ana dillerinde bilgiye erişimi ve kültürel içeriklere ulaşımın sınırlandırıldığına ve kimi etnik grupların dillerinin yok edilme tehlikesiyle karşı karşıya kaldığını dile getirmektedir (Dillon, 2002).

Bu durumda Çin, Çin'de yer alan Tibet, Uygur ve diğer azınlık bölgeler ve gruplar özelinde değerlendirildiğinde; IFLA'nın "Halk kütüphanesi yerel topluma açık olan demokratik bir bilgi kurumu olup eğitim, kültür ve bilgiye serbest erişim sağlar. Her bireyin düşünce özgürlüğü, bilgiye erişim hakkı, kültürel kimliğini geliştirme hakkı vardır. Halk kütüphaneleri de bu hakların savunucusudur" (IFLA/UNESCO, 1994). şeklindeki temel ilkeleriyle açıkça çelişmektedir. Bu bağlamda Çin'in azınlık ve etnik grup bölgelerindeki halk kütüphaneleri, IFLA'nın halk kütüphanelerinden beklediği çoğulcu, kapsayıcı ve kültürel olarak özgür yapıya uymamaktadır.

Bu durumda Çin hükümeti ve Çin halk kütüphaneleri, tek kültür yerine çok kültürlülüğü, tek dil yerine çok dilliliği benimsemeli ve bunları hoşgörü ile karşılayarak, toplumsal ve bölgesel eşitliğin sağlanmasında insan haklarına saygılı bir şekilde gerçekçi barışçıl yeni adımlar atmalıdır. Bu bağlamda bölgesel ve ulusal ölçekte: Çok dilli koleksiyonlar artırılmalı, yerel dillerde dijital kaynaklar üretilmeli, yerel halkla birlikte tasarlanan katılımcı hizmet modelleri benimsenmelidir.

Kütüphaneler, özellikle halk kütüphaneleri, bu bölgelerde yalnızca bilgi sağlayan değil, kültürel köprü kuran ve toplumsal eşitliği güçlendiren kurumlar haline getirilmelidir. Söz konusu bölgelerdeki Kütüphane personellerinin uluslararası standartlarda yetkinlik kazandırılması amacıyla sürekli profesyonel gelişim programları düzenlenmeli ve küresel kütüphanecilik forumlarında aktif rol almaları teşvik edilmelidir. Bu adımlar Çin halk kütüphanelerini sadece ulusal değil, aynı zamanda küresel bilginin üretimi ve yayılımında da öncü bir konuma getirecektir.

Bu tez araştırması, Çin'deki halk kütüphanelerini yalnızca tarihsel açıdan değil, aynı zamanda kurumsal işlevleri, devlet politikalarıyla ilişkileri, ulusal kalkınma planlarındaki yerleri, dijitalleşme stratejileri ve güncel uygulamaları gibi birçok boyutuyla inceleyerek, Türkçe literatürde neredeyse hiç yer almayan bir alana kapsamlı bir katkı sağlamaktadır. Türkiye'de Bilgi ve Belge Yönetimi literatüründe Çin kütüphaneciliğine dair çalışmaların sınırlı olmasıyla birlikte, özellikle Çin halk kütüphanelerinin tarihsel ve güncel gelişmeleri Türk akademik ortamında neredeyse hiç ele alınmamıştır. Bu tez, hem Çin halk kütüphanelerinin tanınmasına hem de karşılaştırmalı bir bakış açısıyla Türkiye'de halk kütüphanelerine dair yeni araştırmaların önünün açılmasında özgün bir ön kaynak niteliğindedir. Zira Çin, bilgi akışını sıkı bir biçimde denetleyen, dış dünyaya araştırma verilerini sınırlı bir şekilde sunan kapalı bir sistemdir. Bu nedenle Çin toplumuna ait kütüphanecilik pratiklerini anlamak ve değerlendirmek hem kaynaklara erişim hem de yorumlama açısından önemli zorlukları içinde barındırmaktadır. Bu Tez'in bu engelleri aşarak yalnızca Çin halk kütüphanelerini değil, aynı zamanda otoriter sistemlerde bilgiye erişim, kültürel aktarım ve kamusal hizmetlerin nasıl örgütlendiğine dair akademik literatüre anlamlı bir bakış açısı sunmaktadır.

KAYNAKLAR

- Agelasto, M. V. (1998). *Higher Education in Post-Mao China. Hong Kong*. [Çevrimiçi: <https://hkupress.hku.hk/image/catalog/pdf-preview/9789622094505.pdf>], Erişim Tarihi: 15.08.2024.
- Alkan, N. (1998). Prof. Dr. Nazlı Alkan'a Armağan: *Çin Halk Cumhuriyeti'nde kütüphaneler ve kütüphanecilik*. Türk Kütüphaneciler Derneği, 169-191.
- Audunson, R. (2005). The public library as a meeting-place in a multicultural and digital context: The necessity of low-intensive meeting-places. *Journal of Documentation*, 61(3), 429-441.
- Aytaçlı, B. (2012). Durum çalışmasına ayrıntılı bir bakış. Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi, 2012, 3(1), 1-9.
- Bao, P., & Huang, J. (2009). Research on the scale changes of public library cause in China. *Library Journal*, 10(22), 12-15.
- Bao, Z., & Li, Z. (1982). On Public Library Staff Training. *Beitu Tongxun*, 2, 8-10.
- Begtimur, M. (2018). İlk matbaanın mucidi. *Uluslararası Uygur Araştırmaları Dergisi*, 12, 160-168.
- Binark, İ. (1968). Türk kültür ve medeniyetinin bir buluşu olan matbaacılığın tarihçesi. *Türk Kütüphaneciliği*, 17(2), 83-90.
- Buschman, J. (2005). Dismantling the Public Sphere. In W. Mitchell (Ed.), *Situating and Sustaining Librarianship in the Age of the New Public Philosophy*. Georgia Southern University.
- Byler, D. (2019). *The "Patriotic Education" Campagin in Xinjinag Libraries*. Xinjiang, China.
- Changheng, C. (1926). *On the Pupulation of China*. (7). Shanghai, China: Shanghai Commercial Press.
- Chen, C. (1980). Education and Training in Information Science in the People's Republic of China. *Bulletin of the American Society for Information Science*, 6, 16-18.
- Chen, L. (2021). Digital Libraries and Public Services in China. *Library Trends*, 69(2), 245-260.

- Chen, Y. (2013). Standardizing CNMARC for Global Compatibility. *Library and Information Service*, 57(6), 22-27.
- Chen, Y. (2015). Development of Public Libraries in Post-Reform China. *Journal of Library Science*, 31(2), 45-60.
- Chen, Y., & Yang, D. (2018). *The Impact of Media Censorship: Evidence From a Field*. Experiment in China.
- Cheng, H. (1995). The Historical Development of Public Libraries in China. *Library History*, 11(4), 203-211.
- Cheng, H. (1997). The Development of Chinese Libraries Under the Impact of Western Influence, 1840-1949. *Libraries & Culture*, 32(3), 366-375.
- China Privacy Law. (2025). *Personal Information Protection Law - China* [Çevrim-içi: <https://oercs.berkeley.edu/privacy/international-privacy-laws/china-privacy-law>], Erişim Tarihi: 12.04.2025.
- China, M. o. (2023). *Annual report on public cultural services development*. Pekin: Ministry of Culture and Tourism of the People's Republic of China.
- China.org.cn. (2018). *Çin'in Ningbo kentindeki Tianyi Pavilion Kütüphanesi*. Ningbo, Çin. [Çevrim-içi: <https://news.cgtn.com/news/2024-06-30/Tianyi-Pavilion-A-treasure-trove-of-ancient-books-in-Ningbo-1uQWwDRtf0Y/index.html>], Erişim Tarihi: 11.01.2025.
- Chiu, K. (1935). Modern Library Movement in China. In T. Yuan (Ed.), *Papers Prepared on the Occasion of the Tenth Anniversary of the Library Association of China* (pp. 1-15). Beiping: Library Association of China. Mart 2025 tarihinde alındı
- Chow, T. (2010). Ideological functions of chinese libraries: From Mao to Deng. *Library Trends*, 59(1-2), 168-185.
- Chow, T.-T. (1960). *The may fourth movement: Intellectual revolution in modern China*. Stanford University Press.
- CLC. (2017). *About CLC (Chinese Library Classification)*. *Chinese Library Classification*: [Çevrim-içi: <http://clc.nlc.cn/ztfls.jsp>], Erişim Tarihi: 21.02.2025.
- CLC. (2017). *LC Website and web classification interface*. [Çevrim-içi: <http://clc.nlc.cn/>], Erişim Tarihi: 21.02.2025.

- Çin Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2. (2016). *Çin genelindeki ve Sincan Uygur özerk bölgesindeki kültürel tesislerin sayısal grafiği*. Çin Kültür ve Turizm Bakanlığı.
- Dağcı, K. V. (2014). Çin'in Doğu Türkistan politikası ve azınlık hakları bağlamında hak ihlalleri. *Barış Araştırmaları ve Çatışma Çözümleri Dergisi*, 1(2), 11-26. doi.org/10.16954/bacad.32267
- Diao, J. (2017). *The absence of public libraries in imperial China: An Alternative*. 19-21. New York: CUNY Academic Works.
- Dillon, M. (2002). Uyghur language and culture under threat in xinjiang. Central Asia-caucasus analyst. [Çevrim-içi: <https://www.cacianalyst.org/publications/analytical-articles/item/7024-analytical->], Erişim Tarihi: 27.02.2025.
- Du, Y. (2002). Public Libraries and Modernization in Republican China. *Modern China*, 28(4), 495-534.
- Fang, C. (2013). Historical Review of Chinese Libraries. In C. Fang (Ed.), *Chinese Librarianship in the Digital Era* (pp. 1-3). Witney: Chandos Publishing. doi:http://dx.doi.org/10.1080/00049670.2014.939358
- Feng, B. & Miao, Q. (2005). Electronic Publications for Chinese Public Libraries: Challenges and Opportunities. *The Electronic Library*, 23(2), 181-188. doi:https://doi.org/10.1108/02640470510592870
- Gao, H. (2001). The Political Role of Libraries in Maoist China. *Journal of Library History*, 36(1), 25-37.
- Goldberg, B. (1977). Libraries and mass communication in the People's Republic of China. *The Library Quarterly*, 47(3), 283-298.
- Goodrich Luther, C. (1948). The republic 1912. In C. Goodrich Luther (Ed.), *A short history of the Chinese people* (pp. 323-326). New York: Harper And Row.
- Gou, Q. (2015). Libraries and cultural policy in China. *Library Trends*, 63(4), 618-638. doi:https://doi.org/10.1353/lib.2015.0017
- Goulding, A. (2006). *Public Libraries in the 21st Century: Defining Services and Debating the Future*. Ashgate Publishing.
- Habermas, J. (1991). The structural transformation of the public sphere Canada: Cambridge Massachusetts. [Çevrim-içi: <https://mitpress.mit.edu/9780262581080/the-structural-transformation-of-the-public-sphere/>], Erişim Tarihi: 15.04.2025.

- Han, Y., & Zhang, X. (2009). Library services in the people's republic of China: A Historical Overview. *IFLA Journal*, 35(1), 12-20. doi:<https://doi.org/10.1177/0340035208102047>
- He, L. (1995). The Development of CNMARC in China. *Information Technology and Libraries*, 14(2), 99-107.
- Hu, Y. (2015). The Paradox of Openness and Control in China's Information Society. *Journal of Information Policy*, 5, 303-327.
- Huang, K. (2002). *A History of Chinese public libraries*. Beijing Library Press.
- Huang, T. (1994). Discussion on the Chinese library history division. *Si Chuan Library Journal*(4), 1-10.
- Huang, Y. (2011). *Ancient library is the matrix of modern library in China—comment on the closeness and openness of ancient library in China*. Library Development.
- Huang, Z., & Huang, L. (1999). The Chinese Librarianship of 20 Years of Reforming and Opening to the World. *Library*, 2, 1-10.
- IFLA. (2001). *He Public Library Service: IFLA/UNESCO*. Guidelines for Development.
- IFLA. (2022). IFLA - UNESCO Halk Kütüphanesi Bildirgesi 2022. Çev.Yılmaz, B. Ve Ezenel, E. *IFLA - UNESCO Public Library Declaration. Türk Kütüphaneciliği*, 36 (3), 388-390. doi:10.24146/tk.1180073
- IFLA/UNESCO. (1994). IFLA/UNESCO Public Library Manifesto. [Çevrim-içi: <https://www.ifla.org/publications/iflaunesco-public-library-manifesto-1994/>], Erişim Tarihi: 27.01.2025.
- India. (1959). *Ministry of Education and Youth Services, Report of the Advisory Committee for Libraries*. New Delhi: Ministry of Education.
- Jiang, Y. (2005). The Impact of the Cultural Revolution on Public Libraries in China. *Library Trends*, 53(4), 662-668.
- Jones, A. (2011). *Development of Childhood in Republican China*. University of California Press.
- Josephine, R. F. (1977). Libraries in The people's republic of China. K. Allen, L. Harold, D. Jay E, (Ed.), *Encyclopedia of Library and Information Science* (v 22, pp. 29-30). New York, Pennsylvania: Pennsylvania University of, to Plantin.

- Karasar, N. (2012). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. (23. Baskı). Türkiye: Nobel Yayıncılık.
- Karasar, N. (2016). *Bilimsel araştırma yöntemleri* (3. Baskı). Nobel Yayıncılık.
- Keightley, D. (1996). Art, ancestors, and the origins of writing in China. *Representations* (56), 19-22. doi:<https://doi.org/10.2307/2928708>
- Kelly, T. (1966). *Early Public Libraries: A History of Public Libraries in Great Britain Before 1850*. The Library Association. [Çevrim-içi: <https://archive.org/details/earlypubliclibra0000unse/page/n5/mode/2up>], Erişim Tarihi: 19.04.2025.
- Kent, A., Lancour, H., & Daily, J.E. (1977). Encyclopedia of Library and Information Science: The People's Republic of China, Libraries in China, 22, 5-34. [Çevrim-içi: https://books.google.com.tr/books?id=MV7d7q_weRkC&printsec=frontcover&hl=tr&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false], Erişim Tarihi: 15.02.2025.
- Keseroğlu, H. (1989). *Halk kütüphanesi politikası ve Türkiye Cumhuriyeti'nde durum (Cilt 4)*. Edebiyat Fakültesi Basımevi. s.25-41
- Kevane, M., & Sundstrom, W. (2014). The Development of Public Libraries in the United States, 1870–1930: A Quantitative Assessment. *Information and Culture A Journal of History*, 49(2), 116-117. doi:[10.1353/lac.2014.0009](https://doi.org/10.1353/lac.2014.0009)
- Li, G., & Liu, W. (1993). Revolution and Reformation: A History of Chinese Public Libraries. *Library History*, 9(1), 23-41.
- Li, J. (2020). Village Libraries in Rural China: Development and Challenges. *The International Information & Library Review*, 52(3), 211-219.
- Li, S. (2002). *Public Library Services and Users in Wuhan Region*. W. U. Press, Wuhan, China.
- Liao, J. (2006). The Contributions of Nineteenth-Century Christian Missionaries to Chinese Library Reform. *Libraries & the Cultural Record*, 41(3), 360-361. doi:<http://dx.doi.org/10.1353/lac.2006.0049>
- Liao, J. (2008, March). The New Culture Movement and the Breakthrough in Chinese Academic Library Reform. *Library History*, 24(1), 37-47. doi:<https://www.eupublishing.com/doi/epdf/10.1179/174581608X295275>
- Lin, S. C. (1985). Historical Development of Library Education in China. *The Journal of Library History (1974-1987)*, 20(4), 368–386.

- Lin, S. (1985). *Historical development of library education in China*. Journal of Library History.
- Liu, G. (1921). The nature and function of the modern library. *Jing Ling Guang*, 2(12), 5-11.
- Liu, J. (2018). The Role of Public Libraries in Promoting Social Inclusion in China. *Information Development*, 34(4), 350-360. 2025 tarihinde alındı
- Liu, W. & Xia. (1996). *The Role of Public Libraries in Socialist China: 1949–1990*. Library Trends.
- Liu, W., & Li, Y. (2019). Public Libraries as Ideological Institutions in China: A Critical Analysis. *Chinese Journal of Library and Information Science*, 12(1), 3-17.
- Liu, Y. (2001). Libraries during the Cultural Revolution. *Modern Chinese History Review*, 27(1), 77-89.
- Liu, Y. (2004, Şubat 19). The Self and Li in Confucianism. *Journal of Chinese Philosophy*, 3(31), 363-370.
- Luo, Y. (2015). *The genesis of youth services in public libraries in China, 1912-1937*. 2. (U. O. Illinois, Ed.), Urbana-Champaign: PhD Dissertation, University of Illinois at Urbana-Champaign. [Çevrim-içi: <https://www.proquest.com/dissertations-theses/genesis-youth-services-public-libraries-china/docview/1739212283/se-2?accountid=107421>], Erişim Tarihi: 11.04.2025.
- Ma, H. (2018). Minority Rights and Library Services in China: A Case Study from Xinjiang. *Asian Library Review*, 30(4), 165-180.
- Ma, X., & Cao, N. (2022). 智慧图书馆时代公共图书馆服务能力构建与提升路径研究 [Araştırma: Akıllı Kütüphaneler Döneminde Kamu Kütüphanelerinde Hizmet Kapasitesi İnşası ve Geliştirme Yolları]. *农业图书情报学报*, 34(1), 48-56.
- MacFarquhar, R., & Schoenhals, M. (2006). *Mao's Last Revolution*. Harvard University Press.
- MacKinnon, R. (2011). China's "Networked Authoritarianism". *Journal of Democracy*, 22(2), 32-46.
- Major, J. S., & Constance, A. C. (2017). *Ancient China A History*. New York: Routledge Taylor and Francis Group. doi:DOI: 10.4324/9781315715322-1

- Mark, J. (2020, Temmuz 06). *Ancient Chinese Philosophy*. (A. Yanı, Çev.) World History Encyclopedia.
- Menou, M. J., & Taylor, R. D. (2006). A Framework for Information Policy. *Information Society*, 22(5), 289-299.
- Minfu, C. (1926, March 1). *Library Science Department of Kupmin University (In Chinese)*. *Library Science Quarterly*, 140-145.
- Minhai, G. (2021, November 05). Book censorship in China. [Çevrim-içi: https://en.wikipedia.org/wiki/Book_censorship_in_China], Erişim Tarihi: 03.05.2025.
- Ministry of Culture & Ministry of Finance. (2011). *Suggestions on Improving the Free Opening of Galleries and Public Libraries*. Beijing, China.
- Ministry of Culture of PRC. (2021). *Annual Report on National Cultural Services*. Beijing, China.
- Ministry of Culture of the PRC. (2020). *Reform Guidelines for Cultural and Creative Activities in Public Institutions*. Beijing, China.
- Ministry of Culture PRC. (2020). *Provincial public library service evaluation standards during the 12th Five-Year Plan Period*. Beijing: Ministry of Culture Publishing.
- Ministry of Culture, P. (1986). *Statistical Report on National Cultural Institutions*. Beijing: Zhonghua Shuju.
- Ministry of Culture. (2011). *Statistical Report on Chinese Libraries*. Beijing, China.
- New York Public Library School. (1924). *New York Public Library School Student Record 1911-1923*. New York: Published by the New York Public Library.
- Qiu, J. L. (2007). He Wireless Leash: Mobile Messaging and Social Control in China. *International Journal of Communication*, 1, 48-66.
- Schurmann, F., & Schell, O. (1967). *Republican China: Nationalism, War, and the Rise of Communism, 1911-1949*. America: New York: Vintage Books.
- Seng, S. (1994). Library School and Librarian in China. *Library journal*, 69(1), 932-935.
- Sevgisunar, M. (2009). *Türkiye'de siyasetin bilgi ve belge yönetimi alanına etkileri*. (1. Baskı). S. Çelik, (Ed.), Türk Kütüphaneciler Derneği, s. 48-5.

- Sevgisunar, M. (2024). Dr. Stummvoll'un Ankara'da açtığı kütüphanecilik kursu ve diğer kütüphanecilik etkinlikleri. *Cumhuriyet'in 100. yılında bilgi ve belge yönetimi teknolojisinde güncel yaklaşımlar* içinde (s. 139-170). İstanbul Üniversitesi Yayınları.
- Shi, X., Zhai, J., & Hao, J. (2013, May 8). Public Library Services in Underdeveloped Regions in China -A Case Study of Shanxi Province. (IFLA, Derleyici) Beijing, China: *IFLA Conference*. [Çevrim-içi: <https://library.ifla.org/id/eprint/128/1/150-shi-en.pdf>], Erişim Tarihi: 02.05.2025.
- Shih, H. (1926). The Renaissance in China. *Journal of the Royal Institute of International Affairs*, 5(6), 265-283.
- Singh, R. (2018). Public Library: Concept, Characteristics. C. Vashishth (Ed.), *Public Libraries*. India. [Çevrim-içi: <https://ebooks.inflibnet.ac.in/lisp13/chapter/public-library-concept-characteristics/>], Erişim Tarihi: 11.11.2024.
- Staff. (2024, August 20). China's digital data sovereignty laws and regulations. In *Contry Staff: China's Digital Data Sovereignty Laws and Regulations*. [Çevrim-içi: <https://incountry.com/blog/chinas-digital-data-sovereignty-laws-and-regulations/>], Erişim Tarihi: 20.02.2025.
- Stephanie, K. (1976). Mao as Library User and Worker: How Early Experiences in Traditional Chinese Libraries Contributed to Mao's Revolutionary Ideas. *American Libraries*, 7(10), 628-630.
- Sturgeon, R. (2004). *Preserving the past, preparing for the future: Modern Chinese libraries and librarianship, 1898–2000s*. *World Library*, 14(1). [Çevrim-içi: [doi:https://worldlibraries.dom.edu/index.php/worldlib/article/view/160/115](https://worldlibraries.dom.edu/index.php/worldlib/article/view/160/115)], Erişim Tarihi: 15.02.2025.
- Sun, X. (2022). *Digital Transformation of Public Libraries in China*. P. Press
- Şahin, S. (2020). Türk tarihi açısından Dunhuang bölgesinde ortaya çıkan bulguların önemi ve Türk kâğıt-baskı tekniklerinin araştırması. *Mecmua*, 10, 284-302.
- Tai, T. (1923). Library Movement in China. *Bulletins on Chinese Educations*, 2(3), 8-10.
- The Cyberspace Administration of China. (2021, Ağustos 20). *Personal Information Protection Law (PIPL)*. [Çevrim-içi: <https://www.dataguidance.com/jurisdictions/china>], Erişim Tarihi: 12.04.2024.

- The State Council of the People's Republic of China. (2021). *The 14th five-year plan for national economic and social development of the People's Republic of China and the outline of long-range objectives through the year 2035*. Beijing: State Council. [Çevrim-içi: <https://www.gov.cn/xinwen/2021-03/13/5592681/files/c44c94e8f6cc4e5d845ec6c6d49df2d1.pdf>], Erişim Tarihi: 12.02.2025.
- Ting, L. (1981). Chinese Libraries during and after the Cultural Revolution. *The Journal of Library History*, 16(2), 417-434.
- Ting, L. H. (1983). Library Services in the People's Republic of China: A Historical Overview. *The Library Quarterly*, 53(2), 135-137.
- Tonta, Y. (1994). UNESCO Halk Kütüphanesi Bildirgesi. UNESCO Public Library Manifesto. 9, s. 144-146. Ankara: Türk Kütüphaneciliği. [Çevrim-içi: <http://tk.org.tr/index.php/TK/article/view/2585/2583>], Erişim Tarihi: 8.01.2025.
- Torun, T. (2020). Jürgen Habermas'ın kamusal alan kavrayışı: Rasyonel politik irade oluşumu. *Kaygı*, 1, 220-238.
- Tsay, M. (1998). ALA's Influence on Chinese Librarianship. *Library Trends*, 46(2), 275-288.
- Tuncer, T. (2021). Doğu Türkistan'da Çin modeli eğitim sistemi. *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi*, 11(4), 2262-2272.
- TY Seng, S. (1931, September). Mwry Elizabeth Wood: Modern Library China The Queen Of The Movement. *Journal of Boone Library School*, 3(3), 8-13.
- UNESCO ve IFLA. (1994). *Public Library Manifesto*. UNESCO & IFLA. *International Federation of Library Associations and Institutions*. [Çevrim-içi: <https://www.ifla.org/publications/ifla-unesco-public-library-manifesto-1994/>], Erişim Tarihi: 10.04.2025.
- Wang ve Li. (2021). Public Libraries in China: Transformation in the Digital Era. *Library Management*, 42(6/7), 479-494.
- Wang, L., & Zhao, H. (2021). AI Applications in Public Library Classification Systems in China. *Digital Library Research*, 14(2), 39-54.
- Wang, M. (2000). Automation in Public Libraries in China: Achievements and Challenges. *Asian Libraries*, 9(4), 120-130.

- Wang, W., & Chen, L. (2010). Building the New Generation China Academic Digital Library Information System (CADLIS): A review and Prospectus. *Library Magazine*, 16, 5-6.
- Wang, X. (2003). *Education in China Since 1976*. Alberta, Canada: Illustrated McFarland.
- Wang, X. (2010). Lifelong Learning and Library Services in China: Evolution and Reform. *New Library World*, 111(11-12), 517-528.
- Wang, Y. (1936). *Tushuguan xue gailun* 图书馆学概论 [Introduction to Library Science]. The Commercial Press, 44.
- Wang, Y. (2021). *Public Library Literacy Training in Central China*. Journal of Library Education.
- Wang, Z. (2013). Public Libraries and Social Modernization in Republican China. *Journal of Modern Chinese History*, 7(2), 234-252.
- Wang, Z. (2013). Red Guards and Cultural Destruction in China's Libraries. *Journal of Library History*, 48(3), 199-214.
- Wang, Z. S. (2025). Study on the diffusion of local public library management policies in China: An empirical analysis based on the Berry policy diffusion model. *Journal of Librarianship and Information Science*, 1-19. doi:<https://doi.org/10.1177/09610006251328674>
- Wang, Z., Shi, Q., Fu, S., & Xiao, X. (2025). Study on the diffusion of local public library management policies in China: An empirical analysis based on the berry policy diffusion model. *Journal of Librarianship and Information Science*, 2-15. doi:<https://journals.sagepub.com/doi/full/10.1177/09610006251328674>
- White Clouds LLC. (2021). *Smart Library Services in Shanghai Public Library*: [Çevrim-içi: <https://white-clouds.com/>], Erişim Tarihi: 10.05.2024.
- Wilkinson, E. (2000). *Chinese History: A Manual (illustrated, corrected b., Cilt 52)*. Harvard University Asia Center. [Çevrim-içi: https://books.google.com.tr/books?id=ERnrQq0bsPYC&printsec=frontcover&hl=tr&source=gbs_atb#v=onepage&q&f=false], Erişim Tarihi: 5.07.2024.
- Winkelman, J. (1982, April). In Modern China American Missionary Librarian. *Journal of Library and Information Science (China, Taiwan)*, 8, 62-66.
- Wood, M. (1907). Library work in a Chinese city. *ALA Bulletin*, 1, 84-87. Wuchang, China.

- Wu, K. (1936). Library progress in China. *Library Journal*, 61, 950-953.
- Xiaoqin, L. (1996). Public Libraries and Economic Development in China. In, T. I. Institutions (Ed.), *62nd IFLA General Conference*. içinde (pp. 9-10). Beijing, China: IFLA.
- Xinhua. (2023). *China's public library statistics report*. XINHUANET. [Çevrim-ı: <http://www.xinhuanet.com>], Erişim Tarihi: 10.03.2025.
- Xu, Y. (2019). Public Libraries and Civil Society in China: An Institutional Perspective. *Library & Information Science Research*, 30(4), 10-17.
- Xu, Y. (2019). Public Libraries and Civil Society in China: An Institutional Perspective. *Library & Information Science Research*, 41(1), 10-17.
- Yan, W. (1983). *Modern Library Development in China*. Shanghai : Shanghai Cultural Publishing House.
- Yang, G. (2012). *The Power of the Internet in China: Citizen Activism Online*. Columbia University Press.
- Yeh, W. H. (2000). Shanghai's Public Culture in the Early PRC: The Cultural Revolution and Beyond. *Modern China*, 26(3), 287-319.
- Yıldırım, A. v. (2018). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık.
- Yıldızeli, A. (2004). *Halk kütüphanesi hizmeti: gelişim için IFLA/UNESCO ilkeleri* (ODTÜ b., Cilt 6). (P. Gill, B. Yılmaz, Çev.) Türk Kütüphaneciler Derneği.
- Yılmaz, B. (2005). Türkiye'de kamu yönetiminin yeniden yapılandırılması süreci ve halk kütüphaneleri. *Türk Kütüphaneciliği*, 19(1), 57-59.
- You ju, H. (2010). Analysis on China's Library History. *Sci Tech Information Development & Economy*, 64-65.
- Yu, P., & Davis Jr, D. (1998). Arthur E. Bostwick and Chinese Library Development: A Chapter in International. *Libraries and Culture*, 33(4), 391-395.
- Yuan, Y. (2003). People's Libraries and Political Ideology in Maoist China. *Libraries & Culture*, 38(4), 345-362.
- Yunusoğlu, M. (2024). *Uygurların Türk kültürüne katkısı-matbaa üzerine*. Researchgate.

- Zang, Y. (2014). The Development Strategy of Provincial Public Libraries During the 12th Five-Year Plan Period in China. *Beijing Library Science Review*, 34(3), 1-14.
- Zen Sun, E.-T. (1986). The growth of the academic community 1912-1949. In J. Fairbank K. (Ed) *Cambridge History of China* (pp. 361-420). Pennsylvania: Cambridge University Press.
- Zhang, Y. (2014). The development of library and information science in China (1840–2009). *IFLA Journal*, 40(4), 296-306.
- Zhang, Y. P. (2011). Design of Automatic Mapping System Between DDC and CLC. *Lecture Notes in Computer Science*, 7008, 357-366.
- Zhang, Y., & Zhao, W. (2020). From Physical to Digital: Changing User Services in Chinese Public Libraries. *Journal of Librarianship and Information Science*, 52(1), 33-46.
- Zhao, L. (2004). The Reconstruction of Public Libraries in Post-Mao China. *Information Development*, 20(3), 172-178.
- Zhao, Q. (2020). Cultural Control and Public Libraries: Chinese Perspectives. *Information Development*, 36(1), 56-65.
- Zhao, S. (2008). The Development of Library and Information Science Education in China. *Library Trends*, 57(1), 138-152.
- Zhixian, Y. (2013). History of Library Developments in China. In I. Library (Ed.), *IFLA WLIC 2013* (pp. 1-4). Singapur: Charles Sturt University. doi: [//library.ifla.org/id/eprint/143/1/164-yi-en.pdf](https://library.ifla.org/id/eprint/143/1/164-yi-en.pdf)
- Zhou, Q., & Hu, X. (2012). The Transformation of Chinese Public Libraries in the Digital Age. *The Electronic Library*, 30(4), 555-571.
- Zhou, X. (2021). *Theoretical Model and Practice of Cultural and Creative Product Development in Public Libraries*. Beijing Publishing House.
- Zhou, Y. (1997). Catching Up With Technology: Recent Developments in Chinese Libraries. *Journal of East Asian Libraries*, 112, 25-33.
- Zhu, Y. (2024). *Pekin halk kütüphanesi*. Beijing. [Çevrim-içi: <https://www.snohetta.com/projects/beijing-library>], Erişim Tarihi: 10.01.2025.
- Zifei, C. (2023, May 5). Censorship in Hong Kong has led to ‘war’ on libraries and publishers. RFA Cantonese: [Çevrim-içi: <https://www.rfa.org/english/>]

news/china/hong-kong-war-on-libraries-05052023142826.html],
Tarihi: 10.05.2024.

Erişim

中华人民共和国文化部. (2012). *第十二个五年规划期间中国省级公共图书馆发展战略研究报告*. Beijing, China.

中华人民共和国文化部. (2020). *第十二个五年计划”期间中国省级公共图书馆服务评估标准*. 北京: 文化部出版.

